Bütün Yapıtları - 8

PLATON

GORGİAS

Eski Yunancadan Çeviren: Furkan Akderin



say

Platon, hiç kuşku yok ki düşünce tarihinin en önemli ve etkili filozoflarından biridir. Felsefenin kurumsallaşmasına ve felsefede yazılı geleneğin oluşmasına katkıda bulunmuş, iki dünyalı metafiziğiyle bütün bir Ortaçağ düşüncesini belirleyecek olan idealist felsefe geleneğinin başlatıcısı olmuştur. Hıristiyan Ortaçağ felsefesine ve İslam düşüncesine etkisi bakımından da ayrıca önem taşıyan Platon, düşünce tarihi boyunca tartışılan tüm problemleri yüzlerce yıl öncesinden ele almış ve ilk büyük felsefi sistemi inşa etmiştir.

Platon'un en uzun ve en etkili diyaloglarından biri olan *Gorgias*'ın ana ekseni retorik üzerine kuruludur. Eserin bütününde insan için neyin gerçekten iyi, neyin gerçekten kötü olduğu konuları da önemli yer tutar.

Akıl yerine duyguları öne çıkaran ve felsefenin yerine retoriği koyan Gorgias'a göre retorik, insanları özgürleştiren, onlara başkalarına hükmetme gücü veren bir ikna etme sanatı olmalıdır. Sokrates ise birinci bölümde Gorgias, ikinci bölümde Polos ve üçüncü bölümde Kallikles ile muhatap olarak, onların temsil ettikleri retoriğe dayalı eğitim ve siyaset anlayışıyla ahlak görüşünü mantıksal çürütme tekniği ile eleştirir.

Sokrates'in ahlak öğretisinin temellerini içeren ve farklı çürütme teknikleriyle ilgili zengin bir kaynak olarak da kabul edilebilecek olan *Gorgias*, siyaset alanında bugün de karşı karşıya olduğumuz retorik ustalığının nerelere kadar varabileceğinin de göstergesidir.

"Eğer bir devlette, halkın karşısında ya da bir toplantıda hatip ile hekim arasında bir seçim yapılacaksa, konuşmasını bilen bir adam isterse hekimi değil kendisini seçtirir."

internet satış:
saykitap.com
12,50 TL
ISBN 978-605-02-0040-9
9 786050 200409
SAY YAYINLARI

Say Yayınları
Platon / Bütün Yapıtları 8

Gorgias
Özgün adı: Γοργίας

Yayın hakları © Say Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-605-02-0040-9
Sertifika no: 10962

Eski Yunancadan çeviren: Furkan Akderin
Yayıma hazırlayan: Ahmet Cevizci

Baskı: Lord Matbaacılık ve Kâğıtçılık
Topkapı-İstanbul
Tel.: (0212) 674 93 54
Matbaa sertifika no: 22858

1. baskı: Say Yayınları, 2011
2. baskı: Say Yayınları, 2016

Say Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Tel.: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
www.sayyayincilik.com e-posta: say@sayyayincilik.com
www.facebook.com/sayyayinlari • www.twitter.com/sayyayinlari

Genel dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Tel.: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
internet satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

PLATON

GORGİAS

Bütün Yapıtları - 8

Eski Yunancadan çeviren:
Furkan Akderin

Yayıma hazırlayan:
Ahmet Cevizci

say

İÇİNDEKİLER

Platon: Hayatı ve Yapıtları 7
Önsöz 19
Gorgias 45
Kaynakça 169

PLATON
HAYATI ve YAPITLARI

Ahmet Cevizci

Platon, düşünce tarihinin hiç kuşku yok ki en önemli ve etkili filozoflarından biridir. 20. yüzyılın en önde gelen filozof ve matematikçilerinden biri olan A. N. Whitehead, "bütün bir felsefe tarihinin Platon'a düşülmüş dipnotlardan ibaret bir süreç olarak okunması gerektiğini" ileri sürerken, aslında bu etki ve öneme işaret ediyordu.

Gerçekten de Platon, başka her şey bir yana felsefenin kurumsallaşmasına, felsefenin gelişimi açısından vazgeçilmez bir şey olan yazılı geleneğin oluşmasına yaptığı katkı açısından önem taşır; Aristoteles gibi büyük bir filozofun hocası veya Aristoteles gibi bir filozofu ortaya çıkaracak olan geleneğin kurucusu olmak bakımından önem arz eder. Platon, iki dünyalı metafiziğiyle bütün bir Ortaçağ düşüncesini belirleyecek olan öte dünyacı ya da idealist felsefe geleneğinin başlatıcısı olmak, Hıristiyan Ortaçağ felsefesine en azından Aziz Augustinus, İslam düşüncesine de en azından Fârâbî üzerinden etki etmek bakımından ayrıca önemlidir. Platon, düşünce tarihi boyunca ele alınacak tüm problemleri yüzlerce yıl öncesinden ele almış ve düşünce tarihinin ilk büyük felsefi sistemini inşa etmiştir.

HAYATI

Platon, MÖ 427 yılında, Atina'da soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmişti. Sadece annesi tarafından değil, babası tarafından da Atina'nın en soylu ailelerinden birine mensuptu; nitekim babasının soyu Kodros'a, annesinin soyu Solon'a kadar gidiyordu. Anne tarafından Otuzlar Cuntası'nın önemli isimlerinden olan Kharmides ve Kritias'ın akrabasıydı. Bundan dolayı, çocukluğu ve gençliği aristokratik bir ortamda, edebiyat ve felsefeye dönük ilginin gelenekselleşmiş olduğu bir çevrede geçmişti.[1] Grek aristokrasisinin gelenek ve normlarına göre yetiştirilen Platon, askerlik görevini, yine zengin bir ailenin çocuğu olması dolayısıyla, muhtemelen süvari birliğinde yapmıştı.

Yine Grek aristokrasisinin geleneklerine göre jimnastikle de uğraşmış olan Platon'un gerçek adı, büyükbabasının isminden dolayı Aristokles'ti. Göğsünün genişliğinden dolayı Platon lakabını almıştı. Diogenes Laertios'un belirttiğine göre, gençliğinde lirik ve dramatik şiirler yazmış ve bir ozan olmayı istemiş olan Platon, bu türden bütün yapıtlarını ve tragedyalarını, Sokrates ile tanıştıktan sonra yakmıştır.[2] Sokrates'in öğrencisinin şairlerin sözde bilgisi veya bozuk politikacıların demagojisiyle yetinmesi mümkün görünmüyordu. Platon, yine Sokrates'le tanışmadan önce doğa felsefesiyle meşgul olmuş, doğa filozoflarının yapıtlarını incelemenin yanında, Herakleitosçu Kratylos'un öğrencisi olmuştu. Yakınlarının teşvik ve telkinleri-

1 Zeller, E., *Grek Felsefesi Tarihi*, Çev. A. Aydoğan, Say Yayınları, 2004, İstanbul, s. 164.

2 Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, Çev. C. Şentuna, III 5, YKY, İstanbul, 2002.

ne rağmen, politik kariyerinden olduğu kadar, tragedya yazarlığı ve doğa felsefesi araştırmalarından da vazgeçmesini temin eden şey, hep aynı neden, yani onun Sokrates'le tanışması olmuştur. Sokrates ile kurduğu yakın münasebet, onu sadece doğa felsefesinin değil, tragedya ve politikanın da çürük zemininden uzaklaştıran en önemli etken olmuştur.

Platon, Atina'nın gücünün ve ihtişamının dorukta olduğu döneme tanıklık edememişti; ama Perikles demokrasisinde, politik gerileme ve moral çöküntünün tohumlarını bütün açıklığıyla gözlemledi. Makedonya kralı Philippos'un Yunan kent devletine nihai darbeyi indirdiği tarihten on yıl önce ölmüştü. Hayatının akışını değiştiren birinci olay Sokrates'le tanışması olduysa, ikincisi söz konusu koşullar altında hocasının başına gelenler oldu. *Mektuplar*'da özellikle de *Yedinci Mektup*'ta cunta idaresi sırasında Atina'nın yaşadığı tarihsel olayları anlatan Platon, cunta üyelerinin başlangıçta beyan etmiş oldukları niyetlere sadık kalacaklarını ve devleti adalet yoluna sokacaklarını düşündüğünü, fakat diktatörlüğün sonuçlarına ve tiranların "eski dostlarından birine, gelmiş geçmiş en adil insana" reva gördükleri muameleye tanık olunca, ne kadar büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını ifade eder.[3] Bir süre sonra demokrasi yeniden tesis olunca, demokratik idarenin başlangıçtaki dikkati ve özeni karşısında yeniden umutlanan Platon'un son umutlarını da Sokrates'e verilen ölüm cezasının infazı tüketmiştir. Platon işte bu dönemde, politik krize bildik reformlar yoluyla bir çözüm bulunamayacağına, hasta ve aciz devlete anayasa ya da rejim değişik-

3 Platon, *Mektuplar* 324b.

liğinden ibaret bir ıslah teşebbüsünün en küçük bir yararının olamayacağına kanaat getirdi. Çağdaş politikada mevcudiyetini tespit ettiği iki büyük kusurun, Yunan uygarlığının daha önceki dönemlerde yükselişinde etkili olan demokrasinin sonunu hazırlamasının kaçınılmaz olduğunu düşünmesine yol açtı. Her şeyden önce, bilgi kılıfı altında ortaya çıkan cehaletin demokraside uzman ve profesyonelin değil, vasat ve amatör olanın hâkim olmasıyla sonuçlandığını savunan Platon açısından demokrasi, Atina'da sadece cahilin hatalı yönetme hakkı anlamına geliyordu.

Platon'un çağdaş politikada teşhis ettiği ikinci büyük kusur, devletin kurum ve hizmetlerinin kendi bencil çıkarlarının peşinde koşanlar tarafından doldurulmasına yol açan azgın bireycilik ruhuydu. Özel olarak oligarşinin kendine özgü yanlışını veya olumsuzluğunu ifade eden söz konusu bireycilik, ona göre, her kent devletinin zengin ve fakir, tahakküm edenler ve bastırılanlar olarak ikiye bölünmesiyle sonuçlanmıştı. Toplumu ve devleti düşman kamplara bölen bu durum ve olumsuzluğun temelinde ise, politikaya da sirayet eden madde ya da para aşkı vardı. Demokrasiye özgü cehalet ya da amatörlük ile oligarşinin olduğu kadar demokrasinin de bir özelliği olan politik çıkarcılık ve bireycilik, onun gelecekte hedef alacağı düşmanlar olarak Platon'un bilincine, işte bu dönemde yerleşmiş olmalıdır.

Antik kaynakların bildirdiğine göre, Sokrates'in infazının ardından Platon diğer Sokratesçilerle birlikte, muhtemelen güvenlik nedeniyle, Megaralı Eukleides'in yanına sığınır.[4] Sonraki on iki yıl boyunca, büyük ölçüde Sokratik

4 Diogenes Laertios, *age*, III 6.

diye nitelediğimiz ilk dönem diyaloglarını yazar ve bu arada, gözlem ve deneyim yoluyla görgüsünü artırma ve düşüncesini derinleştirme yönünde kimi teşebbüslerde bulunarak seyahat eder. Gittiği ilk yer matematik bilgisini geliştirmesine imkân sağlayan, daha sonra *Devlet*'te savunacağı genel veya sınıflar arası bir iş bölümü ilkesini öğrendiği "kadim harikalar diyarı" Mısır'dır. İkinci yer ise meşhur matematikçi Theodoros ve Tarentumlu bilumum Pythagorasçılarla tanışmasını sağlayan İtalya'dır. Burada Philolaos ve ona bilim, felsefe ve politikanın ideal bir sentezine erişme yönünde önemli açılımlar sağlayan Arkhytas'la tanışan Platon, özellikle Arkhytas'ın aracılığıyla I. Dionysios'un sarayına takdim edilir. Muhtemelen prens üzerinde tesis edeceği nüfuzdan faydalanarak, bu dönemde, politik fikirlerini önemli ölçüde hayata geçirmeyi ümit etmişti. Sadece I. Dionysios ile değil, prensin karısının kardeşi Dion ile kurduğu ilişkiye de dayanarak bu yönde iki ayrı girişimde bulundu. Özellikle II. Dionysios üzerinde uygulamaya çalıştığı filozof-kral tipi, mutlak bir başarısızlıkla sonuçlandı. İdealist bir ahlakçı filozof ile hırslı bir aksiyon adamının bir araya gelmesi daha baştan imkânsız gibi görünmesine rağmen, yılmayan Platon'un bütün denemeleri başarısızlıkla sonlandı ve en nihayetinde hayatı tehlikeye girdi. Böyle bir Sicilya seyahati dönüşünde, Atina ile savaş halindeki Aigina'da karaya çıkan filozof, burada esir alınarak satılmak üzere köle pazarına çıkarıldı. Tam bir rastlantı eseri olarak, dostlarından birinin –bazı kaynaklara göre Elisli Phaidon'un, bazı kaynaklara göre Pythagorasçı Arkhytas'ın– fidyesini ödemesi sayesinde özgürlüğüne kavuşan Platon'un, bundan sonra bu türden

tehlikelerden uzak durmaya karar verdiği, politikayla sadece teorik düzeyde ilgilenmeyi seçtiği söylenebilir.

Platon, geri ödemeye kalkıştığı fidye parasını Arkhytas veya Phaidon'un kabul etmemesi üzerine, bu parayla meşhur Yunan kahramanı Akademos'un sığınağı ya da mezarının hemen yanı başındaki bahçeyi satın alarak *Akademi*'yi kurdu. İşte burası, en azından Avrupa'nın ilk büyük eğitim ve araştırma merkezi olmuştur. Hukuki bir statü kazanabilmek için dini bir cemaat olarak organize olan ve yıkıldığı MS 529 yılına kadar Platonculuğun merkezi olma işlevi gören okula, Platon zamanının bütün önemli bilimadamı ve filozoflarını toplamıştı. Matematik, astronomi, doğa bilimleri, retorik, mantık, politika ve metafiziğin belli başlı araştırma konuları ya da alanları olduğu okulda, felsefeye yaklaşım tarzı daha ziyade geometri yoluyla gerçekleşen matematiksel bir yaklaşımdı. Nitekim Bizanslı bir dil âliminin belirttiğine göre, Akademi'nin kapısına "Geometri bilmeyen buradan içeri giremez!" diye yazdırmıştı.

Onun Akademi'sinin durumu ve felsefeye yaklaşımı, İsokrates'in ondan kısa süre önce kurulmuş olan okuluyla kıyaslandığı zaman daha iyi anlaşılabilir. Platon gibi fiili ya da gündelik politikadan, politik hayattan uzak duran ve okulunda Yunan dünyasının ihtiyaç duyduğu politik danışmanları yetiştirmeyi amaçlayan İsokrates Protagoras ve Gorgias gibi yaşlı Sofistlerin öğrencisi olmuştu.[5] İsokrates kesin bilginin imkânsız olduğu inancından hareketle, retorik sanatına ağırlık vermişti. Bu yüzden felsefeyi pratik bir konu olarak değerlendiren ve beşeri kültürün bir

5 *Bkz.*, Coplestone, F., *A History of Greek Philosophy*, Burns Oates and Washbourne Ltd., London, 5th edit., s. 130.

ürünü olarak gören İsokrates, insanın dünyasının, dilin (*logos*) kültürel ve moral değerleri aktarmasından ve bütün eylemlerin özde linguistik birer edim olmasından dolayı, gerçekte dilin dünyası olduğu inancıyla, ruhu eğitmek ve insana politik meclislerde güzel konuşabilme yeteneği kazandırmak istiyordu. Bu açıdan bakıldığında, İsokrates retoriğe dayalı bir eğitim idealini temsil etmekteydi.

Platon ise hiç kuşku yok ki felsefi bir eğitim idealinin temsilcisi oldu. Fakat bilimsel çalışmalara yaptığı tüm vurguya rağmen, Platon'un eğitiminin ve okulunun nihai ve en yüksek amacı, etiko-politik bir amaçtı. Yunanistan'ın hemen bütün filozofları gibi, o da, eylemle sonuçlanacak, belli bir eyleme vücut verecek bilgiyi aktarmak ve bir hayat tarzı kazandıracak veya doğru ve ahlaki bir hayat için güçlü ilhamlar verecek felsefeyi öğretmek istiyordu. Onun felsefesi her şeyden önce ruhun dönüşümünü, ikinci olarak da insanlığın hizmetinde olmayı amaçlayan bir felsefeydi. Platon'a göre, söz konusu dönüşüm bir tür duygu yoğunluğuyla aniden gerçekleşecek bir şey olmayıp, gözün bilim eğitimi yoluyla ışığa yavaş yavaş çevrilmesinden meydana gelmekteydi. İşte bu noktada İsokrates'ten tamamen ayrılan Platon, bununla birlikte, Akademi'nin gerçekleştireceği hizmet konusunda İsokrates'le aynı şeyi düşünüyordu. Başka bir deyişle, gerek Platon gerekse İsokrates felsefi görüşleri bakımından farklılık gösterseler dahi, onun kültüre vurgu yaptığı yerde Platon bilime önem vermiş ve onun bir retorik eğitimi vermeye çalıştığı yerde Platon bilim eğitimi vermeye çalışmış olsa da, pratikte aynı amacı, Yunan kent devletinde kötü giden her şeyi yoluna koyma amacını paylaşıyorlardı. Her ikisi de mo-

narşinin yanında olan bu iki adam, ideallerini hayata geçirecek yöneticiyi bulmaya çalışmaktaydı.

Platon'un amacı, hukuk ya da retorik yoluyla değil, iyi eğitilmiş aklıyla yönetecek filozof-kralı eğitmekti. Akademi, devlet adamları ve yasa koyucular ortaya çıkaracak, bilim ve felsefe temelli politika eğitimi veren bir kurumdu. Platon, burada yetiştirdiği öğrencilerini, başka devletlere resmi ve politik görevler için gönderdi. Özetle, Akademi, Helenistik dönemin sonuna kadar Yunan dünyasına hukuki ve politik bakımdan şekil vermeye çalışan en önemli merkez oldu.[6]

YAPITLARI

Platon, sadece düşünce tarihinin ilk büyük sistem kurucularından biri olan büyük ve önemli bir filozof değildir; o aynı zamanda İlkçağdan, tüm yapıtları günümüze erişmiş olan ilk filozoftur. Platon öldüğü MÖ 347 yılına kadar Akademi'de gerçekleştirmiş olduğu eğitim ve araştırma faaliyeti dışında, geniş kesimler için birtakım yapıtlar vermiştir. Başka bir deyişle, Akademi'de ele alınan konular, öğretilen dersler kurumun kalın duvarları içinde kalırken, Platon dışarıdaki insanlar için de birtakım popüler yapıtlar kaleme almıştır. Platon, muhtemelen Sokrates'in ölümünden hemen sonra yazmaya başlamış ve diyalog tarzında otuz kadar yapıt vermiştir. İmparator Tiberius'un sarayından olan astrolog Thrasyllos'a atfedilen bir yönteme göre, diyaloglar gelenekte veya o zamanlar, yayımlanış

6 Taylor, A. E., *Plato, The Man and His Work*, Methuen, London, 7th ed. 1977, s. 5.

sırası itibariyle dörtlüler halinde sınıflanırmış.[7] İlkçağda yapılan söz konusu sınıflamalar dışında, diyalogların 19. yüzyıldan itibaren yeni baştan ele alınıp, birtakım ölçütlere göre tekrar sınıflandırıldıkları söylenebilir. 19. yüzyıldan başlayarak, özellikle Almanlar ve bu arada İngilizler ve Fransızlar tarafından gerçekleştirilen filolojik ve felsefi araştırmalarda dört ölçüt temel alınmıştır: Dışsal, içsel, edebi ölçütlerle stilometri.

Dışsal ölçütler temel alındığında, antik kaynaklardan örneğin Aristoteles'ten, Numenius'tan, Sextus Empirikus'tan Platon'a yapılan atıflarla, diyaloglarda gördüğümüz birtakım çağdaş kişi ve olaylara yapılan göndermeler, diyalogların birbirlerine yaptıkları referanslar titizlikle incelenmiş ve Sokrates'in mahkûmiyeti ve ölümü, filozofun İtalya seyahatleri, Akademi'nin kuruluşu gibi, Platon'un hayatında önemli yer tutan değişik olaylar göz önüne alınmıştır. Buna karşılık diyaloglarda ortaya konan öğretilerin belirlediği içsel ölçütler söz konusu olduğunda, Platon yorumcuları Platon'un etik, eğitim, politika, metafizik, psikoloji, mantık, epistemoloji ve diyalektik konularındaki görüşleriyle, onun düşüncelerinin bu konularda geçirdiği değişimleri analize tabi tutmuşlardır.

Diyalogların kronolojisini belirlemede edebi ölçütleri ön plana çıkartan üçüncü tür araştırmalar ise yapıtların edebi kalite ve değerini, Platon'un diyaloglarda kullandığı diyalog ve yazım tekniğini göz önüne almışlardır. Buna göre, basit bir üslup ve diyaloğun sanatsal değeri yüksek olmayan yapısının, bununla çelişecek başka bir ölçüt olmadıkça, Platon'un gençlik diyaloglarını yansıt-

7 Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, III 56-62.

tığı savunulurken, filozofun kariyerinde ilerledikçe, diyalogların yapısının, üslubunun ve kullanılan diyalog tekniğinin de geliştiği ve olgunlaştığı düşünülmüştür.

Stilometri olarak bilinen dördüncü ölçüte gelince, Platon'un kullandığı terimler ve düşüncelerini ifade ediş tarzı, linguistik testlerle sıkı bir analize tabi tutulmuştur. Farklı ölçütlerin ve çok ayrıntılı stilometrik ve linguistik tekniklerin kullanıldığı bu incelemeler sonucunda, Platon'un diyalogları, hemen bütün Platon yorumcuları arasında tam bir fikir birliğiyle, gençlik, olgunluk ve yaşlılık olmak üzere üç döneme ayrılır.

Bu sınıflamaya göre; **(i)** gençlik diyalogları *Sokrates'in Savunması*, *Kriton*, *Euthyphron*, *Lakhes*, *İon*, *Protagoras*, *Kharmides*, *Gorgias*, *Küçük Hippias*, *Büyük Hippias* ve *Lysis*'ten meydana gelir. **(ii)** Olgunluk yapıtları *Devlet*, *Şölen*, *Phaedros*, *Euthydemos*, *Meneksenos*, *Kratylos* adlı diyaloglardan oluşur. İki önemli diyalog, yani *Menon* ve *Phaidon* gençlik dönemi diyaloglarıyla söz konusu olgunluk diyalogları arasında bir köprü oluşturmaktadır. **(iii)** Yaşlılık dönemi diyalogları arasında ise *Parmenides*, *Theaetetos*, *Sofist*, *Devlet Adamı*, *Timaios*, *Kritias*, *Philebos*, *Yasalar* ve *Mektuplar* yer almaktadır.

Biçim açısından değerlendirildiğinde, ilk dönem diyaloglarının, Sokrates tarafından *Savunma*'da belirtilen çürütme, sorgulama misyonu ekseninde gelişen bir erdemlilik çerçevesi içinde hayli dramatik bir yapı sergilediklerini söylemek doğru olur. Bu diyaloglar çözümsüzlükle sonuçlanan aporetik yapıtlardır. Başka bir deyişle, gençlik diyalogları, Sokrates'in belirli bir ahlaki erdemle ilgili olarak başlattığı tartışma üzerinde, somut bir sonuca ulaşmadan

gelişen yapıtlardır. Bu yapıtlarda Platon'un gözettiği amaç, tanıdığı ve bildiği kadarıyla Sokrates'in karakterini, kişiliğini ve felsefi faaliyetini tanıtıp, ölümsüzleştirmektir. Bu yüzden bu gençlik diyalogları, "Sokratik Diyaloglar" olarak geçer.

Olgunluk dönemi diyalogları çok daha az dramatik olup, Sokratik diyalogların eğretiliğinin ve negatif tutumunun epey uzağına düşerler. Burada da, aynen ilk dönem diyaloglarında olduğu gibi, Sokrates yine başkonuşmacı ya da tartışmacıdır. Fakat gençlik diyaloglarının tersine, ilk kez birtakım pozitif öğretiler öne sürülür. Bu diyaloglarda felsefi içerik genellikle Sokrates ya da güçlü bir otoritesi olan başka bir uzman tarafından ortaya konur.

Yaşlılık dönemi diyaloglarına gelindiğinde, Sokrates'in rolü azaldığı gibi, diyaloğun dramatik karakteri tümden kaybolur. Sokrates sadece *Philebos* ve *Theaetetos*'ta başkonuşmacıdır, diğer diyaloglarda Platon'un başsözcüsü değildir, *Yasalar*'da ise hiç görünmez. Yine son dönem diyaloglarında, sonradan zoraki bir biçimde diyaloğa dönüştürülmüş olduğu sanılan, uzun sunum ya da serimlerin belirleyici olmaya başladığı deneme formu ağır basar.

Diyaloglar içerik bakımından değerlendirildiklerinde, Sokratik diyalogların ahlaki problemler üzerinde yoğunlaştıkları, çeşitli moral problemlerin doğasını ele aldıkları söylenebilir. Örneğin *Euthyphron*'da "dindarlığın", *Lakhes*'te "cesaret"in, *Kharmides*'te "ölçülülüğün" ya da "özdenetim"in, *Lysis*'te "dostluğun", *Hippias*'ta "güzelliğin", *Menon*'da "erdemin" ne olduğu tartışılır. Moral bilgi ve ahlaki erdemlere dönük bu ilgi, orta dönem diyaloglarında da devam etmekle birlikte, Platon'un bu yapıtları yaz-

dığı sıralarda ilgisinin teknik anlamda daha soyut ve felsefi konulara kaydığı görülür. Zira bu diyaloglarda metafiziksel ve epistemolojik meselelere daha büyük bir ağırlık verilir, onlara daha güçlü bir biçimde vurgu yapılır.

Gençlik diyaloglarıyla olgunluk dönemi diyalogları arasındaki en çarpıcı farklılık, İdealar kuramından oluşur. Platon kariyerinin bu döneminde, yine İdealar kuramıyla ilişki içinde, Pythagorasçıların bazı felsefi öğretilerini gündeme getirir. Başka bir deyişle, Platon olgunluk dönemi diyaloglarında, İdealar kuramının metafiziksel, etik, epistemolojik ve mantıksal boyutlarını, antropolojisi ve politika anlayışıyla ilişki içinde gözler önüne serer.

Yaşlılık diyaloglarına gelince... Özellikle *Parmenides*'ten başlayarak, İdealar kuramının genel çerçevesi içinde, Platonik düşüncenin, sonradan *Theaetetos* ile *Sofist*'te bilgi ve dil kuramı, *Philebos*'ta etik, *Devlet Adamı* ve *Yasalar*'da politik bakımdan geliştirilen yeni bir doğrultusu söz konusu olur.

Ahmet Cevizci
Temmuz 2011

ÖNSÖZ

GORGİAS

Gorgias, Platon'un en uzun, ortaya konulan fikirler yanında edebi kalitesiyle de en seçkin ve en etkili Sokratik veya gençlik diyaloglarından birisidir. Bu diyalogda Sokrates'in felsefesi ve yöntemiyle ilgili her şey yer alır, başka bir deyişle *Gorgias*'ta, Sokrates'in ahlak öğretisinin temellerini ve bilumum ayrıntılarını, çürütme yönteminin farklı örneklerini, bildik ironi ve sanatlardan yapılan analojiyi görmek mümkündür. Diyalogda fazladan bir yönüyle Sokratik ama daha çok Platonik bir eleştiriyi, hem Gorgias hem de Kallikles üzerinden Sofistlere yönelik bir eleştiriyle retorik eleştirisini buluruz. Bu yüzden yorum veya değerlendirme imkânları biraz daha zorlanarak ve diyalogda Sofistliğe ve retoriğe dönük eleştirinin önemli bir yer tutmasına bakılarak, onun aynı retorik eleştirisiyle belirlenen *Meneksenos* ve bu arada *Menon* ve *Phaidon* gibi diyaloglarla birlikte, *Gorgias*'ın gençlik döneminden olgunluk dönemine geçiş sürecinde yazılmış bir yapıt olduğu da söylenebilir.

Diyaloğun Kaleme Alınış Tarihi

Gorgias'ın yazılış tarihini tam olarak vermek, onu Platonik diyaloglar arasında bir yere oturtma noktasında sahip olduğu-

muz bu büyük rahatlığa rağmen, pek kolay değildir. Bunun da en önemli nedeni, diyalogda anlatılan olay, karşılaşma veya görüşme ile ilgili Platon'un bize en küçük bir bilgi vermemesidir. Bir hitabet gösterisi sunmak, güzel ve etkili bir konuşma yapmak üzere Atina'ya gelen ünlü Sofist Gorgias, bir başka önemli Sofist olan Atinalı Kallikles'in evinde misafir olarak bulunmaktadır. Bu konuşmanın veya hitabet gösterisinin hangi tarihte ve ne vesile ile yapıldığını, Gorgias'ın ziyaretinin sıradan bir ziyaret mi, yoksa alışılmadık bir davetin sonucu mu olduğu konusunu, Platon bütünüyle belirsiz bırakır. Bu yüzden diyaloğun, aynı konu ile ilgili ve pek çok açıdan *Gorgias*'ı varsayan *Meneksenos* ile yaklaşık aynı veya yakın bir tarihte yazılmış olduğunu kabul edebiliriz.

Karakterler

Eserin, ikisi Sokratik-Platonik felsefe ve diyalektikten, üçü ise Sofistlerin retoriğinden yana saf tutmuş beş karakteri bulunmaktadır. Birinci taraftaki iki kişiden biri Sokrates, diğeri onun sadık veya fanatik öğrencilerinden Khairephon'dur. Khairephon'un karşı taraftaki muadili, ünlü Sofist Gorgias'ın sadık öğrencisi Polos'tur. Bununla birlikte, tıpkı hocası gibi Sicilyalı olan Polos'un, Khairephon'dan daha deneyimli biri, hatta bir retorik hocası olduğu, hitabet sanatı üzerine bir elkitabı kaleme aldığı kabul edilir.[1]

Diyaloğun Khairephon ve Polos dışında kalan üç karakteri, Sokrates ile Gorgias ve Kallikles'tir. Bu üç isimden Platon'un neredeyse bütün diyaloglarının başkarakteri olan bü-

1 *Bkz.*, Guthrie, W. K. C., *A History of Greek Philosophy*, vol. IV, *Plato: The Man and His Dialogues: Earlier Period*, Cambridge University Press, 1975, Cambridge, s. 285.

yük usta Sokrates'in felsefenin ve diyalektik tartışmanın temsilciliğini yaptığı yerde, karşı tarafta Gorgias ile Kallikles'in sofistliğin ve retoriğin temsilcisi olduğu söylenebilir. Bu iki isimden Gorgias'ın birinci kuşak, buna mukabil Kallikles'in ikinci kuşak ve önemli ölçüde yozlaşmış Sofistliğin temsilcisi olduğu kabul edilir. Felsefi açıdan fenomenalizmin, rölativizmin ve öznelciliğin savunuculuğunu yapan Gorgias, akıl yerine duyuları ve duyguları öne çıkartırken, doğallıkla felsefenin yerine de retorik veya ikna sanatını geçirmişti. Hakikatin akla dayalı bilgisinin imkânsız olmasından hareketle daha ziyade duygulara hitap ederken, sözün gücüne dayanan hitabet sanatını öne çıkartan Gorgias retorik üzerine kitaplar da kaleme almıştı. Onun, retorik eğitimiyle ilgili bir elkitabı olarak, günümüze erişmeyen *Tekhnai* [Teknikler] adlı yapıtında iki büyük retorik şaheserine yer verdiği kabul edilir.[2] Bunlardan biri, Gorgias'ın retorik için büyük önem taşıyan bir konu olarak *logos*un doğasıyla meşgul olduğu *Helen'e Övgü*'dür. Diğeri ise, meftayı uygun ve yerinde olanı yasanın aman vermez lafzına yeğlediği, zorunlu olanı zorunlu olduğu zaman söylemenin veya yapmanın ilahi ve evrensel bir yasa olduğuna inandığı için övdüğü *Cenaze Töreninde Yapılan Konuşma*'dır.

Gorgias, biz insanların nihai gerçekliğin bilgisine erişemeyeceğimizi, dolayısıyla hakikate ilişkin bilginin, mutlak ölçütlerin olduğu bir dünyada değil de sanının hüküm sürdüğü, hakikati iletmenin değil de ikna etmenin veya aldatmanın bir aracı olarak *logos* ya da sözün büyük bir kudrete sahip olduğu bir dünyada yaşamakta olduğumuzu söylüyordu. Bu dünyada bilginin değil de, uçup gidici ve kesinlikten yoksun

2 *Bkz.*, Cevizci, A., *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, Asa Kitabevi, 4. baskı, Bursa, 2006, s. 161.

olan sanının hüküm sürdüğünü, onun insanları yalancı ve değişken bir talih içinde sürükleyip durduğunu savunmaktaydı.[3] Korkuyu sona erdirebildiğini, üzüntüyü uzaklaştırabildiğini, keyif yaratıp merhameti artırabildiğini söylediği *logos*u işitenlerin tüylerinin dehşetle ürperdiğini, merhamet gözyaşları döktüklerini ve mahzun bir hüzünle duygulandıklarını ve dolayısıyla, onun aklı değil de duyguları etkilediğini belirten Gorgias, söz ya da konuşmanın söz konusu etkileri iki yoldan, ikna ve aldatma tarzında gerçekleştirdiğini öne sürmüştü.

Diyaloğun bir diğer önemli karakteri olan Kallikles ise Gorgias ile kıyaslandığında, daha sıkı ve ileri derecede bir Sofisti temsil eder. Ayna zamanda reel siyasete atılma gibi bir hedefe veya Atina'ya liderlik etme gibi tutkulara sahip, zengin ve aristokrat biri olan Kallikles, gücün hak olduğunu belirten yeni adalet görüşü ve hazcı ahlak anlayışıyla Protagoras ve Gorgias'tan sonra yozlaşmış olan Sofistliğin temsilcilerinden biri olarak karşımıza çıkar.

Diyaloğun Mantıksal Yapısı ve Konusu

Gorgias, retorik konusu etrafında dönen bir diyalogdur. Bununla birlikte, retorik üzerinden, neyin insan için gerçekten iyi neyin gerçekten kötü olduğu türünden, daha derin ve önemli konulara geçilir. Bu açıdan bakıldığında, başlangıçtaki kısa giriş[4] ve sonuç yerine geçen efsanesi[5] dışta bırakılacak olursa, yapıtın üç ana bölümden oluştuğu söylenebilir. Sokrates'in bi-

3 *Bkz.*, Versenyi, L., *Sokratik Hümanizm* (çev. A. Cevizci), 3. baskı, Sentez Yayınları, Bursa, 2007, s. 76.

4 Platon, *Gorgias* 447a-448e.

5 Platon, *Gorgias* 523a-527e.

rinci bölümdeki muhatabı Gorgias, ikinci bölümdeki muhatabı Polos, üçüncü bölümdeki muhatabı ise Kallikles'tir. Diyalogda birinci bölümün tamamı ve ikinci bölümün bir kısmı retorikle ilgili iken, ikinci bölümden itibaren ahlaki konulara geçilir. Ama her üç bölümde de Sokrates, hem muhataplarını hem de muhataplarının temsil ettikleri retoriğe dayalı eğitim ve siyaset anlayışıyla ahlak görüşünü, tek tek her birine sıkı bir mantıksal çürütme tekniği uygulayarak, onları eleştirir.

Buna göre, diyaloğun birinci bölümünde[6] Sokrates Gorgias'tan uzmanı olduğu, öğrettiği retorik sanatını tanımlamasını, onun özünün ne olduğunu ortaya koymasını ister.[7] Gorgias'ın Sokrates'in talebi üzerine öne sürdüğü ilk retorik tanımı, onun özünü diğer sanatlardan ayıramayan, oldukça naif ve yetersiz bir tanım olup, sadece retoriğin sözlerle ilgili (*peri logous*) bir sanat olduğu yönündedir.[8] Sokrates, bu tanımın yetersizliğinden hareketle, soru-yanıt tekniği yoluyla onda üst üste birtakım belirlemeler yapma yoluna gider. Daha iyi ve gelişmiş bir retorik tanımına varma yolunda atılan ilk adım veya tanımda yapılan ilk belirleme, retoriğin bir amaca ulaşma yolunda kullanılan bir araç olarak sözle ilgili bir sanat olduğuna işaret eder.[9] Bir sonraki belirleme bu kez söz konusu tanım üzerinden yapılırken Gorgias, özgürlüğün insanlara başkalarını yönetme gücü verdiğinden hareketle, retorik yoluyla gözetilen amacın veya en yüksek iyinin özgürlük olduğunu belirtir. Buna göre retorik, insanları özgürleştiren, onlara başka insanlara hükmetme gücü kazandıran bir ikna sanatı olmak durumundadır.[10] Bir sonraki belirlemede

6 Platon, *Gorgias* 449a-461a.
7 Platon, *Gorgias* 449a-c.
8 Platon, *Gorgias* 449d.
9 Platon, *Gorgias* 450b-c.
10 Platon, *Gorgias* 452d-e.

ise Sokrates ilgili ikna sanatının gerçekleştiği veya uygulandığı yerleri belirleme yoluna gider. Bunun üzerine Gorgias, retoriğin mahkemelerde, meclislerde ve daha başka yerlerde, adalete ve haksızlığa ilişkin konularda, başkalarını ikna etme sanatı olduğunu söyler.[11] İlk tanım üzerinden yapılan son belirlemede, bu kez iknanın türü üzerinde duran Sokrates, Platon'un *Gorgias*'tan sonra kaleme alınacak diyaloglarının temel ayrımlarından birisi haline de gelecek olan bir ayırım yapar ve bilgiyle inancı birbirinden ayırır.[12] Bu ayrımla birlikte, son belirlemeye ve nihai retorik tanımına ulaşılır. Buna göre, retorik bilgiyle değil de salt inanç üzerinden gerçekleşen bir ikna sanatı olmak durumundadır.[13]

Sokrates için bu noktadan sonra Gorgias'ın retorik tanımını çürütmek oldukça kolaylaşır. Buna göre, hatip doğru ve eğriye, saygıdeğer ve alçakça olana, adalet ve adaletsizliğe ilişkin konularda bilgisizlik içinde olan, sadece inanç ya da sanılar üzerinden iş gören biridir. Yanı sıra Gorgias, adalet konusunda bilgisiz olan bir hatibe, kendisine bu yönde talep gelmesi durumunda, adaleti öğretebileceğini kabul eder.[14] Ama öğretmeyi üzerine aldığı bu erdem, onun sonunu hazırlamakta pek gecikmez. Nitekim Sokrates yaptığı işin hesabını veremeyen Gorgias'a tutarsızlığını şu çıkarımla açıkça gösterir:

– Marangozluk sanatını öğrenen kişi marangozdur.
– Müzik sanatını öğrenen kişi müzisyendir.
– Hekimlik sanatını öğrenen kişi hekimdir.

11 Platon, *Gorgias* 454b.
12 Dodds, E. R., *Plato's Gorgias*, Oxford University Press, Oxford, 1971, s. 206.
13 Platon, *Gorgias* 455a.
14 Platon, *Gorgias* 458e-460a.

Demek ki bir sanatı öğrenen kişi, söz konusu sanat kendisini neci ve nasıl yapıyorsa, öyle olacaktır.

– Adalet, bir sanat ya da bilgidir.

Öyleyse, adaleti öğrenmiş olan kişi adil birisidir.

– Adaletli insan adil olanı yapar.

– Adil insan, zorunlulukla her zaman adil olanı yapmayı ister.

Öyleyse adil insan yani hatip hiçbir zaman adil olmayan bir şeyi yapmayacaktır.[15]

Mantıksal çıkarımı bu şekilde ortaya koyan Sokrates, bu kez onu açıklamak suretiyle, Gorgias'a düştüğü tutarsızlığı göstermeye geçer. Buna göre, çıkarımın sonunda bir hatibin, adil bir kimse olarak hiçbir zaman adaletsiz bir iş yapamayacağını tasdik eden Gorgias, daha önce, bir hatibin sanatını istismar edip kötüye kullanabileceğini ve böylelikle de haksız, adaletsiz bir şey yapabileceğini kabul etmiş ve dahası bu durumda sorumluluğun retorik sanatını öğretende aranmaması gerektiğini ısrarla vurgulamıştı. O, elbette retoriğin istismara açık doğasını iyi bilen birisidir.[16] Bundan dolayı, tartışma ve açıklama boyunca bütün ara adımlarda Sokrates'e onay veren Gorgias, tutarsızlığı kendisine gösterilince, sessiz kalarak bir kıyıya çekilir. Sokrates, bir yandan Gorgias'ın tanımını çürütüp yaptığı işi temelsizleştirirken, öte yandan Sofistin faaliyet veya öğretiminde sorumluluk yüklenmemesiyle adalet konusunda bilgi vermesi arasındaki tutarsızlığa işaret ede-

15 Platon, *Gorgias* 460b-c.

16 Versenyi, L., *age*, s. 69.

rek, Gorgias benzeri Sofistlerin hesabını verip ortadan kaldıramayacakları bir bunalımı, retorikle ilgili bir güçlüğü gözler önüne sermiştir. Sokrates, böyle yapmak suretiyle de diyalogun doğrultusunu değiştirir. Nitekim şimdiye kadar retoriğin doğası üzerinden yürütülmüş olan tartışma bundan sonra ahlaki konularla ilgili bir tartışma haline gelecek ve Sokrates'in ahlak anlayışıyla Sofistlerin ahlak anlayışı karşı karşıya getirilecektir.

İkinci bölüme[17] girişi, retoriğin ne olduğunu bu kez kendisi tanımlayarak Sokrates yapar ve onun, ampirik bir beceri ya da görenek olduğundan hareketle, bir tür dalkavukluk sanatı veya dalkavukluğun bir türü olduğunu söyler. Bununla ne anlatmak istediğini veya retorikle dalkavukluğun hangi türünü kast ettiğini açıklığa kavuşturmak için de, beden ile ruh arasında bir benzerlik ilişkisi kurarak, sanatları ikiye ayırır.[18] Buna göre, sanatları düzenleyici ve düzeltici sanatlar olarak ikiye ayıran ve beden için iyiliğin sağlıklı, ruh içinse erdemli olmak olduğunu varsayan Sokrates, düzenleyici sanatların beden söz konusu olduğunda beden eğitimi, ruh söz konusu olduğunda yasama, düzeltici veya ıslah edici sanatların ise beden bağlamında tıp, buna mukabil ruh bağlamında adalet olduğunu söyler. Bu dört sanat, rasyonel ve bilimsel ilkelere dayandıkları için, Sokrates tarafından gerçek birer sanat olarak sunulur.

Her gerçeğin bir görüşü veya taklidi olduğu için, bu dört gerçek sanata karşılık gelen dört taklit sanat vardır. Bu dört sahte sanattan ruhla ilgili olan düzenleyici sanata Sokrates "Sofistlik", buna mukabil düzeltici olana "retorik" adını verir. Beden söz konusu olduğunda ise, düzenleyici sahte sanat

17 Platon, *Gorgias* 461b-481b.

18 *Bkz.*, Dodds, E. R., *Plato's Gorgias*, s. 226.

"makyaj ya da süslenme", düzeltici sanat da "aşçılık" olmak durumundadır. Dalkavukluğun bir parçasını ya da türünü oluşturan bu sahte sanatlar gerçek sanatlardan ampirik karakterleri bakımından farklılık gösterirler. Buna göre gerçek sanatların amaçları, bedeni ya da ruhu iyi durumda tutmak veya sağlığına kavuşturmak iken, söz konusu sahte sanatların amacı salt haz üretmekle sınırlanır. Öte yandan gerçek sanatların bilimsel temellere dayandığı yerde, dalkavukluğun farklı türleri inanç, sanı ya da kanaatlere dayanır. Ne var ki Atina'da işler tersine dönmüş, gerçek politikacıların yerini hatipler, hakiki filozofların yerini Sofistler, adaleti bilen gerçek yargıçların yerini sözün cazibesine kapılan kamu görevlileri veya jüri üyeleri almıştır. Sokrates'in sosyal eleştirisine göre, yine Atina'da benzer şekilde, ruh bedeni güdeceğine beden ruhu gütmeye başlamış, doğuştan güzel bedenlerin yerini takılarla ve kozmetik yoluyla süslenmiş bedenler almış, hekimlerin önerdiği sağlıklı yiyecek ve diyetler aşçıların hazırladığı yağlı yemeklerden ayırt edilemez olmuştur. Bu yüzden, retoriğin gerçekte olmayan gücüne hararetle işaret edilmesine şaşırmamak gerekir.[19]

Sokrates, bu noktada kalmayıp, Polos'un usta bir hatibin kötülük veya adaletsizlik yapanları cezadan kurtarmak suretiyle, retoriğin, sadece politik alanla sınırlı kalmayıp hukuk alanında da öne çıkan muazzam gücü üzerine ısrarıyla, tartışmayı tamamen ahlaki alana çeker. İşte bu noktada Polos, adalet yolundan ayrılarak kötülük eden bir insanın mutlu olacağını düşünürken, Sokrates böyle birinin zorunlulukla mutsuz olacağını öne sürer. Yine bu anlayışın bir parçası olarak, Polos kötülük yapan bir insanın, mutlu olabilmesi için cezadan kurtulması gerektiğini savunurken, Sokrates tersini yani adalet-

19 Platon, *Gorgias* 463a-466a.

sizlik veya kötülük yaptıktan sonra cezalandırılan birinin cezadan kurtulan birinden daha az mutsuz olacağını iddia eder. Tartışmanın üzerinde yoğunlaştığı konular artık adalet, ceza ve mutluluktur. İşte bu noktada Sokrates, Polos'un görüşlerini üç ayrı argümanla çürütür. Buna göre, Sokrates öncelikle "kötülük etmenin kötülüğe maruz kalmaktan daha kötü bir şey olduğunu" gösterir. Tartışmanın başında tam tersini öne süren ve kötülük etmenin kötülüğe maruz kalmaktan daha çirkin ya da utanç verici olduğunu kabul eden Polos, argüman boyunca Sokrates'e doğallıkla onay verir.

– Güzel bedenlere, yararlı olmaları ya da kendilerine bakıldığı zaman verdikleri haz nedeniyle güzel deriz.

– Biçimlere, renklere güzel derken, onların yararlı oluşlarına, verdikleri hazza ya da ikisine birden dayanırız.

– Sesler ve müzikten gelen ezgiler için de aynı durum geçerlidir.

– Yasalarla kurumların güzelliği de verdikleri hazza ya da yararlılıklarına dayanır.

– Öğrendiğimiz şeylerin güzellikleri, onların verdiği hazza, temin ettiği yarara veya her ikisine birden bağlıdır.

Öyleyse güzel, haz veren veya yararlı olandır.

– Çirkin, güzelin karşıdır.

– Kötü, iyinin (yararlının), acı da hazzın karşıtıdır.

Öyleyse, çirkin acı veren veya kötü olandır.

Demek ki iki güzel şeyden birinin diğerinden daha güzel olması, onun diğerini haz verme veya yarar açısından ya da her ikisinde birden geçmesine bağlıdır.

Öyleyse, iki çirkin şeyden birinin diğerinden daha çirkin olması, onun diğerini acı vermek veya kötülük bakımından ya da her ikisinde birden geçmesine bağlıdır.

– Kötülük etmek kötülüğe maruz kalmaktan daha çirkindir.

– Kötülük etmek kötülüğe maruz kalmaktan daha çirkinse, kötülük etmek kötülüğe maruz kalmayı acı vermek açısından ya da kötülükte veya her ikisinde birden geçer.

– Kötülük etmek kötülüğe maruz kalmaktan daha çok acı veremez.

Öyleyse, kötülük etmek kötülüğe maruz kalmayı hem acı vermek hem de kötülük bakımından geçemez.

Demek ki kötülük etmek kötülüğe maruz kalmayı kötülük yönünden geçmektedir.

Öyleyse, kötülük etmek kötülüğe maruz kalmaktan çok daha kötüdür.

– Hiç kimse daha az çirkini veya kötüsü varken, çok daha çirkin ve kötü olanı istemez.

Öyleyse, hiç kimse kötülük etmeyi kötülüğe maruz kalmaktan daha çok istemez.[20]

Sokrates, bir sonraki çürütmede, bir başka sıkı argüman veya diyalektik çıkarım ile bu kez kötülük yaptıktan sonra cezalandırılanın cezadan kaçıp kurtulana göre daha iyi durumda olacağını kanıtlar. Argümanın[21] adımları şöyledir:

Adil bir cezayı çekmek ile adalete uygun bir şekilde cezalandırılmak aynı şeydir.

Adaletle yapılan her şey doğru olduğu için, güzeldir, saygıdeğerdir.

Vuranın vurma, yakanın yakma, kesenin kesme eyleminde söz konusu olan sıfatlar kendisine vurulanın, yakılanın ve kesilenin hissettiklerine aynen yansır.

Öyleyse, etken ve edilgenliği kabul eden tüm durumlarda, üzerine bir eylemin yöneldiği şey ya da kişi, eylemi ortaya koyandan çıkan tüm etkilere aynıyla maruz kalır.

---

20 Platon, *Gorgias* 474b-476aa.

21 Platon, *Gorgias* 476a-477a.

– Adalete uygun olarak cezalandırılmak demek cezalandıranın ortaya koyduğu bir etkiye uğramak demektir.

– Adalete uygun bir şekilde cezalandıran kişi doğru bir iş yapar.

Öyleyse, adalete uygun olarak cezalandırılan kişi doğru bir etkiye maruz kalmış olur.

Öyleyse, kim ki adaletle cezalandırır, güzel ya da saygıdeğer bir iş yapmış olur; kim ki adil bir şekilde cezalandırılır, güzel ya da saygıdeğer bir etkiye maruz kalmış olur.

– Güzel ya da saygıdeğer olan şey yararlı (iyidir), haz verir ya da ikisini birden aynı anda ortaya koyar.

– Adalete uygun olarak verilmiş bir cezayı çekmek bile, hiç kimseye haz vermez.

Demek ki, adaletle uygun olarak verilmiş bir cezayı çeken, iyi olan bir etkiye uğramış olur.

Sokrates'in argümanının ulaştığı bu sonuç, Polos'un kötülük yapıp da cezadan kurtulanın, cezaya maruz kalana göre daha iyi durumda olduğunu ileri süren görüşüyle çelişmektedir. O, bu durumu Polos'a gösterdikten sonra, Polos'un bütün görüşlerinin temelinde bulunan bir ana düşünceyi çürütmeye ve doğruluk yolundan ayrılarak kötülük etmenin bir insanda söz konusu olabilecek en büyük kötülük olduğunu göstermeye geçer.

– İnsanın maddi durumu göz önüne alındığında, kötü olan yalnızca yoksulluktur.

– İnsanın bedensel durumu göz önüne alındığında, kötü olan zayıflık, hasta ve çirkin olmaktır.

– İnsanın ruhu dikkate alındığında, kötülük adalet ya da doğruluk yolundan ayrılmaktır. Bu bağlamda ayrıca ölçüsüzlük, korkaklık ve bilgisizlik de kötülükler arasında geçer.

– Bu üç tür kötülük arasında, en çirkini, yani en utanılası olanı, ruhun kötülüğü, yani doğruluk veya adalet yolundan sapmadır.

– En çirkin olanın çirkinliği ya verdiği acı veya zarardan ya da ikisinden birden kaynaklanır.

Adalet veya doğruluk yolundan ayrılarak kötülük etmek, bu üç tür kötülük arasında, diğerlerini, verdiği acı ya da zarar yönünden geçtiği için, en çirkin olandır.

– Doğruluk yolundan ayrılmak ve bu arada ölçüsüzlük, korkaklık ve bilgisizlik, hastalık veya yoksulluğu, verdiği acı yönünden geçemez.

Öyleyse, ruhun kötülüğü olağanüstü büyük bir zarar veren bir kötülük olduğundan, kötülükler arasında en çirkin olandır.

– En büyük zararla sonuçlanan, kötülüklerin en büyüğüdür.

Demek ki doğruluk yolundan ayrılarak kötülük etmek, kötülüklerin en büyüğüdür.[22]

Sokrates, mantıksal çıkarımın nihai sonucunu ortaya koyduktan sonra, Arkhelaos gibi doğruluk yolundan saparak kötülük eden zalim birinin tutması gereken yolu ortaya koyar. O, burada bir kez daha beden ile ruh arasında kurduğu analoji ve bu analoji üzerinden, düzenleyici sanatlar ile düzeltici veya ıslah edici sanatlar arasında yapmış olduğu ayrıma dayanır. Buna göre, maddi yönden yoksul düşen birinin ticaret sanatına, bedence güçsüz düşüp hastalanan birinin tıp sanatına başvurması gerektiğini bildiren Sokrates, doğruluktan ayrılarak kötülük eden birinin, adalet sanatının taklidi olan retoriğe değil de, yargıçların kendisini adil bir şekilde cezalandırmaları için adalete başvurması gerekir. Hastalanan birinin hoşuna hekimin verdiği ilaçlar, elbette gitmez, ama bu ilaçlar onun sağlığına kavuşması için zorunludur. Aynı şekilde kötülük ve haksızlıklar yaparak suç işlemiş olan birinin de

22 Platon, *Gorgias* 477a-e.

yargıcın vereceği cezalar hoşuna gitmez. Islah edici bir ceza anlayışının savunuculuğunu yapan Sokrates açısından, bu cezalar, bunun birlikte, onun ruhsal yönden sağlığına kavuşması için gereklidir.[23]

Sokrates'in burada savunduğu düşünce gerçekten alabildiğine yalın ve açıktır. Ona göre, bedenin içinde bulunabileceği üç ayrı durumdan söz edebiliriz. Bunlar sırasıyla sürekli sağlık, hastalığa yakalandıktan sonra sağlığa kavuşma ve nihayet, sürekli hastalık durumlarıdır. Bunlar içinde insanı en iyi ve en mutlu kılan, elbette birincisidir. Bu üç durum, öte yandan sadece ben için değil, fakat ruh için de geçerlidir. İnsan ruhu için geçerli olan bu üç durum, sırasıyla sürekli olarak doğruluk veya adalet yolunda olma, doğruluk yolundan ayrıldıktan sonra ıslah olup yeniden doğruluk yoluna dönme ve sürekli olarak kötülük etme durumlarıdır. Bunlardan en iyisi ilk durum iken, ikincisinin insanlar tarafından üçüncüsü karşısında her zaman yeğlenmesi gerekir. Üçüncüsü, bir insan için olabilecek en kötü durumu temsil eder. Polos'un, kendisinin mutlu olduğunu, başkalarının onun yerinde olmak için can attıklarını düşündüğü Arkhelaos, işte bu durumda olup, ölümcül bir hastalığa tutulmuş olmasına rağmen, tek kurtuluş şansını oluşturan bıçağın altına yatmamakta direnen bir hastaya benzer.[24]

Sokrates, üçüncü bölümde[25] bu kez karşısına muhatap olarak Kallikles'i alır. Aslında ilk dönem Sofistlerinin ve Gorgias'ın açtığı yoldan ilerleyen Kallikles'in burada öne sürdüğü görüşler üç başlık altında toplanabilir: **(i)** Uzlaşımsal adalet anlayışının veya pozitif hukukun bir eleştirisi, **(ii)** belli bir doğal adalet veya "doğaya göre adalet" yorumu ve nihayet,

23 Platon, *Gorgias* 477e-478c.

24 Platon, *Gorgias* 478c-479e.

25 Platon, *Gorgias* 481b-522e.

(iii) hazcı bir iyi telakkisiyle belirlenen bir ahlak anlayışı. Buna göre gücü hakka eşitleyen, bildik ahlâk dili ve hukuk düzeninin kişisel çıkarı gizleyen bir maskeden başka hiçbir şey olmadığını savunan Kallikles, sadece farklı devletlerin sahip oldukları mevcut yasalara neden sahip olduklarını değil, fakat aynı zamanda insanların neden birtakım yasaları olduğunu açıklamaya çalışır.

Bu noktada, Kallikles ve Sofistlerin "adaletin ne olduğu" sorusunu, hukuki ve politik bir sorudan önce, mantıksal ve epistemolojik bir soru olarak ele almış olduklarını anımsamak yararlı olabilir. Söz konusu sorunun epistemolojik boyutunu "adaletin talep ettiği şeyi nasıl bilebileceğimiz" sorusuyla ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda, tıpkı diğer Sofistler gibi, genel geçer bilginin imkânını reddederek epistemolojik alanda rölativizme giden Kallikles, adaletin ne olduğu sorusunun mantıksal yönüne yanıt verirken, insan tarafından keşfedilebilen mutlak bir adalet ölçütü olmadığını ima eder. Onun yaklaşımı "yasanın dayanağının ne olduğu" sorusuna, mutlak bir adalet ölçütünün bulunmadığı, bulunsaydı eğer, adaletin her yerde mevcut, değişmez ve geçerli olacağı, yani doğal olacağı yanıtında somutlaşmaktadır. Böyle olmadığına göre, yasa doğadan farklı bir niteliğe sahiptir, yani yapma ve uzlaşımsal bir şey olmak durumundadır.

Kallikles'in de aralarında bulunduğu ikinci kuşak Sofistler, insan doğasını bencil, kendi çıkarı peşinde koşan bir şey olarak tanımlarken, söz konusu uzlaşımsal yasa anlayışına veya pozitif hukuka, onun insan doğasına karşıt olduğu gerekçesiyle karşı çıkarlar. Nitekim Platon'un görüşlerini ve adalet anlayışını *Devlet* adlı diyaloğunda ele alıp şiddetle eleştireceği veya çürüteceği Thyrasymakhos "her yönetimin kanunları işine geldiği gibi koyduğunu, oysa gerçekte adaletin her yerde bir olduğunu, gücün yönetende bulunması ne-

deniyle adaletin güçlünün çıkarına hizmet ettiğini" öne sürer.[26] Doğada hakkın değil, gücün egemen olduğu sonucuna ulaşan Thrasymakhos'u, Kallikles, diyalogta da göreceğimiz üzere yürekten destekler. Güçlü yönetir ve egemen olanlar yasa koyar. Onların koydukları bu yasalar da adaleti meydana getirir. Bununla birlikte, güçlü ya da egemen olanlar kendi çıkarlarını gözeterek yasa koyarlar ve dolayısıyla, yasalar onların çıkarlarını temsil eder. Kanunların, yasal emirlerin kökeniyle ilgili olarak, bu yasaların uzlaşımsal bir kökeni olduğunu ifade eden kuramı benimseyen Kallikles, bu noktada kalmayıp doğal hukuk ile pozitif hukuk veya uzlaşımsal yasalar arasındaki karşıtlık için bir neden öne sürer.[27] Yasa, insan elinden çıkma bir şeyse ve kendi çıkarının peşinden koşmak insanın doğasında var ise, sorun yasanın zora dayanıp şiddet mi olduğu yoksa şiddetin karşıtı mı olduğu değildir. Buradaki esas mesele yasanın kimin çıkarını hayata geçirip kimin çıkarına zarar verdiğidir. Yoksa zor ve şiddet, Kallikles'e göre yasanın doğasında vardır ve hukuk yoluyla birilerinin çıkarına şu ya da bu şekilde zarar verilir.

Demek ki adaletin soykütüğüyle ilgili olarak belli bir söylem geliştiren Kallikles, bu noktada kalmayıp, şiddetin ve gücü dayatmanın doğa yasası ve kişinin kendi çıkarını öne sürmesi ve hayata geçirmesinin gerçek adalet olduğunu savunur: "Benim görüşüme göre doğanın bizzat kendisi, daha iyinin kötüden ve güçlünün de güçsüzden daha çok şeye sahip olmasının adalet olduğunu ortaya koyar."[28] Buna göre o, "Bunun hayvanlar dünyasında, kentlerde ve insanlar arasında böyle olduğu birçok yönden açıktır; güçlünün egemen ve güçsüzden çok şeye sahip olmasının adil olduğu, herkesin

26 Versenyi, L., *Sokratik Hümanizm*, s. 63.

27 Versenyi, L., *age*, s. 63.

28 Platon, *Gorgias* 483d.

bildiği bir şeydir"[29] ve "daha aşağı ve güçsüz olanın mülkiyetinde bulunan şeylerin, doğaya göre daha üstün ve güçlü olana ait olması gerekir"[30] demektedir.

O, elbette pozitif hukukun veya insan elinden çıkma yasaların, gelenek ya da Hesiodos ile Solon tarafından ortaya konan ve "insanın doğal hırs ve açgözlülüğünü hayata geçirmek yerine, ona bir set çekmek veya bir sınır koymak" şeklinde ifade edilebilecek olan bir temel amaca veya başlangıç amacına hizmet ettiği olgusunun bilincindedir. Bununla birlikte, o, bunun da başka bir şiddet uygulamak suretiyle adaletin doğasına onulmaz bir zarar verdiğini düşünür. Ona göre, amaçlarına çok doğal bir şey olan kaba kuvveti kullanarak ulaşamayan güçsüz insanlar, çıkarlarını korumak ve "güçlü insanları yıldırmak" için, pozitif hukuku kullanırlar. Bu ise güçlünün yönetiminden daha az zorbaca bir eylem değildir. O, çıplak gücün doğal zorbalığı yerine, hukuk aracılığıyla gerçekleşen bir zorbalık olmak durumundadır.[31]

Demek ki uzlaşıma dayalı yasa veya pozitif hukuk, kişinin kendi gücünü ve zenginliğini her şeyi ezip geçerek sınırsızca arttırma çabasına set çeker: Hesiodos'un ve Solon'un pozitif hukuku insan için doğal bularak tasdik etmelerinin de Kallikles'in onu insan doğasının ihlali ve bozulması olarak görüp reddetmesinin de nedeni budur. Antik Yunan'da geleneğin, Hesiodos'tan Protagoras gibi ilk dönem Sofistlere kadar olan klasik eğitimcilerin, insan için doğal bir şey olarak görüp savundukları, insanın yasa tarafından eğitilmesi ve yetiştirilmesi işi, gelinen bu noktada Kallikles tarafından, bir zamanlar özgür ve mağrur olan hayvanın hiç de doğal olmayan bir biçimde evcilleştirilmesi ve onu yıkan bir sınırlama olarak

29 Platon, *Gorgias* 483d.

30 Platon, *Gorgias* 484c.

31 Versenyi, L., *age*, s. 64.

görülüp reddedilir. Söz konusu insan doğası ve uzlaşım anlayışıyla artık birinci dönem Sofistlerde gördüğümüz bir çaba olarak doğayla uzlaşım arasındaki yarığı kapatma ya da ortadan kaldırma diye bir mesele söz konu olmaz. Doğayla uzlaşımsal yasa veya pozitif hukuk arasındaki yarığı kapatmak yerine, yasayı veya pozitif hukuku doğaya uydurmak ve doğaya bakarak yasa koymak söz konusu olur. Kallikles'in çözümü pozitif hukuku veya hukuki adaleti tümden ortadan kaldırmayı önerir.

Sokrates'in söz konusu öneriye yanıtı, doğallıkla sert olacaktır. Nitekim meşhur çürütme yönteminin özel örneklerinden birini Kallikles'in bu görüşüne uygulayarak, onu çürütmeyi başarır. Argümanın adımları şöyledir:

– Doğadan adalet, iyi ya da güçlü olanın kötüleri ve güçsüzleri yönetmesinden ve onlardan daha büyük haklara sahip olmasından meydana gelir.

– Güçlü olanla iyi olan bir ve aynıdır.

– (Kallikles'in anlayışına göre, demokraside yasaları yapan güç ya da kesim olarak) yığın veya halk bir kişinin karşısında doğaca güçlüdür.

Demek ki halkın yasaları güçlünün yasalarıdır.

Öyleyse, halkın yasaları güçlünün yasalarıdır.

Öyleyse, (doğal-doğru-güçlü olanın aynı zamanda güzel olduğu kabulünden), yığının yasaları doğadan güzeldir.

– Yığının anlayışına göre, **(i)** daha büyük haklara değil de, eşit haklara sahip olmak adalettir, **(ii)** kötülük etmek kötülüğe maruz kalmaktan çok daha çirkindir.

Öyleyse, insan elinden çıkma yasanın kendisi kadar doğa yasası da kötülük etmenin kötülüğe maruz kalmaktan daha çirkin olduğunu ve eşitliği savunur.[32]

32 Platon, *Gorgias* 488b-489a.

Sokrates, bu noktada kalmaz; daha ileri giderek, Kallikles'in pozitif hukuka yönelik reddiyesinin ve doğal adalet anlayışının gerisinde bulunan egoist insana özgü hazcı ahlak anlayışına saldırır. Kallikles'in açıkça ifade ettiği ahlak anlayışının temel iddiaları şunlardır: **(i)** Mutluluk, kötü şeylerden uzak kalarak iyi şeylere sahip olmaktan meydana gelir. **(ii)** Haz, insani isteklerle tutkuların tatmin edilmesinden oluşur. **(iii)** Haz ve iyi aynı şeydir. Yani, isteklerini tatmin ederek haz alan kişi, sadece mutlu değil, aynı zamanda iyi biridir. Sokrates, söz konusu hazcı anlayışa önce, haz ve dolayısıyla mutluluk peşinde koşan insanı delikleri olan ve bu yüzden doldurulması imkânsız bir fıçıya benzeterek bir analojiyle cevap verir.[33] Analoji üzerinden ortaya konan "haz peşinde koşarken kendisine haz veren şeylerin esiri olup savrulan tatminsiz insan" resmi muhatabına gerekli dersi vermekte yetersiz kalınca da, Sokrates haz ve iyi eşitliğini ya da hazcı ahlak anlayışını üst üste ortaya koyduğu üç argümanla çürütür. Onun birinci argümanının[34] adımları şöyle sıralanabilir:

– İyi bir deneyim yaşama ile kötü bir deneyim yaşama birbirine karşıttır.

– Bu durum sağlık ve hastalık için de geçerlidir. Buna göre **(i)** bir insan aynı anda hem sağlıklı hem de hasta olamaz. **(ii)** Bir kimse, sağlık ve hastalık durumlarından aynı anda çıkamaz.

– Aynı durum güç ve güçsüzlük, hız ve yavaşlık, iyi ve kötü şeyler, mutluluk ve mutsuzluk için de geçerlidir.

Demek ki bir insanın kendilerine aynı anda sahip olduğu veya kendilerini aynı anda yitirdiği herhangi bir çift şey bulunursa, bu şeyler iyi ve kötü olamazlar.

---

33 Platon, *Gorgias* 492c-494b.

34 Platon, *Gorgias* 495e-497a.

– Acıkmanın kendisi acı, acıkınca yemek yemek ise haz verir.

– Benzer şekilde, susamanın kendisi acı, susayınca su içmek ise haz verir.

Öyleyse, bütün istek ve eksiklikler acı, istek ve eksikliklerin karşılanması ise haz verir.

Demek ki, bir kimse susadığı zaman su içtiğinde, bir yandan acı veren bir deneyimi, diğer yandan da haz veren bir deneyimi yaşar. Bu durum, yani haz ve acının aynı anda yaşanması ruh ve bedene ilişkin bütün durumlar için geçerlidir.

– Bir insanın iyi bir deneyim ile kötü bir deneyimi aynı anda yaşaması mümkün değildir.

Öyleyse, haz duymak ile iyi bir deneyim yaşamak, acı duymak ile kötü bir tecrübe yaşamak aynı şey değildir. Bu yüzden haz ile iyi aynı şey olamaz.[35]

Sokrates'e söz konusu argüman veya mantıksal çıkarımın bütün adımlarında onay veren Kallikles, sonucu kabul etmeye yanaşmaz. Dolayısıyla, Sokrates'i çift anlamlı sözler söylemekle, saçma ve konuya ilgisiz sorular sormakla suçlar. Onun Sokrates'i yanıtlamaktan vazgeçerek, tartışmadan ve argümanın gücüne boyun eğmekten kaçmasına araya giren Gorgias engel olur.[36] Sokrates ise, birinci argümandan da yararlanarak, iyinin hazza eşitlenemeyeceğini ortaya koyan ikinci diyalektik çıkarımına[37] geçer. Çıkarımın adımları şöyledir:

– İnsanların susuzlukları geçtiği anda, su içmenin kendilerine verdiği haz da bitmiş olur.

– Açlık ve diğer istekler için de aynı durum geçerlidir.

---

35 *Bkz.*, Santas, G. X., *Socrates: Philosophy in Plato's Early Dialogues*, London, Routledge and Kegan Paul, 1979, ss. 268-269.

36 Platon, *Gorgias* 497a-b.

37 Platon, *Gorgias* 497c-d.

Öyleyse, insanların acıları sona erdiği anda, aldıkları haz da bitmiş olur.

– Bir insan aynı anda hem iyi şeylere hem de kötü şeylere sahip olamaz (Bir önceki çıkarımdan).

Öyleyse, iyi şeyler haz veren, kötü şeyler de acı veren şeylerle özdeş olamaz.

Kallikles'ten bu sonuca herhangi bir tepki alamayan Sokrates, bundan sonra iyi ve hazzın özdeş olamayacağını daha bir açıklıkla göstermek üzere yeni bir argüman ortaya koyar. Argüman,[38] Kallikles'in iddia veya görüşlerinin bizi nasıl bir saçmalığa götürdüğünü gösterecek şekilde, dört başı mamur bir *reductio ad absurdum*dan, yani tam bir saçmaya indirgemeden meydana gelmektedir.

– İyi insanlar, kendilerinde bulunan iyi şeyler sayesinde iyi olurlar.

– Cesur ve bilgeler iyi, korkak ve budalalar ise kötü birer insandırlar.

– Bilgelerin ve budalaların duydukları haz ya da acı, nicelik olarak değişiklik göstermez. Bilgenin duyduğu haz budalanın duyduğu hazdan daha fazla değildir.

– Düşman çekilirken, hem korkak ve hem de cesur (her ne kadar korkağınki bazen daha fazla olabilse bile) yaklaşık olarak aynı ölçülerde haz ya da sevinç duyarlar.

Öyleyse, bilge ve budala, korkak ve cesur insanlar aynı şeye ilişkin olarak haz duyarlar.

Demek ki iyi ve kötü insanlar, aynı şeylerden haz ve acı deneyimi yaşarlar.

– İyi şeyler haz veren şeylerle, kötü şeyler de acı veren şeylerle bir ve aynıdır.

---

38 Platon, *Gorgias* 497e-498c.

Öyleyse, kötü insanlar belirli bir konuda iyi insanlar kadar iyi olabilirler. Hatta onlar, zaman zaman kötülerden daha iyi olabilirler.

Sokrates, Kallikles'in adalet anlayışıyla ahlak görüşünü bu şekilde diyaloğun kalan bölümlerinde, bir yandan kendi ahlak ve siyaset anlayışını ortaya koyarken, diğer yandan da doğal hukuk ile pozitif hukuk veya doğal adalet ile uzlaşımsal adalet arasındaki yarığın sadece bilgi ve eğitimle değil, fakat aynı zamanda ölçü ve düzene dayalı bir doğa anlayışıyla kapatılabileceğini ifade eder. Onun gözünde de insan hayatının nihai hedefi *eudaimonia*dır. Bununla birlikte, *eudaimonia*, haz aramakla geçecek bir hayatın sonunda elde edilecek maddi bir mutluluk olmayıp, erdemli bir yaşayışın sonucunda elde edilecek bir huzur, kişisel dinginlik veya özmemnuniyet halidir. O, bu görüşünü, yani insanı iyi ve mutlu kılanın, haz değil de, erdem olduğunu yine bir argümanla ortaya koyar. Argümanın[39] adımları şöyle sıralanabilir:

– Her şeyin iyi olmasını sağlayan öğe, ilgili şeyin kendisinde bulunması gereken yetkinlik, meziyet ya da erdemdir.

– Bir aracın, organın ya da ruhun yetkinliği ya da erdemi, kendisindeki uyum ve düzene bağlıdır.

– İnsan ruhunda düzeni oluşturan erdem, ölçülülüktür.

Öyleyse, insanın iyi olabilmesi ölçülülük erdemine sahip olmasına bağlıdır.

– Ölçülü insan aynı zamanda bilge, dindar, adil ve cesur olan insandır.

Ölçülü, bilge, dindar, adil ve cesur insan bütünüyle iyi olan bir insandır.

– Bütünüyle iyi olan bir insan yaptığı her işi iyi ve güzel bir şekilde yapar, yaptığı her işte başarılı olur.

---

39 Platon, *Gorgias* 497e-498c.

– Her işi iyi ve güzel bir şekilde yapan insan mutludur.

Öyleyse, iyi, yani ölçülü insan mutlu bir insandır.

Mantıksal argümanı, bundan sonra birtakım açıklamalarla geliştiren Sokrates'e göre, ölçülü insana ceza uğramaz. Oysa adalet yolundan ayrılan ölçüsüz ve sınır tanımaz insanlar, cezalandırılmaya mahkûmdurlar. Bu insanların ölçülü ve böylelikle de mutlu olabilmelerinin önkoşulu cezadır. Çünkü onlar, erdemli bir insan olamadıkları gibi, doğallıkla iyi bir yurttaş da olamamışlardır. Böyleleri ancak ceza sayesinde, düzenin yalnızca insan ruhunda ve insanlardan meydana gelen toplumlarda değil, fakat bütün evrende de hâkim olduğunu görebilirler. Bu düzeni belirleyen öğe ise, geometriden bihaber Kallikles'in söylediği gibi sınır tanımama ve açgözlülük olmayıp, geometrik eşitlik ve ölçüdür.[40]

Sokrates, diyaloğun üçüncü bölümünde son olarak kendi politik görüşlerini ortaya koyar. Burada, devlete düzeni sağlama, adaleti tesis etme benzeri klasik görevlerine ek olarak moral bir misyon yükleyen Sokrates, söz konusu görüşleri doğruluk yolundan sapan insanları adaletle cezalandırmak durumunda olan politikacının hayatının niteliğini ve meziyetlerini ifade ederek anlatma yoluna gider. Bu noktada da daha önce ortaya koymuş olduğu sanatlar ayrımından yararlanır. Buna göre, politika, retorik gibi salt haz vermeye dayanan bir dalkavukluk türü değil de, ruhun iyiliğini hedef alan ciddi bir sanat olabilecekse eğer, bu sanata sahip olacak politikacıların yurttaşları daha iyi kılmaları gerekir. Politikacıların yurttaşları daha iyi kılmalarının yolu ise, sadece devletin esenliğini temin etmekten, surlar ve limanlar yaptırmaktan, insanlara daha çok iktidar vermekten geçmez. Çünkü bütün bunları kullanacak insanlar, bu araçlarla ilgili bilgiye sahip

40 Platon, *Gorgias* 507c-509c.

olmayıp onlardan layıkıyla faydalanacak konumda değillerse, söz konusu araçlar, güç ve maddi değerler insanlara en küçük bir iyilik bile getirmezler. Bu ise politik yöneticilerin işinin başka bir alanla, yurttaşların ahlaki veya manevi yönden daha iyi bir duruma getirilmesiyle ilgili olduğu anlamına gelir. Yöneticilerin üzerine aldıkları bu önemli işi yerine getirmeleri ise, onların bu konudaki uzmanlığına, yani insan ruhunu ilgilendiren hemen her şeyde bilgili olmalarına bağlıdır.

Bu görüşünü, yani demokrasi karşıtlığıyla toplumu gerçek bir bilgeliğe sahip olan uzmanların yönetmesi gerektiği görüşünü daha sonra yakın zamanların dört ünlü politikacısına uygulayan Sokrates, Atina'dan gerçek anlamda ve iyi bir politikacının çıkmamış olduğu sonucuna varır.[41] O, bununla da kalmayarak, Platon'u filozof-kral düşüncesine götürecek yolu sonuna kadar açacak şekilde, zamanın gerçek anlamda tek politikacısının kendisi olduğunu dile getirir.[42] Ve diyaloğun son bölümünde de, yani mantıksal çıkarımın ve aklın gücünün son sözünü söylediği veya tıkandığı bir noktada en azından kendi ahlak anlayışının karşı çıktığı Sofistik ahlak anlayışı ve hayat görüşü karşısındaki üstünlüğünü daha yüksek bir düzeyde olumlamak amacıyla bir efsane anlatır.

Ahmet Cevizci
Temmuz 2011

41 Platon, *Gorgias* 513b-516e.
42 Platon, *Gorgias* 521d.

GORGİAS

Çeviride *Plato: Lysis, Symposium, Gorgias*. (Loeb Classical Library No: 166) künyeli yapıt temel alınmıştır. Özel isimlerin yazılımında eski Yunancalar esas alınırken, Yunanistan, Atina gibi Türkçeye yerleşmiş isimler metnin okunuşunda akıcılık sağlamak amacıyla Türkçeleştirilerek verilmiştir.

KALLİKLES: Sokrates! Atasözü, kavgaya geç kalınabileceğini ancak ziyafete geç kalınamayacağını söyler. 447a

SOKRATES: Çok mu geç oldu? Söylediğin gibi ziyafetten sonra mı geldik?

KALLİKLES: Hem de çok tatlı bir ziyafetten sonra geliyorsunuz, biraz önce Gorgias bize çok güzel şeyler anlattı.

SOKRATES: Kallikles! Khairephon yüzünden geç kaldık, bizi agorada oyaladı.

KHAİREPHON: Sorun olmaz Sokrates! Sanıyorum hatamı telafi ederim. Gorgias dostumdur, istersen şimdi istersen başka bir gün bize yine aynı şeyleri anlatır. b

KALLİKLES: Neler söylüyorsun Khairephon? Sokrates Gorgias'ı dinlemek mi istiyor?

KHAİREPHON: Tabii, zaten bunun için geldik.

KALLİKLES: Ne zaman isterseniz evime gelin, Gorgias bende misafir, sanatını sizlere gösterecektir.

SOKRATES: Elbette Kallikles. Ancak Gorgias bizimle konuşmak ister mi acaba? Sanatının özününü ne olduğunu öğrenmek istiyorum. Bu sanat insana ne öğretir? Nereye ulaştırır? Geri kalan kısımları başka zaman anlatır. c

KALLİKLES: Sokrates! En güzeli bunu kendisine sormak olacak. Çünkü yaptığı konuşmada senin istediğin

şey de vardı. Buradaki herkese kendisine istedikleri şeyi sorabileceklerini, sorulan her soruya yanıt vereceğini söylüyordu.

SOKRATES: Harika, Khairephon ona sor.

KHAİREPHON: Ne sorayım?

d SOKRATES: Ne olduğunu!

KHAİREPHON: Ne demek istiyorsun?

SOKRATES: Eğer işi ayakkabı yapmaksa işinin ayakkabıcılık olduğunu söyleyecektir. Şimdi ne demek istediğimi anladın mı?

KHAİREPHON: Anladım ve istediğin gibi soracağım. Gorgias! Kallikles'in belirttiği gibi her soruya yanıt vermeye hazır mısın?

GORGİAS: Elbette. Bunu biraz önce herkese söyledim.

448a Ayrıca yıllardır hiç kimse bana yanıtlayamayacağım bir soru sormadı.

KHAİREPHON: O halde Gorgias, bana yanıt vermek senin için kolay olacaktır.

GORGİAS: Denemek sana kalmış Khairephon.

POLOS: Khairephon istersen benimle dene, Gorgias konuşmaktan yorulmuş olabilir.

KHAİREPHON: Ne dedin Polos? Gorgias'tan daha iyi yanıt vereceğini mi sanıyorsun?

b POLOS: Seni memnun ettikten sonra...

KHAİREPHON: Tamam, istediğine göre soruyorum.

POLOS: Sor.

KHAİREPHON: Gorgias kardeşi Herodikos ile aynı sanatı yapıyorsa, Gorgias ve kardeşi için aynı şeyi söylemeliyiz, değil mi?

POLOS: Tabii ki.

KHAİREPHON: O halde her ikisi de hekimdir.

POLOS: Evet.

KHAİREPHON: Aglaophon'un oğlu Aristophon'un ya da kardeşinin sanatıyla aynı işi yapıyorsa o zaman Gorgias'a ne demeliyiz?

POLOS: Ressam tabii ki. c

KHAİREPHON: Ancak Gorgias gerçekten ne ile ilgilenir? Ona ne demeliyiz?

POLOS: Khairephon! İnsanların görgüden kaynaklanan bazı sanatları vardır. Çünkü görgü yaşamımızı sanat kurallarına göre düzenler ve görgüsüzlük de onu şansa bırakır. Her insan bu sanatlardan birisini seçer, en iyi insanlar en iyi sanatları alırlar. Gorgias da en iyilerdendir ve onun sanatı en güzelidir.

SOKRATES: Gorgias! Polos güzel konuşuyor ama Khairephon'a verdiği sözü tutmadığını görüyorum. d

GORGİAS: Neden Sokrates?

SOKRATES: Soruya tam bir yanıt verdiğini sanmıyorum.

GORGİAS: O halde kendin sor.

SOKRATES: Sen bana yanıt verirsen sorarım. Bu daha hoş olur. Çünkü Polos konuşma sanatından çok retorikle ilgilenmiş gibi.

POLOS: Neden Sokrates? e

SOKRATES: Çünkü Khairephon sana Gorgias'ın sanatının ne olduğunu soruyor, sen ise buna yanıt vermeden sanki sanatına bir eleştiri yöneltilmiş gibi davranıyorsun.

POLOS: Onun en güzel sanata sahip olduğunu söylemedim mi?

SOKRATES: Evet söyledin ancak sana bunu değil Gorgias'ın sahip olduğu sanatı sormuştuk. Khairephon'un

örneklerine kısa ve doğru yanıtlar verdin. Yine aynı
449a şekilde Gorgias'ın sanatının ne olduğunu ve ona hangi isimle hitap etmemiz gerektiğini bize söyle. Gorgias sen de yanıt verebilirsin.

GORGİAS: Sanatım hitabet, Sokrates.

SOKRATES: O halde sana hatip diyeceğiz.

GORGİAS: Hem de iyi bir hatip. Homeros'un söylediği gibi ben böyle olmakla övünüyorum.

SOKRATES: Tamam.

b GORGİAS: O halde beni böyle isimlendirebilirsin.

SOKRATES: Ayrıca bu sanatı başka insanlara da öğretebildiğini söyleyebilir miyiz?

GORGİAS: Tabii, hem ben bunu sadece burada değil başka yerlerde de söylüyorum.

SOKRATES: Gorgias! Polos'un ilk başta yaptığı gibi uzun yanıtlar vermeyi başka bir zamana bırakıp, şimdi konuşmamıza soru cevap yöntemiyle devam etmeyi kabul ediyor musun? Lütfen, kısa konuş.

GORGİAS: Sokrates! Bazı soruların cevaplarının kapsamlı olması gerekir. Ancak yine de elimden geldiğince kısa yanıtlar vermeye çalışacağım. Zaten iddialarım-
c dan birisi de budur. Hiç kimse benim söylediğim şeyleri benim kadar az kelimeyle ifade edemez.

SOKRATES: Zaten gerekli olan bu Gorgias. Şimdi bana nasıl kısa yanıtlar verebildiğini göster, uzun yanıtları başka zamana bırak.

GORGİAS: Söylediğini kabul ediyorum Sokrates. Sen de meramını benim kadar az kelimeyle ifade eden başka birisi olmadığını göreceksin.

SOKRATES: Eğer sanatının retorik olduğunu ve güzel hatipler yetiştirebildiğini kabul ediyorsan, bana da bu-

nun ne olduğunu öğret. Örneğin dokumacılık kumaş d
yapmaktır, değil mi?

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: Müzik de güzel makamlar yaratmaktır, değil mi?

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: Hera adına yemin ederim ki Gorgias, yanıtlarının kısalığına hayran kaldım.

GORGİAS: Haklısın Sokrates, ben de bu konuda çok başarılı olduğuma inanıyorum.

SOKRATES: O halde şimdi de retorik konusunda böyle kısa konuşarak bana bu sanatın konusunu söyle.

GORGİAS: Sözler.

SOKRATES: Hangi sözler. Hastaları iyileştirmek için ge- e
rekli sözlerden mi bahsediyorsun?

GORGİAS: Hayır.

SOKRATES: Bu durumda retorik her çeşit sözle ilgili bir sanat değildir.

GORGİAS: Tabii ki değildir.

SOKRATES: Oysa ki retorik konuşmayı öğretmez mi?

GORGİAS: Elbette.

SOKRATES: Konuşulan şeyler üzerine düşünmeyi de öğretir, değil mi?

GORGİAS: Tabii.

SOKRATES: Ancak tıp sanatındaki sözler de hastalar üze- 450a
rinde düşünme ve konuşmayı öğretmez mi?

GORGİAS: Öğretir.

SOKRATES: O halde tıp sanatının konusu da sözlerdir.

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: Bunlar hastalıklarla ilgili sözlerdir.

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: Beden eğitiminin konusu da bedenin iyi ya da kötü durumuyla ilgili sözlerdir, haklı mıyım?

GORGİAS: Haklısın.

b SOKRATES: O halde Gorgias, her sanat kendi alanıyla ilgili sözleri içerir.

GORGİAS: Sanırım doğru.

SOKRATES: Söz sanatına retorik adını verdiğine göre diğer sanatlara neden aynı ismi vermiyorsun?

GORGİAS: Sokrates! Diğer sanatlarda söz konusu olan el becerisi ya da buna benzer şeylerdir. Oysa ki retorikte sadece söz vardır, işler bununla yapılır. Bu neden-

c le retoriğin söz sanatı olduğunu söylüyorum ve söylediklerimin doğru olduğunu iddia ediyorum.

SOKRATES: Sanırım seni iyi anlayamadım. Ancak kısa süre içinde anlayacağımı umuyorum. Çok sayıda sanat vardır değil mi?

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: Kimilerinde iş en öndedir, söze çok fazla gerek yoktur. Hatta bazılarında sözün hiç değeri yoktur. Örneğin resim, heykeltıraşlık gibi sanatlarda işi,

d söze hiç ihtiyaç duymadan yapabiliriz. Bence bu sanatların retorikle ilgisi yoktur.

GORGİAS: Tamamen haklısın.

SOKRATES: Diğer sanatlardakiler ise amaçlarına sözlerle ulaşırlar. Elişine çok az gereksinim duyarlar ya da hiç duymazlar. Örneğin aritmetik, hesap, geometri, şans oyunları ve başka çok sayıda işte, elişi kadar sözlerin de önemi vardır. Hatta bazen bu sanatların tek silahları sözdür. Sanıyorum retorik bu ikinci gruptakilerle

e aynı sınıftandır.

GORGİAS: Doğru.

SOKRATES: Bu sanatların hiçbirine retorik demeyeceğini düşünüyorum. Eğer sözlerini doğru kabul edersek, retoriğin sadece sözle işleyen bir sanat olduğunu söylediğimizde, birisi seni zor duruma sokmak adına aritmetiğin senin için retorik olduğunu söyleyebilir. Ancak senin aritmetik ya da geometriye retorik adını verdiğini sanmıyorum.

GORGİAS: Söylediklerin doğru Sokrates. Sözlerimi bu şekilde ifade etmekte haklısın. 451a

SOKRATES: O halde sorumun yanıtını tamamla. Retorik sözle ilgilenen sanatlardan birisi olduğuna ve buna benzer başka sanatlar da bulunduğuna göre, retorik sanatının konusunu anlat. Biraz önce ismini saydığım diğer sanatlardan birisiyle ilgili bana "Sokrates! Aritmetik nedir?" diye sorulsaydı, senin söylediğin gibi onun sözle işin bir olduğu sanat olduğunu söy- b
lerdim. Sözlerin ne ile ilgili olduklarını sorsalardı, şöyle yanıt verirdim: "Karşılıklı büyüklükler ne olursa olsun tek ve çiftle ilgili sözler." Daha sonra birisi kalkıp "Hesap nedir?" diye sorsaydı, bunun da aynı gruptan bir sanat olduğunu söylerdim. Sözlerin ne ile ilgili olduklarını sorduklarında da Atina'daki c
halk meclislerinde kararları okuyanlar gibi, "Hesap da aritmetik gibidir, çünkü hesap da tek ve çiftten söz eder. Ancak aritmetikten bir noktada ayrılır. Tek ve çift ile ilgili büyüklükleri bazen kendilerine, bazen de birbirlerine göre ölçer" diye yanıtlardım. Astronominin konusu sorulsaydı, onun kendi çevresinde dönen şeylerle ilgilendiğini söyler ve sözlerin konusunun ne olduğu sorulduğunda da yıldızların,

güneşin, ayın hareketi ve bu hareketlerin karşılıklı hızlarıdır derdim.

GORGİAS: Böylece güzel bir yanıt vermiş olurdun.

SOKRATES: Sen de bana aynı şekilde yanıt ver. Gorgias!

d Retorik her şeyi sözle yapan sanatlardan birisidir, değil mi?

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: Şimdi bu sözlerin neyle ilgili olduklarını söyler misin? Dünyadaki hangi şeylerin retorikle ilgili sözler arasında kabul edilmesi gerekir?

GORGİAS: İnsan işlerinin en büyükleri ve en iyileri Sokrates.

SOKRATES: Gorgias! Açık konuşmuyorsun ve söylediklerin tartışmalı şeyler. Ziyafetlerde söylenen şarkıyı

e duymuşsundur. Yaşamdaki güzel şeylerden bahsedilirken önce sağlık, sonra güzellik ve şairin söylediği gibi hile yapmadan elde edilmiş zenginlik gelir.

GORGİAS: Tabii duydum bunları ama ne demek istiyorsun?

452a SOKRATES: Bu şarkıda beğenilen tüm güzel işleri yapan insanlar yani hekimler, beden eğitmenleri ve sarraflar ortaya çıkıp karşımıza dikilirler. Öncelikle hekim şunları söyler: "Sokrates! Gorgias seni kandırıyor, insanlara en büyük iyiliği yapan onun değil benim sanatımdır." Nasıl olur da böyle konuşuyorsun desem, bana hekim olduğunu hatırlatır, ne demek istediğini, en büyük iyiliği yapan sanatın onun sanatı mı yoksa başka bir sanat mı olduğunu sorsam, mutlaka şöyle yanıt verir: "Tersini iddia edebilir misin Sokrates? Sanatım sağlık getirdiğine göre birinci değil midir?" Ardından beden eğitmeni gelir

ve "Sokrates! Gorgias sanatının benimkinden üstün olduğunu iddia ediyor, buna şaşırıyorum," der. b
Ben ona kim olduğunu ve ne yaptığını sorduğumda, "Beden eğitmeniyim, işim insanların bedenlerini güçlendirmek ve güzelleştirmektir," diye cevaplar. Sonra da sarraf diğerlerini küçümseyerek gelir ve bana şunları söyler: "Sokrates! Gorgias ya da başka birisi zenginlikten daha büyük bir iyilik sağlayabilir mi?" Ona zenginlik mi sağladığını sorduğumda "Evet, ben sarrafım, bu yüzden zenginlik c
sağlıyorum," der. Kendisine zenginliğin insanlık için en büyük iyilik mi olduğunu sorduğumda "evet" diye yanıt verince, ona Gorgias'ın sanatının seninkinden daha büyük iyilik getirdiğini iddia ettiğini hatırlatırım. Bunun üzerine doğal olarak bana en büyük iyiliğin ne olduğunu sorar. Bu sorunun yanıtında da "Orasını Gorgias anlatsın," der. Şimdi bu insanların sorularını benim sana sorduğumu farz et. Gorgias! Bize sanatının insanlar için yaptığı d
en büyük iyiliği anlat.

GORGİAS: Gerçekten de Sokrates bu, iyiliklerin en büyüğüdür. Her kim bu sanata sahipse, bu sanat ona bir hususiyet ve devlete ve diğer insanlara göre üstünlük sağlar.

SOKRATES: Peki, iyilikten kastettiğin nedir?

GORGİAS: Mahkemelerde hâkimleri, meclislerde meclis üyelerini ve halk meclislerinde halkı sözlerle kandır- e
mak iyiliğidir. Bu güç sayesinde hekimi, beden eğitmenini kendine bağlarsın. Sarraf ise kendisi için değil başkası için konuşmayı bilen ve halkı inandırabilen senin, zengin birisi olduğunu görür.

SOKRATES: Bence Gorgias, sen retorik sanatının ne olduğunu mümkün olduğunca doğru bir biçimde gösterdin. Seni iyi anladıysam retoriğin bir kandırma sanatı olduğunu ve onun tüm çabasının kandırmaya, inanç sağlamaya ya da elde etmeye yönelik olduğunu söylüyor-
453a sun. Onun dinleyenlere inanç dışında başka bir şey vermeye gücü olduğunu sanıyor musun?

GORGİAS: Hayır Sokrates, ayrıca yaptığın tanımlamanın çok yerinde olduğunu düşünüyorum, çünkü retorik bundan başka bir şey değildir.

SOKRATES: Gorgias! Bir konuşmada ne konuşulduğunu
b bilmek isteyen insanlar varsa bunlardan birisi de sanırım benim, senin de aynı şekilde olduğunu düşünüyorum.

GORGİAS: Ne demek istedin Sokrates?

SOKRATES: Şunu söylemek istiyorum: Retoriğin sağladığı şu inanç nasıl bir şeydir? Konusu nedir? Düşünce-
c ni tahmin edebiliyorum ama yine de bu inancı nasıl gördüğünü ve konusunun ne olduğunu söylemeni isteyeceğim. Düşünceni tahmin edebilmeme karşın neden bunu senden istiyorum? Senin için değil konumuzun açıkça anlaşılabilmesi için istiyorum. Bunu yapmam doğru değil mi? Sana Zeuksis'in[1] nasıl bir ressam olduğunu sorsam ve sen de bana canlı nesnelerin ressamı olduğunu söylesen, sana hangi canlı şeylerin resmini yaptığını sormam doğru olmaz mıydı?

GORGİAS: Doğru olurdu.

SOKRATES: Çünkü ressamlar çok sayıda canlı şeyin resmini yaparlar, değil mi?

1 MÖ 5. yüzyılda yaşamış Güney İtalya doğumlu ressam.

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: Bunların resmini yapan sadece Zeuksis ol- d
saydı yanıtın yeterli olabilirdi.

GORGİAS: Kesinlikle haklısın.

SOKRATES: Peki, o halde sadece retorik mi kandırıp inanç sağlar yoksa bunu yapan başka sanatlar da var mıdır? Şunu söylemeye çalışıyorum: Öğretilen her neyse, onu öğreten insan öğrettiği şeylere diğer insanları da inandırır mı?

GORGİAS: Tabii ki inandırır Sokrates. e

SOKRATES: Biraz önce söz ettiğimiz sanatlara gelelim. Aritmetik ve aritmetikçi bize sayılarla ilgili şeyler öğretmezler mi?

GORGİAS: Öğretirler.

SOKRATES: O halde aritmetikçi de ikna eder.

GORGİAS: Elbette.

SOKRATES: O halde aritmetikçi de inanç işçisidir.

GORGİAS: Haklı görünüyorsun.

SOKRATES: Bize bunun nasıl bir inanç olduğu ve konusunun ne olduğu sorulsa şöyle diyebiliriz: "Tek ya da çift sayıların büyüklüklerini öğreten inanç." Bu 454a
yanıtı diğer sanatlarda da kullanırsak, bunun nasıl bir inanç olduğunu ve konusunun ne olduğunu anlatmamız oldukça kolaylaşır, değil mi?

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: O halde inanç işçisi olan sadece retorik değildir.

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: Sadece retorik değil diğer sanatlar da inanç sağladığına göre ressam örneğinde olduğu gibi reto-

riğin nasıl ve neyle ilgili bir inanç sağladığını sorma-
b mız gerekir. Sence bu doğru bir soru mudur?

GORGİAS: Sanırım.

SOKRATES: O halde yanıtla Gorgias!

GORGİAS: Daha önce de söylediğim gibi retorik, mahkemelerde ya da diğer toplantılarda doğru olan ya da olmayan şeylerle ilgili kandırma sanatıdır.

SOKRATES: Retoriğin böyle bir kandırma olduğunu düşündüğünün farkındayım. Ancak Gorgias, çok açık
c bir biçimde görünebilen şeyleri yine karıştırmaman için sana bir şey söylemedim. Yine tekrarlayayım: Bunu senin için değil tartışmanın ilerlemesini kolaylaştırmak, sadece tahminler ile birbirimizin düşüncelerini sezip, bunun sonucunda düşüncelerimizi tam olarak anlayamamamızın önüne geçmek için yapıyorum. Sözlerini istediğin şekilde tamamla.

GORGİAS: Sokrates! Bence hiçbir şey bundan daha doğru olamaz.

SOKRATES: Daha da ilerleyelim. Sence bilmek diye bir şey var mıdır?

GORGİAS: Vardır.

SOKRATES: İnanmak diye bir şey var mıdır?

GORGİAS: O da vardır.

d SOKRATES: Bilmek ve inanmak aynı şey midir, yoksa farklı mıdırlar?

GORGİAS: Farklı şeyler olduklarını zannediyorum Sokrates.

SOKRATES: Haklısın, bunu şuradan da anlayabilirsin. Sence "yanlış ve doğru inanç var mıdır?" deseler, sen de "evet" diye yanıtlarsın.

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: Peki, doğru ve yanlış bilgi var mıdır?

GORGİAS: Tabii ki yoktur.

SOKRATES: Bu durumda bilmek ve inanmak aynı şey değildir.

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: Ancak bilenler inananlar kadar inançlıdırlar. e

GORGİAS: Çok haklısın.

SOKRATES: Bu durumda birinde bilgisiz bir inanç, diğerinde bilgiyi getiren bir inanç vardır.

GORGİAS: Tamam.

SOKRATES: Mahkemelerde ya da diğer toplantılarda retorik, doğru ve yanlışı gösterirken hangi inancı kullanıyor? Bilgi olmadan inanmayı mı?

GORGİAS: İnanmayı getireni kullanıyor Sokrates.

SOKRATES: Buna göre retorik doğru ve yanlışı ayıran değil, sadece inandıran bir inanç sağlıyor.

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: Yani hatip mahkemelerde ya da diğer toplantılarda doğru ve yanlışı öğretmiyor, sadece onları 455a
inandırıyor. Zaten büyük bir kalabalığı kısa bir süre içinde bilgilendiremezdi.

GORGİAS: Tabii ki.

SOKRATES: Peki, bu durumda retorikten ne anlayabiliriz? Kendi adıma konuşmak gerekirse, bunu tam olarak b
anlayamadığımdan ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Yani bir hekim, bir gemici ya da başka bir sanat dalından birini seçmek için toplantı yapılacak olsa, bunu belirlemek hatibin işi olmaz, değil mi? Çünkü işlerinde en usta olanlar seçilirler. Yine duvar yapmak, liman ya da tersane inşaatı gibi konularda mimarlardan yardım

alınır, komutan seçmek, orduya savaş düzeni aldırmak ya da kale kurmak için savaş işlerinden anlayan birisine başvurulur. Bunlarda hatiplere sorulmaz değil
c mi? Ne düşünüyorsun Gorgias? Hatip olduğunu ve başka hatipler yetiştirebildiğini söylediğine göre, sanatını iyi bir biçimde anlamak için senden başkasına gidemem. Bunu yaparak sana iyilik yapıyorum. Belki de yanımızda öğrencin olmak isteyenler vardır. Hatta çoğu kişinin aynı düşüncede olduğunu ama bunu sana soramadığını biliyorum. Bu nedenle sorularımı benim
d değil onların sorduklarını varsay. Gorgias! Derslerinden ne öğrenebiliriz? Bu sayede ne üzerine öğüt verebiliriz? Sadece doğru ve yanlış üzerine mi yoksa Sokrates'in sıraladığı diğer şeylere de yanıt verebilir miyiz? Hadi, soruma cevap ver.

GORGİAS: Sokrates! Sana retoriğin tüm gücünü açıkça göstermeye çalışacağım çünkü bunu sen istedin. Sen
e de biliyorsun ki Atinalılar tersane ya da liman yapımlarında çoğu zaman Themistokles[2] ya da Perikles'in[3] görüşlerine başvurdular.

SOKRATES: Themistokles'in öğütler verdiğini duymuştum, Perikles Atina ile Pire arasındaki surların yapımı için görüşlerini belirttiğinde, oradaydım.

456a GORGİAS: Gördüğün gibi Sokrates, sıraladığın konular üzerine bir karar vermek gerektiğinde, fikirlerini sunan ve kabul ettiren kişi, iyi bir hatiptir.

---

2 MÖ 524-459 yılları arasında yaşamış ve Pers Savaşları sırasında görev almış Atinalı komutan.

3 MÖ 495-429 yılları arasında yaşamış Atinalı devlet adamı. MÖ 465 yılından itibaren birinci *strategos* olarak kentin başında bulunduğu dönem Atina'nın ekonomik ve siyasi açısından Altın Devri olarak kabul edilmektedir.

SOKRATES: Zaten şaşırmamın ve bir süredir sana soru sormamın gerekçesi de bu. Bu bakımdan retorik bana çok büyük görünüyor.

GORGİAS: Sokrates! Daha iyi anlasaydın, tüm gücün retorikte toplandığını görürdün. Sana açık bir kanıt göstereceğim: Bazı hastalar verilen ilacı almak ya da demir ve ateşle tedavi edilmek istemediklerinden, onları kardeşime götürdüm. Hekimin sözleri bir işe yaramamasına karşın, ben onları sözlerimle inandırdım. Eğer bir devlette, halkın karşısında ya da bir toplantıda hatip ile hekim arasında bir seçim yapılacaksa, konuşmasını bilen bir adam isterse hekimi değil kendisini seçtirir. Başka işler söz konusu olduğunda da, dilerse hatip kendisini seçtirebilir. Çünkü bir kalabalık önünde sanat ustaları dahil hiç kimse hatip kadar inandırıcı konuşamaz. İşte retorik bu kadar güçlü ve büyüktür. Ayrıca Sokrates, retoriğe diğer yarış sanatları gibi bakmak gerekir. Düşmanlarını vurmak, yaralamak, öldürmek için yumruk ve silah kullanmasını öğrenen birisi, bunu dostunu da düşmanını da yenebilecek kadar iyi biliyorsa, onun silahlarını hiç kimseyi ayırt etmeden herkese karşı kullanması söz konusu olamaz. Yani *palaistra*da[4] bedenini geliştirmiş ve güreş konusunda son derece uzmanlaşmış bir adam, ustalığından dolayı annesini, babasını, akraba ya da dostlarından birisini vurursa, [bu adamın] beden eğitimi öğretmenlerine ya da kılıç ustalarına kızıp onları kentten sürmemek gerekir. Öğretmenler bu bilgileri [onlara] istedikleri kişilere ya da canlarının istediklerine saldırsınlar diye değil,

4 Eski Yunanlılarda güreş salonu.

düşmanlarına ve doğrudan sapanlara karşı kullansınlar diye öğretirler. Eğer öğrenciler öğretmenlerinin düşündüklerinin tersine davranıp güçlerini ve ustalıklarını kötülük yolunda harcıyorlarsa, bunda öğretmenlerin bir suçu olmaz. Suç bence onu kötü kullanan ve kötü öğrenendedir. Aynı durum retorik için de geçerlidir. Hatip, herkese her konuda bir şey söyleyebildiği için daha inandırıcıdır. Ancak bu,
b kendisinin diğer sanat ustalarının ünlerini ellerinden alması için bir gerekçe değildir. Retorik de diğer silahlar gibi doğrulukla birlikte kullanılmalıdır. Aynı şekilde bir hatip kendi sanatını kötülükle kullanıyorsa, kendisine hatipliği öğretene kızıp onu kentten kovmamak gerekir, çünkü öğretmeni onu dürüstlükle kullansın diye öğretirken öğrenci onu kötüye kullanmıştır. Bu durumda kötülük yapana kızmalı,
c onun kentten sürmeli, onu öldürmeli, öğretmene zarar verilmemeli.

SOKRATES: Gorgias! Sen de benim gibi çok sayıda tartışmaya girdin. İnsanların herhangi bir konuda konuştukları zaman, düşüncelerini anlatmakta, sözlerini diğer insanları aydınlatacak şekilde tamamlamakta güçlük çektiklerini görmüşsündür. Aralarında bir tartışma çıkıp birisi diğerinin doğru ya da açık ko-
d nuşmadığını söylediğinde birbirlerine kızarlar. Söylenen şeyin birbirlerini aydınlatmak için değil de kavga etmek amacıyla söylendiğini düşünüp öfkelenirler. Kimi insanlar ise konuşmalarını o kadar kötü sözlerle tamamlar ve öylesine küfürler ederler ki sonunda kendilerini dinleyen diğer insanlar da pişman olup bulundukları yerden ayrılırlar. Bunları neden söylüyorum? Çünkü bence şu an retorikle ilgili ola-

rak daha önceden söylediklerinle alakalı şeyler söylemiyorsun. Söylediklerini çürütürsem, bunu seni e
bilgilendirmek için değil kavga etmek için söylediğimi sanmandan çekiniyorum. Sen de benimle aynı düşüncedeysen seve seve sorarım, yoksa vazgeçerim. Ancak ben, nasıl bir insanım? Ben doğru söylenmediği zaman o düşünceyi çürütmeyi, diğer insanlar doğrudan uzaklaştıkları zaman insanları çürütmeyi seven, düşünceler bir başkası tarafından çürütüldü- 458a
ğünde kendim çürütmüş kadar zevk alan birisiyim. Hatta çürütülen düşüncelerden daha çok hoşlanırım. Çünkü bir insanı büyük bir beladan kurtarmak, kendini kurtarmaktan daha iyidir. Konuşulan konu hakkında yanlış bir düşünce elde etmek kadar büyük bir b
bela olamaz. Sen de aynı düşüncedeysen devam edelim, yoksa burada keselim.

GORGİAS: Seninle aynı düşüncedeyim Sokrates. Ancak bizi dinleyenleri de düşünmek gerekir. Sen gelmeden önce, buradaki insanlara birçok şey anlattım. Baştan başlarsak belki uzun sürebilir. Kendilerini de c
düşünelim ve yapacak işleri olanları burada tutmayalım.

KHAİREPHON: Gorgias! Sokrates! Burada bulunanların sizleri dinlemek istediklerine dair mırıltıları duyuyorsunuz. Kendi adıma söylemem gerekirse buradaki kadar güzel ilerleyen bir konuşmayı bırakıp gidecek kadar önemli bir işim yok.

KALLİKLES: Şimdiye dek çok sayıda sohbette bulundum. Ancak tanrılar adına yemin ederim ki Khairephon, bunun kadar bana zevk verenini görmedim. Tüm d
gün boyunca devam etseniz memnun olurum.

SOKRATES: Kallikles! Gorgias da istiyorsa devam edebiliriz.

GORGİAS: Ben kendime sorulan her soruya yanıt vermeyi kabul ettim, bundan sonra devam etmemek olmaz.

SOKRATES: Gorgias! Beni sözlerinde şaşırtan şey şu: Belki de doğru söylüyorsun, ama ben yanlış anlıyorum. Sen, kendinden retorik öğretmek isteyen herkese bunu öğretebileceğini söylüyordun.

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: Bu sayede kalabalığa her şeyi öğreterek değil onları inandırarak konuşabilecek.

GORGİAS: Doğru.

SOKRATES: Sağlıkla ilgili bir konuda bile, hekimden çok hatibin inandırıcı olabileceğini söyledin.

GORGİAS: Evet kalabalığı buna inandırabileceğimi söyledim.

SOKRATES: Kalabalıkla kastettiğin sanırım bilgisiz insanlar olsa gerek. Çünkü bilgili insanların karşısında, hatibin hekimin önüne çıkması doğru olmaz.

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: Hekimden daha iyi inandırabilen demek, onun bilgili olandan daha iyi inandırdığını söylemek demektir, değil mi?

GORGİAS: Tabii ki.

SOKRATES: Hem de bunu kendisi hekim olmadığı halde yapabiliyor, değil mi?

GORGİAS: Doğru.

SOKRATES: Hekim olmayan birisi onun bildiklerini bilemez.

GORGİAS: Tabii bilemez.

SOKRATES: Bu durumda hatibin hekime göre daha inandırıcı olabileceği doğruysa, bilgisiz olanın bilgisiz olanları inandırmak konusunda bilgililerden daha usta oldukları da doğrudur. Böyle bir sonuca varmaz mıyız?

GORGİAS: Söylediğine göre bu sonuca varırız.

SOKRATES: Hatiplerin ve retoriğin diğer sanatlara göre ustalığı bu değil midir? Hatipler bir şeyleri tam olarak kavramadan bilgisiz insanlar önünde bilgililerden daha üstün görünmek için bir çare bulmak amacıyla yetişirler. c

GORGİAS: Sadece bununla diğer sanat ustalarıyla aynı seviyede olmak büyük bir kolaylık sayılmaz mı Sokrates?

SOKRATES: Konuşmamızda yeri olursa hatiplerin diğer sanat ustalarının dengi olup olmadıklarını inceleriz. Ancak öncelikle hatiplerin beden sağlığı ve diğer sanat konularına karşı doğru, yanlışa karşı da aynı durumda olup olmadıklarına bakalım. O, iyi kötü, güzel çirkin, doğru yanlış nedir bilmeden bu konular üzerine diğer insanları inandırmak için bilgisiz olmasına karşın bilgili görünebilir mi? Yani hitabet dersi almadan önce insanın öncelikle bunları öğrenmesi gerekmez mi? Ya da senin işin hitabet olduğuna göre ve sen sadece bunu öğrettiğine göre, senden başka bir şey öğrenmeden sadece bunu öğrenen adam, her şeyi biliyor göründüğü için dürüst bir adam sayılır mı? Yoksa bunları doğru bir biçimde öğrenmemiş birisine retorik öğretemez misin? Ne düşünüyorsun Gorgias? Zeus hakkı için biraz önce bize verdiğin sözü tutarak retoriğin gücünü anlat. d e 460a

GORGİAS: Sokrates! Sanırım bir insan bunları bilmese bile benden öğrenebilir.

SOKRATES: Yani, hatip olarak yetişir. Güzel. Yani birisini hatip olarak yetiştirebilmen için senden ya da başkasından doğru ve yanlışı öğrenmiş olması gerekir.

GORGİAS: Tabii ki.

b SOKRATES: Peki dülgerlik öğrenen birisi dülgerdir, değil mi?

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: Müzik öğrenen de müzisyen olur, değil mi?

GORGİAS: Doğru.

SOKRATES: Tıp öğrenen hekim olur, değil mi? Yani, ne öğrenilirse o bilginin sağladığı ustalık elde edilmez mi?

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: O halde adaleti öğrenen adildir.

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: Doğru insan doğru davranmaz mı?

GORGİAS: Davranır.

c SOKRATES: Bu durumda retorik bilen kişinin adil davranması gerekir. Çünkü adil olan adil iş yapar.

GORGİAS: Haklı görünüyorsun.

SOKRATES: Ayrıca adil insan hiçbir zaman adaletsizlik yapmak istemez.

GORGİAS: Elbette.

SOKRATES: Bu söylenenlerden hatibin adil olduğu sonucuna ulaşmıyor muyuz?

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: Yani sana göre hatip hiçbir zaman adaletsizlik yapmak istemez.

GORGİAS: Haklı gibisin.

SOKRATES: Biraz önce bana birisi güreşteki ustalığını kötülük için kullanır ve doğruluktan saparsa bu nedenle öğretmeni suçlayıp sürgün etmenin doğru olmadığını söylemiştin. Aynı şekilde hatip de retoriğe uygun davranmayıp suçu öğretmene atarsa, o öğretmeni de sürgüne göndermemeli. Retoriği kötüye kullananı, adaletten sapanı suçlamalı da demiştin. Yanılıyor muyum? d

GORGİAS: Evet böyle söylemiştim.

SOKRATES: Hatibin asla adaletten sapmayacağını söylemedik mi? e

GORGİAS: Evet, böyle söyledik.

SOKRATES: Gorgias! Konuşmamızın başlangıcından bu yana retoriğin konusunun tek ve çift ile ilgili değil, doğru ve yanlış ile ilgili olduğunu söylemiyor muydun? Yanılıyor muyum?

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: Bunu söylediğinden dolayı her zaman adaleti anlatan retoriğin asla adil olamayacak bir şey olmadığını sanmıştım. Ancak bir süre sonra hatibin retoriği adil olmayan bir yönde kullanabileceğini söylediğinde şaşırdım ve sözlerin arasında bir tutarsızlık olduğunu düşündüm. Bu nedenle sen de benim gibi, sözleri çürütmekten yarar sağlanacağına inanıyorsan devam edelim, yoksa bırakalım. Ancak konuyu yeniden incelediğimizde hatibin retoriği doğru olmayacak bir şekilde kullanamayacağını ve adaletten sapmayacağını söylüyoruz. Hades[5] adına! Sade- 461a

5 Yunan mitolojisinde yeraltı ülkesine ve yeraltı ülkesi tanrısına verilen isim.

b ce bu konu üzerine söz söylemek ve düşünülebilecek olanı iyice incelemek kısa bir konuşmada hallolacak şey değil.

POLOS: Sokrates! Bu söylediğin senin retorik ile ilgili kendi görüşün mü? Gorgias, hatibin adil olanı, güzeli, iyiyi bildiğini ve bunları daha önceden bilmeyenlere öğretebileceğini, sen istediğin için söyledi. Bu nedenle sözleri arasında tutarsızlık var gibi göründü. Ko-
c nuştuğun insanları böylesine karmaşık bir duruma sokmak senin hoşuna gider. Dünyada adaleti bilmediğini ve bunu diğer insanlara öğretemeyeceğini söyleyen birisi var mıdır? Açıkçası konuyu böylesine garip yerlere getirmek büyük yanlışlıktır.

SOKRATES: Sevgili Polos! Dostlarımız ve çocuklarımız olmasını istememizin nedeni, onların yaşlandığımızda bizim yanlış davranış ve sözlerimizi düzeltecek olmalarıdır. Gorgias ile ben yanlış bir şey söylüyorsak bunu düzelt. Bu sana düşen bir görevdir. Hatta ka-
bul ettiğimiz şeyler içinde de doğru bulmadıkların
d varsa düzelt. Seni bu konuda serbest bırakıyorum. Sadece her şeyi göz önünde tut yeter.

POLOS: Neyi?

SOKRATES: Konuşmanın başında az kalsın yapmak üzere olduğun uzun konuşmayı.

POLOS: Nasıl yani istediğim kadar konuşamaz mıyım?

SOKRATES: Yunanistan'da en büyük özgürlük Atina'da
e vardır ve hazır Atina'ya gelmişken senin bu hakkını elinden almak ayıp olur. Ancak sorularıma yanıt vermeni beklemez, seni dinlemeyip gidersem, ben de acınası bir hale düşerim. Eğer konuşmaya ilgiliysen ve hatalı olan kısımları düzelteceksen, Gorgias

ile yaptığımız şekilde, yanıt verme yöntemiyle biraz önce söylediğim gibi istediğin noktaları değiştir ve sözlerimi çürüt, izin ver ben de senin sözlerini çürüteyim. Gorgias'ın bildiği şeyleri kendinin de bildiğini söylüyorsun değil mi? 462a

POLOS: Evet.

SOKRATES: Herkesin istediği her şeyi sorabileceğini, hepsine yanıt verebileceğini söylüyorsun değil mi?

POLOS: Doğru.

SOKRATES: O halde istersen sor, istersen yanıt ver. b

POLOS: Tamam Sokrates, ben soracağım. Gorgias'ın sana retoriği anlatamadığını düşünüyorsan, sen bize ne düşündüğünü söyle.

SOKRATES: Bana göre retoriğin ne türden bir sanat olduğunu mu soruyorsun?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Aslında Polos, buna sanat adını vermiyorum.

POLOS: Peki, sana göre retorik nedir?

SOKRATES: Son günlerde okuduğum bir kitabında senin c sanat olarak gösterdiğin bir şey.

POLOS: Nasıl bir şey?

SOKRATES: Bir görenek türü.

POLOS: Sana göre retorik bir görenek demek!

SOKRATES: Evet, ama sana göre öyle değilse, bu ayrı bir şey.

POLOS: Peki, bu görenek ne işe yarar?

SOKRATES: Zevk vermeye yarar.

POLOS: Peki, retorik insanların hoşuna gidiyor ve zevk almalarını sağlıyorsa, bunun güzel bir şey olduğunu düşünmüyor musun?

d SOKRATES: Polos! Sence retoriğin ne olduğunu sana anlatabildim mi? Onun güzel bir şey olup olmadığını soruyorsun.

POLOS: Onun bir gelenek olduğunu söylediğini duymadım mı?

SOKRATES: Peki, madem zevk vermeyi bu kadar seviyorsun, hoşuma gidecek küçük bir şey yapar mısın?

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: Bana yemek pişirmeyi bir sanat olarak görüp görmediğimi sor.

POLOS: Tamam. Yemek pişirmek nasıl bir sanattır?

SOKRATES: Polos! Sanat değildir.

POLOS: Peki, ne olduğunu anlat.

SOKRATES: Bir çeşit gelenektir.

POLOS: Konusu nedir?

e SOKRATES: Zevk vermektir Polos.

POLOS: Yemek pişirmek ve retorik aynı şey mi?

SOKRATES: Asla, ancak her ikisi de aynı işin parçalarıdır.

POLOS: Hangi işin parçaları?

SOKRATES: Sanırım doğruyu olduğu gibi söylemek biraz kaba olacak. Gorgias'ın işini komik bir duruma sokmaktan koktuğum için söylemeye çekiniyorum.

463a Gorgias'ın öğrettiği retorik benim söylemek istediğim mi bilemiyorum. Çünkü daha önceki konuşmalarımızda düşüncelerini açıkça bize anlatmadı. Retorik adını verdiğim şey güzel olmayan bir şeyin parçasıdır.

GORGİAS: Sokrates! Neyin parçası? Beni üzmekten çekinme.

SOKRATES: Bence Gorgias, retorik sanatla ilgisi olmayan, ancak anlayışlı ve cesur insanlarla konuşabilmek için

b yetenekli bir ruh isteyen bir iştir. Ben buna bir çeşit

dalkavukluk adını veriyorum. Kendi içinde çok sayıda bölüme ayrılır, bunlardan birisi de yemek pişirmektir. Herkes yemek pişirmeyi bir sanat zanneder. Ancak bana göre bu bir sanat değil bir gelenektir. Retorik, süslenme ya da bilgiçlik taslama, dalkavukluktur. Her birinin ayrı birer konusu vardır. Şimdi Polos, bana sormak istediğini sorsun. Çünkü kendisine henüz retoriğin övgünün hangi kısmı olduğundan söz etmedim. Bunun yanıtını vermediğimi görüyor ancak retoriği güzel bulup bulmadığımı soruyor. Retoriğin bana göre ne olduğunu anlatmadan, güzel ya c
da çirkin bulup bulmadığımı söylemeyeceğim. Bu doğru olmaz Polos. Ancak benim ne düşündüğümü öğrenmek istiyorsan, retoriğin dalkavukluğun hangi kısmı olduğunu sor.

POLOS: Tamam soruyorum: Retorik, dalkavukluğun hangi kısmıdır?

SOKRATES: Yanıtımı anlayacak mısın bilemiyorum. Ben- d
ce retorik kısmen siyasete benzer.

POLOS: Peki, güzel midir yoksa çirkin midir?

SOKRATES: Bence çirkindir. Düşüncemi anladığını düşünelim ve şöyle diyeyim: Kötü olan her şey çirkindir.

GORGİAS: Zeus adına yemin ederim ki Sokrates, söylediklerini ben de anlamıyorum.

SOKRATES: Buna şaşırmıyorum Gorgias çünkü henüz düşüncemi net bir şekilde ifade etmedim. Ancak Polos genç ve ateşli bir delikanlı.

GORGİAS: Polos'u boşver. Retorik kısmen siyasete benzer e
dediğinde ne demek istediğini anlat.

SOKRATES: Retoriğin bana göre ne olduğunu anlatmaya çalışacağım. Polos benimle aynı düşüncede de-

ğilse, sözlerimi çürütür. Beden ve ruh ayrı şeylerdir değil mi?

GORGİAS: Tabii ki.

464a SOKRATES: İkisinin de sağlığı olduğunu düşünüyor musun?

GORGİAS: Evet.

SOKRATES: İyi görünüyor olmasına karşın, iyi olmayan bir sağlık var mıdır? Şöyle söyleyeyim: Çoğu insan sağlıklı ve bedenen güçlü görünür. Ancak bir hekim ya da beden eğitimi öğretmeni dışında, çoğu kişi durumun böyle olmadığını anlayamaz.

GORGİAS: Haklısın.

SOKRATES: Şunu söylemek istiyorum: Beden ve ruhu, iyi

b olmadıkları halde iyi gösteren bir şey vardır.

GORGİAS: Doğru.

SOKRATES: Acaba söylemek istediklerimi sana doğru bir biçimde anlatabilecek miyim? Bu ikisi için iki sanat vardır. Ruh için olan sanata siyaset diyorum. Beden için olana tek bir isim veremeyeceğim. Beden eğitimi bir olsa da, ben onu ikiye ayırıyorum. Bir bölümünde idman, diğer bölümünde tıp yer alır.

c Aynı şekilde siyaseti de ikiye ayırarak idman kısmına yasaları, tıp kısmına ise yargıyı yerleştiriyorum. Çünkü idman ve tıp, yasalar ve yargı gibi benzeri şeylere uygulandıkları için birbirleriyle çok ilgilidirler. Ancak yine de aralarında bazı ayrılıklar

d da vardır. Bu sanatların kimileri bedenin kimileri ruhun bakımına yararken, dalkavukluk düşünülerek elde edilen bir bilgi değildir. İçgüdü ve zannetme ile bu durumu görüp, dörde ayrılan bu kısım-

lardan her birine bürünebilir, onlarmış gibi görünür. İyiyi bulmaya çalışmaz, sadece en zevk vereni bulmaya çalışır. Düşüncesiz insanları aldatır, bu nedenle bir de üzerine onlar tarafından takdir edilir.
Yemek yapmak da tıbbın içine karışarak beden için e
en yararlı yiyecekleri belirleyebiliyormuş gibi bir hal alır. Eğer aşçı ve hekimler, çocuklar ya da onlar kadar düşünceli insanlar önünde hangi yiyeceklerin daha yararlı olacakları üzerine tartışmaya başlasalar, hekim açlıktan ölür. İşte dalkavukluk budur ve çir- 465a
kindir. Polos en iyiye bakmayarak en hoş olanı arıyor. Ayrıca bu, bir sanat değil gelenektir. Çünkü kullandıklarının doğası hakkında bir fikri olmayıp, hiçbir şeyi açıklayarak anlatmaz. Ben akıldan yoksun şeylere sanat diyemem. Söylediklerimi doğru bul- b
muyorsan yanıt vermeye hazırım. Söylediğim şekilde tıbba dalkavukluk aşçılık kılığına girerek karıştı. İdmana, zararlı, aldatıcı, sıradan olan, özgür bir insan için yakışık almayacak süs karıştı. Bu süs gözleri kandırmak için çeşitli renk ve biçimlerdeki elbiselerden ve boyamadan yararlandı. Böylece idmanla elde edilen doğal güzellikten uzaklaşıp, yapay bir güzel- c
lik ortaya çıkardı. Konuyu daha fazla uzatmamak adına, geometriciler gibi konuşarak şunu söyleyeceğim: İdmana göre süs, tıbba göre de aşçılık aynı şeydir. Ya da idmana göre süs ne ise, yasalara göre bilgiçlik, tıbba göre aşçılık, doğru söylemeye göre de retorik aynı şeydir. Bu konular arasında doğal ayrılıklar böyledir. Ancak birbirlerine yakın noktalar da d
olduğuna göre, bilgi yandaşları ve hatipler yasaları koyanlarla sofistler arasına karışarak aynı konu üze-

rinde çalışırlar. Onlar da diğer insanlar gibi işlerini yapamazlar. Eğer ruh bedeni yönetmeseydi, beden kendi kendini yönetseydi, aşçılık ve tıp arasındaki ayrılıkları ruh kendi başına inceleyerek fark etmeseydi, beden tüm bunları kendi kafasına göre yap-
e saydı, işte o zaman sevgili Polos, hiçbir şey Anaksagoras'ın[6] sözü kadar yerinde olmazdı. Her şey birbirine karışacak, yararlı yiyecekler ve hekim ve aşçının verdikleri birbirlerinden ayırt edilemeyecekti. Retorik konusunda ne düşündüğümü anladın. Bence bedene göre aşçılık ne ise ruha göre retorik de odur. Uzun konuşmanı engelledikten sonra, kendimin bu kadar uzun konuşması herhalde doğru değil. Ancak yine de suçlu sayılamam. Çünkü kısa yanıtlar verdiğimde beni anlamadın, yanıtlarımdan bir sonuca va-
466a ramadın ve sözlerimi açmamı istedin. Sen bana yanıt verdiğinde, ben de anlamazsam sözlerini uzat, ancak sözlerinden bir sonuca varıyorsam, beni serbest bırakman yerinde olacaktır. Şimdi yanıtıma ne diyeceksin?

POLOS: Ne söyledin? Sence retorik ve övgü bir mi?

SOKRATES: Yalnızca onun bir parçasıdır dedim. Polos, bu yaşta hafızanı mı kaybediyorsun? Acaba yaşlandığında ne olacak?

POLOS: İyi hatiplerin kentte dalkavuk gibi mi algılandığını söylüyorsun?

b SOKRATES: Bana bunu soruyor musun? Yoksa sözlerinin başlangıcı mı?

POLOS: Sana soruyorum.

---

6 MÖ 500-428 yılları arasında yaşamış Klazomenai doğumlu filozof. Eserlerinden günümüze yalnızca *Doğa Üzerine*'den fragmanlar kalmıştır.

SOKRATES: Bence onlara bakmıyorlar bile.

POLOS: Nasıl bakmadıklarını düşünürsün? Vatandaşlar arasında en çok iktidara sahip olanlar hatipler değil mi?

SOKRATES: Bunun iktidarı ellerinde tutanların yararına olduğunu sanıyorsan...

POLOS: Öyle sanıyorum.

SOKRATES: Bu durumda tüm vatandaşlar arasında hatiplerin en az iktidarlı insanlar olduklarını söylüyorsun.

POLOS: Neden? Vahşi insanlar gibi istediklerini öldürmüyorlar mı? İstedikleri insanların mallarını alıp sürgün etmiyorlar mı? c

SOKRATES: Hades aşkına! Polos, her lafında kendi düşünceni mi söylüyorsun yoksa bana mı soruyorsun anlamıyorum.

POLOS: Tabii ki senin düşünceni soruyorum.

SOKRATES: Tamam, ancak dostum sen bana iki şeyi birden soruyorsun.

POLOS: Nasıl?

SOKRATES: Biraz önce hatiplerin vahşi insanlar gibi istediklerini öldürdüklerinden, istedikleri insanların mallarını alıp sürgün ettiklerinden bahsetmiyor muydun? d

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bu durumda ben de iki ayrı soru olduğunu söylüyorum. İkisine de yanıt vereceğim. Polos! Bence hatipler ve vahşi insanların kentte iktidarları var ve söylediğim şekilde kendi açılarından en kârlı işleri yapmalarına karşın, hemen hemen hiçbir iş yapmıyorlar. e

POLOS: Bu, büyük bir iktidar sayılmaz mı?

SOKRATES: Polos'un söylediklerine bakılırsa sayılmaz.

POLOS: Ben değil mi dedim. Ben tam tersini söylüyorum.

SOKRATES: Yemin ederim ki sen dedin. Çünkü büyük bir iktidara sahip olmanın iyi bir şey olduğunu söylüyorsun.

POLOS: Bunu yine söylerim.

SOKRATES: Akıllı bir insanın kendine göre kârlı bir işi yapmasının kendisi için iyi olduğunu mu düşünüyorsun? İktidarın büyüklüğünden kastettiğin şey bu mu?

POLOS: Hayır.

SOKRATES: O halde bana hatiplerin akıllı olduklarını ve
467a retoriğin dalkavuklukla bir ilgisi olmadığını göster. Sözlerimi çürüt. Bunu yapmazsan hatipler ve vahşi insanların devlette istediklerini yapmalarının iyi olmadığı açıkça ortaya konulacak. Aslında söylediğin şekilde iktidar iyi bir şeydir. Ancak sen de biliyorsun ki aklı olmayanın kafasına eseni yapması kötüdür, değil mi?

POLOS: Doğru.

SOKRATES: Eğer Polos Sokrates'i hatipler ve vahşi insanların her istediklerini yaptıklarını söylemek zorunda bırakmazsa, bu insanların devlet içinde nasıl büyük bir iktidarları olacak?

b POLOS: Nasıl bir insan...

SOKRATES: Her istediklerini yapmazlar diyorsan söylediklerimi çürüt.

POLOS: En kârlı buldukları işi yaptıklarını söylemedik mi?

SOKRATES: Tekrar söyleyebilirim.

POLOS: O halde istediklerini yapıyorlar demektir.

SOKRATES: Hayır.

POLOS: Neden? Hoşlarına gideni yapıyorlar ama.

SOKRATES: Tabii ki.

POLOS: Sokrates! Aslında acınacak ve boş şeylerden söz ediyorsun.

SOKRATES: Tamam Polos. Böyle konuşma. Bana soracakların varsa, hata yaptığımı göster. Yoksa yanıt vermeye devam et. c

POLOS: Sor da ne söylemek istediğini anlayayım.

SOKRATES: Sence insanlar işlerinde yaptıklarını mı yoksa elde etmeye çalıştıklarını mı isterler? Örneğin hekimin verdiği ilacı alan insanların amacı acı duymak mı yoksa tedavi olmak mıdır?

POLOS: Tabii ki tedavi olmaktır.

SOKRATES: Aynı şekilde gemiciler ve tüccarlar da her gün yaptıkları şeyi istemezler, denizin tehlikelerine atılmayı, sıkıntıya düşmeyi isterler mi? Amaçları denize açılarak zenginlik elde etmektir. Çünkü denizlerde dolaşmaktan beklenen şey, zenginliktir. d

POLOS: Haklısın.

SOKRATES: Her şey aynı şekilde değil midir? Bir işi, bir sonuca ulaşmak için yapan kişinin istediği yapılan iş değil, sonuçtur.

POLOS: Doğru.

SOKRATES: Yaşamda iyi, kötü ya da ikisinin arasında olmayan bir şey var mıdır?

POLOS: Sokrates! Böyle bir şey yoktur.

SOKRATES: Bilgili olmak, sağlıklı olmak ya da zengin olmak gibi şeylere iyi, bunların tersine de kötü şeyler adını vermiyor muyuz? e

POLOS: Elbette.

SOKRATES: Bazen iyi bazen kötü ya da iyi veya kötü olmayan şeyleri iyilik ve kötülüğe ilgisiz şeyler olarak
468a görmüyor musun? Örneğin oturmak, yürümek, koşmak, denizlerde dolaşmak, taş, ağaç ya da bunlara benzer şeyler. Bunlar iyi ya da kötü sınıfına girmeyen şeyler değilse nedir?

POLOS: Hayır bunlardır.

SOKRATES: İnsanlar bunlardan iyi şeylere ulaşmak için mi yoksa herhangi bir tarafa ait olmayanları elde etmek için mi yararlanırlar?

POLOS: Bu tür şeyleri iyi şeylere varmak için kullanırlar.

SOKRATES: Bu durumda her zaman iyiyi arıyoruz de-
b mektir, yürürken bunun kendimiz için iyi olduğunu düşünerek yürürüz, durmak için de aynı şey geçerlidir, değil mi?

POLOS: Doğru.

SOKRATES: Bir insanın mallarına el koysak, onu sürgün etsek ya da öldürsek, bunları da iyi olduğunu düşündüğümüz için yaparız, değil mi?

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: O halde buna benzer şeylerin hepsi bir iyilik beklendiğinden yapılır.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bir başka şeyi elde etmek için yapılırken ya-
c pılan şeyin istenen şey olmadığını, önemli olanın amaçlanan şey olduğunu söylemiştik, değil mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bir insanı öldürmek, sürgüne göndermek, fakirleştirmek yararlıysa isteriz, boşuna değil. Çünkü söylediğin gibi iyi olan şeyler istenir, kötü olanlar ya da arada bulunanlar istenmez. Sence söylediklerim doğru değil mi Polos? Neden yanıt vermiyorsun?

POLOS: Haklısın. d

SOKRATES: Bu noktada anlaştığımıza göre, vahşi bir insan ya da bir hatip kendi açısından kötü olmasına karşın, yararlı olduğunu zannederek birini öldürdüğü, sürdüğü ya da mallarını elinden aldığı zaman aslında iyi bir şey yaptığını zanneder, değil mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Kötü bir şey yapmış olsa bile, aslında istediğini yapmıştır, değil mi?

POLOS: İstediğini yaptığını zannetmiyorum.

SOKRATES: Muktedir olmak iyi bir şeyse, devlet içinde e bu adam çok güçlü diyebilir miyiz?

POLOS: Diyemeyiz.

SOKRATES: O halde bu adam devlet için çok güçlü olmamasına karşın, istediğini değil ancak doğru bildiğini yapıyor derken doğru söylüyormuşum.

POLOS: Sokrates! Sen devlette hoşuna giden şeyi yapmayı yapmamaktan daha çok istersin. Birisi istediğini öldürttüğü, fakirleştirdiği ya da sürgün ettiği zaman onu kıskanmıyor musun?

SOKRATES: Bunları doğru olarak mı yanlış olarak mı yapıyor?

POLOS: Nasıl olursa olsun bu her zaman kıskanılacak bir 469a şey değil midir?

SOKRATES: Polos! Söylediklerine dikkat et!

POLOS: Neden?

SOKRATES: Zavallı insanları, kaderleri kıskanılmayacak olanları kıskanmamalıyız, onlara acımalıyız.

POLOS: Benim bahsettiklerim böyle insanlar mı?

SOKRATES: Neden öyle olmasınlar?

POLOS: Haklı olarak bile bir insanı öldürtenler de mi şanssız ve acınası insanlardır?

SOKRATES: Hayır değiller, ancak benim açımdan kıskanılacak insanlar da değiller.

POLOS: Şanssız olduklarını söylemedin mi?

b SOKRATES: Evet ancak bunu haksız olarak bu işi yapanlar için söyledim. Ayrıca bu insanlara acımalıyız da, öte yandan haklı olarak bu işi yapanlara da özenmemeliyiz.

POLOS: Aslında şanssız ve acınası durumda olan haksızca öldürülen değil midir?

SOKRATES: Kendisini öldürenden daha fazla, haklı olarak ölenden daha az acınası değildir.

POLOS: Nasıl Sokrates?

SOKRATES: Çünkü yanlış yapmak kötülüklerin en büyüğüdür.

POLOS: En büyük kötülük bu mu? Haksızlığa uğramak daha büyük bir kötülük sayılmaz mı?

SOKRATES: Tabii ki sayılmaz.

POLOS: O halde haksızlık yapmaktansa haksızlığa uğramayı tercih edersin.

c SOKRATES: İkisini de istemem. Ancak mutlaka birisi seçilecekse haksızlığa uğramayı tercih ederim.

POLOS: O halde zalim olmayı da istemezsin.

SOKRATES: Sözcüğü aynı anlamda kullanıyorsak, hayır istemem.

POLOS: Buradan biraz önce söylediğini anlıyorum: Bir devlette haklı olduğunu düşündüğünü yapmak, öldürmek, sürgün etmek, dilediğini yapmak.

SOKRATES: Sevgili dostum! Sözümü kesmeden dinle!

d Agorada insanların toplandığı bir anda kolumun al-

tına bir bıçak alıp şöyle desem: "Polos! Bir zalim gibi, az bulunabilecek türden bir güç elde ettim. Şu insanlardan hangisini öldürmek istesem hemen ölecek, hangisinin kafası parçalanacaksa onun kafası parçalanacak, hangisinin elbisesini yırtmak istesem hemen yırtılacak. Bu kentte böylesine bir güce sahibim." Bana inanmazsan sana bıçağımı göstersem, belki de bana şöyle dersin: "Sokrates! Böyle olduktan sonra büyük bir güce sahip olmayacak kimse yoktur. İstediğin evi yakabilirsin, Atinalıların tersanelerini, gemilerini yakabilirsin, özel ya da devlete ait tüm gemileri yakabilirsin." Bu durumda istediğini yapabilmek büyük bir güce sahip olmak anlamına gelmez mi?" e

POLOS: Söylediklerine göre tabii ki değil.

SOKRATES: Peki, böylesine bir gücü tasvip etmemenin nedenini söyleyebilir misin? 470a

POLOS: Tabii.

SOKRATES: Nedir?

POLOS: Kim böyle yaparsa cezalandırılır.

SOKRATES: Cezalandırılmak kötü bir şey değil midir?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Sevgili dostum! Senin de gördüğün gibi hoşa gidecek ve yararlı şeyler yapıldığında büyük güç sahibi olunmakta. Ancak bu durumda yapılan şey iyi bir şey olur. İşte büyük iktidar budur. Bunun dışındakiler kötü şeylerdir, onlara güç denmez bile. Ayrıca şunu incelemeliyiz: Biraz önce söylediklerimizi yapmanın, yani vatandaşları öldürmenin, sürgün etmenin, fakirleştirmenin zaman zaman iyi zaman zaman da kötü bir şey olduğunu kabul etmedik mi? b

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: Bu durumda, bu noktada ikimiz de aynı düşüncedeyiz.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bunları ne zaman yapmak iyidir? Ayırt ederek bana yanıt ver.

c POLOS: Sen kendin yanıtla Sokrates.

SOKRATES: Polos! Madem sen benim düşüncemi öğrenmek istiyorsun, sana şöyle diyeyim: Bunları yapmak doğru olduğunda iyidir, yanlış olduğunda kötüdür.

POLOS: Alay ederek sözlerini çürütmek zor Sokrates! Ancak bir çocuk bile sana doğru söylemediğini gösteremez mi?

SOKRATES: Bu çocuğa kuvvetle bağlanırım. Sözlerimi çürütür, beni yanlıştan kurtarırsa onun yanında bulunurum. Dostuna iyilik yapmaktan çekinme ve bana yanıldığımı ispatla.

d POLOS: Bunu yapmak için eski örneklere gerek yok Sokrates. Daha dün ve bir önceki gün yaşananlar yanıldığını ve doğruluktan uzaklaşan çok sayıda insanın mutlu olduğunu gösterir.

SOKRATES: Ne oldu?

POLOS: Perdikkas'ın oğlu Makedonya Kralı Arkhelaos'u[7] görmüyor musun?

SOKRATES: Görmesem de duyuyorum.

POLOS: O mutlu mu yoksa mutsuz mu?

SOKRATES: Bilmiyorum Polos, kendisiyle hiç görüşmedim.

7 MÖ 413-399 yılları arasında tahta oturan Makedonya Kralı.

POLOS: Görüşseydin mutlu olup olmadığını öğrenebilir miydin? Buradan çıkmadan öğrenmenin yolunu bulamaz mısın? e

SOKRATES: Öğrenemem.

POLOS: Şimdi Büyük Kral'ın da mutlu olup olmadığını bilmediğini söyleyeceksin.

SOKRATES: Doğru söylemiş olurum. Çünkü kendisinin bilgi ve adalet bakımından ne durumda olduğunu bilmiyorum.

POLOS: Bütün insanlar için aynı şey geçerli mi?

SOKRATES: Bence evet Polos! Erkek ya da kadın fark etmez, erdemli ve doğru olan mutludur, erdemsiz ve yanlışsa mutsuzdur.

POLOS: Bu durumda şu Arkhelaos mutlu değildir. 471a

SOKRATES: Doğru bir insan değilse, nasıl mutlu olabilir?

POLOS: Nasıl doğru olabilir ki? Perdikkas'ın kardeşi Alketas'ın kölesi bir anneden doğduğu için tahta çıkma hakkı yoktu. Yasalara göre Alketas'ın kölesi olacaktı, doğru davransaydı, kendisine hizmet edecek ve b mutlu olacaktı. Ancak o bunun yerine bugün mutsuz oldu ve en büyük suçu işledi. Çünkü amcası ve efendisi Alketas'ı Perdikkas'ın elinden aldığı yetkiyi geri vermek için çağırttı. Evinde kendisini karşıladıktan sonra kendisi ile aynı yaştaki yeğeni ve oğluyla beraber sarhoş etti ve bir arabaya koyup gece yarısı onları saraydan çıkarıp öldürttü. Yaşadığı şanssızlığı fark etmedi ve pişman da olmadı. Bir süre sonra doğruluğun gerektirdiği şekilde Perdikkas'ın öz oğlu ve yasalara göre babasından sonra tacı alacak olan yedi yaşındaki kardeşini büyütüp yetiştirmesi gerekirken, onu boğdurttu ve kuyuya attırdı. Annesi Kle-

c opatra'ya çocuğun bir kaz kovalarken kuyuya düşüp öldüğünü söyledi. Hiçbir Makedonyalının işlemediği kadar suç işledikten sonra, bugün onların en mutlusu değil de en mutsuzu olduğunu anlamadı. Sen
d başta olmak üzere çok sayıda Atinalı için Arkhelaos'un yerinde olmaktansa herhangi bir Makedonyalının yerinde olmak daha iyidir.

SOKRATES: Konuşmamızın başlangıcında retoriği değil ama bunu iyi bildiğin için seni övmüştüm. Doğru olmayanın mutlu olamayacağını söylediğimde, senin belirttiğin gibi bir çocuğun bile bulabileceği kanıtlar demek bunlar. Ancak sevgili dostum! Bu, nasıl olur? Söylediklerinin hiçbirini kabul etmiyorum.

e POLOS: İstemediğin için kabul etmiyorsun, ancak sen de benim gibi düşünüyorsun.

SOKRATES: Hayır dostum! Sen mahkemelerde işleri olanlar gibi retorik kanıtlarıyla sözlerimi çürütmeye çalışıyorsun. Orada da hatibin söylediği sözleri gören çok sayıda insan bulunur, karşı tarafın sözlerini destekleyecek sadece bir kişi bulabildiğine ya da hiç kimse olmadığına göre, hatip haklı zannedilir. An-
472a cak hakikat bu türden çürütmelerle bulunamaz. Çünkü bazen bir insan kendisine inanabilecek olanların yanlış anlamaları yüzünden suçlu görünebilir. Şu an istersen Bakkhos Tapınağı'ndaki yan yana dizili üçayaklar üzerine seninle aynı fikirde olabilirler. Benim söylediğimin doğru olmadığını ispatlamak için Bakkhos Tapınağı'ndaki sıralı sehpaların Nikeratos'un oğlu Nikias ve kardeşlerini, ayrıca dilersen Apollon Tapınağı'na güzel adaklar sunmuş olan Aristokrates'i, Perikles ailesini ya da Atina'daki baş-

ka bir aileyi örnek gösterebilirsin. Ancak tek başına olmama rağmen halen aynı şeyi düşünüyorum, çünkü düşüncemi değiştirecek bir şey söylemiyorsun, sadece karşıma yalancı şahitler çıkararak elimden b
malımı ve gerçeği almak istiyorsun. Kendi açımdan söylediklerim ve senin gördüklerin arasında herhangi bir uygunluk elde edemezsem, tartışma konumuzla ilgili değerli hiçbir şey yapmadığımı anlarım. Umuyorum ki senin için de aynı şey geçerlidir. İkimizin sözleri arasında uygunluk olmazsa, diğer insanların söyledikleri de değersiz olur. Oysa ki iki c
türlü kanıt vardır. Birincisi sen ve diğer insanlar yani çoğunluk, ikincisi benimki. İkisini dikkatlice karşılaştıralım ve aradaki farkı görelim. Çünkü anlaşamadığımız konu az buz bir şey değil. Hatta tam aksine bilinmemesi bu kadar ayıp olan başka bir şey yoktur. Çünkü sonuçta hangi insanın mutlu olup olmadığına ulaşacağız. Biraz önceki tartışmamızda sen Arkhelaos'un doğru davranmamasına karşın mutlu olduğunu düşündüğün için, yanlış yaparak da mutlu d
olunabileceğini düşünüyorsun, değil mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bense bu olamaz diyorum. Anlaşamadığımız nokta bu. Peki, suçlu cezalandırılır ve cezasını çektikten sonra mutlu olur mu?

POLOS: Tam tersine, cezasını çekerse mutsuz olur.

SOKRATES: Bu durumda sana göre suçlu cezadan kurtulursa mutludur. e

POLOS: Elbette.

SOKRATES: Polos! Bence doğru olmayan ve suçlu adam her zaman mutsuzdur. Hiçbir ceza çekmeyip, işledi-

ği suçlar cezasız kalırsa, daha da mutsuz olur. Buna mukabil, insanlar ve Tanrılar tarafından cezalandırılırsa mutsuzluğu azalır.

POLOS: Söylediklerin inanılacak gibi değil Sokrates.

473a SOKRATES: Sana da aynı şeyleri söyletmeye çalışacağım. Çünkü seni dostum kabul ediyorum. Anlaşamadığımız noktalar bunlar. Sen de incele. Daha önceden haksızlık yapmanın haksızlığa uğramaktan daha kötü bir şey olduğunu söylemiştim.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Sense bunun tam tersini belirtmiştin.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Doğruluktan sapanların mutsuz olduklarını söyledim, sen de sözlerimi çürüttün.

POLOS: Zeus adına yemin ederim ki evet.

b SOKRATES: Sen öyle san Polos!

POLOS: Yanlış değil herhalde söylediğim.

SOKRATES: Ayrıca cezalandırılmayan suçluları da mutlu gördüğünü söyledin.

POLOS: Kesinlikle.

SOKRATES: Bense cezalandırılanların daha az şanssız olduklarını düşünüyorum. Bu düşüncemi çürütür müsün?

POLOS: Sokrates! Bunu çürütmek daha önce söylediğini çürütmekten daha zor.

SOKRATES: Zor değil Polos, çünkü bu gerçek. Gerçek olan çürütülemez.

POLOS: Ne diyorsun? Haksızca zorbalık yapmaya çalışan bir adam yakalandığında işkenceye uğrar, bazı uzuvları kesilir, gözleri yakılır, çeşitli işkencelere

c katlandıktan sonra karısı ve çocuklarının da benzeri

işkencelere uğradığını görür, en sonunda çarmıha gerilir ya da bedenine zift sürülüp yakılırsa, bu adam işkenceden kaçarak zorba olduğunda kentin başına geçip, her istediğini yaparak, kendi vatandaşlarının ve yabancıların kıskançlıklarını üzerine çekerek herkesten mutlu olduğu zaman, gerçekten de mutlu olmaz mı? Bir de bu boş lafların çürütülemeyeceğini söylüyorsun.

SOKRATES: Beni büyük laflarla korkutmak istiyorsun. d
Polos! Ancak biraz önce olduğu gibi yine sözlerimi çürütmüyorsun. Bana şunu söyle: Bu adam için haksızca zorbalık yapmaya çalışan dedin, değil mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bu durumda haksızlıkla zorbalık yapan ve cezasını çekmiş olandan hiçbiri diğerinden daha mutlu değildir. Çünkü iki şanssız adamdan birisi diğerinden daha mutlu olamaz. Ancak daha mutsuz olanı cezadan kurtularak zorba olandır. Polos! Neden gülüyorsun? Sanırım hiçbir şey söylemeyerek e
karşısındakinin yüzüne gülmek onun sözlerini çürütmenin yeni bir yolu.

POLOS: Sokrates! Hiç kimsenin desteklemeyeceği sözler söyleyerek sözlerinin çürüdüğünü görmüyor musun? Buradaki istediğin kişiye sor!

SOKRATES: Ben siyasetçi değilim. Polos! Geçen sene kader beni beş yüzler meclisine seçtirdi. Başkanlık sırası bize geldiğinde oyları sayma işi bana düştüğünde komik duruma düştüm. Çünkü bunun nasıl yapılacağını bilmiyordum. Bu nedenden ötürü, 474a
benden buradaki insanların oylarını saymamı isteme. Eğer daha iyi kanıtlar ortaya koymayacaksan

izninle ben sana sorayım, sen de daha iyi olacağını sandığım şekilde benim düşüncelerimi çürüt. Söylediklerimde sana sadece bir kanıt gösterebilirim, o da kendisiyle konuştuğum kişidir. Diğerlerini bilemem, az sayıdaysalar onları da ikna edebilirim, ancak kalabalıklarsa onlara söz söyleyemem. Benim
b soru sorarak senin sözlerini çürütmeme katlanabilecek misin? Eminim ki sen ve diğerleri yanlış yapmanın, yanlışlığa uğramaktan ve işlenilen suçtan ötürü ceza almamanın almaktan daha kötü olduğunu düşünüyorsunuz.

POLOS: Ben tam tersine kendimin ya da başka birisinin böyle düşünmediğini savunuyorum. Sen başkasına yanlış yapmaktansa kendine yanlışlık yapılmasını mı istersin?

SOKRATES: Evet, ben de, sen de, diğerleri de bunu ister.

POLOS: Hayır, hiç kimse bunu istemez.

SOKRATES: Peki, yanıtlar mısın?

c POLOS: Tabii ki, ne karşılık vereceğini merak ediyorum.

SOKRATES: O halde Polos! Sanki yeni bir soruyla başlıyormuşum gibi yanıtla. Sence en kötü olan şey yanlışlık yapmak mı yanlışlığa uğramak mı?

POLOS: Bence yanlışlığa uğramak.

SOKRATES: En çirkin şey ne?

POLOS: Yanlışlık yapmak.

SOKRATES: En çirkin buysa en kötüsü de odur.

d POLOS: Hayır.

SOKRATES: Anladım. Sen iyi ve güzelin, kötü ve çirkinin aynı şey olduğunu düşünmüyorsun.

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: Peki, şu soruma yanıt ver: Beden, renk, yüz, biçim, ses, meslek gibi şeylere nedensiz olarak mı güzel dersin? Güzel beden söz konusu olduğunda, buna güzel demenin nedeni o bedenden elde edilebilecek yarar ya da sana verdiği zevk değil midir? Bunun dışında bir bedeni güzel olarak tanımlamana neden olan bir gerekçe var mı?

POLOS: Hayır yok. e

SOKRATES: Yüz, renk ya da diğer güzel şeyleri de elde edilen zevk, yarar ya da hem zevk hem de yarara göre güzel diye isimlendirmiyor musun?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Sesler ve müzik için de aynı şey geçerli değil mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Yasalar ve yaşam şekilleri güzelse faydalı ya da hoş oldukları ya da hem faydalı hem de hoş oldukları için güzeldirler, başka bir nedenden dolayı değil, değil mi?

POLOS: Ben de aynı düşüncedeyim.

SOKRATES: Bilgilerin güzelliği için de aynı şey geçerli değil mi? 475a

POLOS: Sanırım söylediğin gibi en güzel, en faydalı ve en hoş olanıdır.

SOKRATES: O zaman en çirkini de en acı verici olanı ve en kötü olanıdır.

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: İki şeyden birisi diğerinden daha güzelse, o ya yarar ya da hoşluk bakımından diğerinden üstün olduğu için bu sıfatı almıştır, değil mi?

POLOS: Kesinlikle.

SOKRATES: İki şeyden birisi diğerinden daha çirkinse, o acı veya kötülük ya da her ikisini birden getirdiğinden çirkindir, değil mi?

POLOS: Evet.

b SOKRATES: Tamam, biraz önce yapılan ya da uğranılan yanlışla ilgili olarak ne söylemiştik? Yanlışlığa uğramanın yanlış yapmaktan daha kötü olduğunu söylemiyor muydun?

POLOS: Haklısın.

SOKRATES: Eğer yanlışlık yapmak yanlışlığa uğramaktan daha kötüyse, ondan daha fazla acı verici ve kötülük getiriyor olması gerekir ya da hem acı vermeli hem de kötülük getirmelidir. Böyle olmalı değil mi?

POLOS: Kesinlikle evet.

SOKRATES: Öncelikle kötülük yapmanın kötülüğe uğramaktan daha acı olup olmadığına bir bakalım. Kötülük yapanlar kötülüğe maruz kalanlardan daha çok mu acı duyarlar?

POLOS: Tabii ki hayır.

SOKRATES: O halde kötülük yapıldığında acı daha fazla değildir.

POLOS: Değildir.

c SOKRATES: Eğer acı değilse kötülük de daha fazla değildir.

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: Bu durumda diğerinde daha çok demektir.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Kötülük daha çoktur değil mi?

POLOS: Herhalde.

SOKRATES: Eğer yanlışlık daha kötüyse, yapmak yanlışa uğramaktan daha kötüdür.

POLOS: Burası açık.

SOKRATES: Bir süre önce diğer herkes gibi yanlışlık yapmanın yanlışlığa uğramaktan daha kötü çirkin olduğunu söylemedin mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Yine bir süre önce bunun daha kötü bir şey olduğunu ortaya koymadık mı? d

POLOS: Evet.

SOKRATES: Sana göre daha kötü ve daha çirkin bir şey, daha az kötü ve çirkin bir şeye tercih edilir mi? Hadi Polos, utanmadan yanıtla. Tıpkı bir hekimin karşısındaymışsın gibi kendini bırak ve evet ya da hayır diye yanıtla.

POLOS: Sokrates! Tercih edilmez.

SOKRATES: Dünyada herhangi biri bunu tercih eder mi? e

POLOS: Konuştuklarımızdan sonra sanırım hayır.

SOKRATES: O halde ben, sen ya da başka birisinin yanlışlık yapmayı yanlışlığa uğramaktan daha az tercih edeceklerini söylerken doğru söylemişim. Çünkü yanlışlık yapmak daha kötüdür.

POLOS: Sanırım haklısın.

SOKRATES: İkimizin çürütme yöntemlerimizi karşılaştırdığımızda birbirlerine hiç benzemediklerini görüyor musun Polos? Diğer herkes seninle aynı düşüncede. Ancak benim amacım sadece senin düşündüğün ve gördüğün şeyi anlamak, diğer insanların düşüncelerini ve gördüklerini aramıyorum. Bu konuyu burada kapayalım. Söylediğin gibi yapılan yanlışların cezasını çekmek mi en büyük kötülüktür yoksa benim düşündüğüm şekilde ceza çekmemek mi en büyük 476a

kötülüktür. Bu konuyu inceleyelim. Sana göre yapılan yanlışın cezasını çekmek ve işlenen suçtan dolayı haklı olarak cezalandırılmak aynı şey midir?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Doğru olan her şeyin doğru kaldıkça güzel olmadığını söyleyebilir misin? Yanıtlamadan önce düşün.

POLOS: Hayır Sokrates, söyleyemem.

SOKRATES: Peki, şuna yanıt ver: Bir şey yapan birisine
b karşılık bir de maruz kalan vardır, değil mi?

POLOS: Sanırım haklısın.

SOKRATES: Maruz kalan insanın maruz kaldığı ve yapan insanın yaptığı şey aynıdır, değil mi? Şunu söylemeye çalışıyorum: Bir insan [birisine] vuruyorsa bir de vurulan vardır.

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: Sert ve hızlı bir biçimde vuruluyorsa, vurula-
c na da aynı şekilde sert ve hızlı vurulması gerekir değil mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bu durumda vurulanın üzerindeki etki vuranın yaptığıdır.

POLOS: Elbette.

SOKRATES: Yine birisi bir şey yakarsa bir de yakılan olması gerekir değil mi?

POLOS: Haklısın.

SOKRATES: Birisi bir şey keserse bir de kesilen olması gerekir.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Kesen kişi [kestiği şeyi] büyük ve acıtarak kestiyse, kesilenin de öyle olması gerekir.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Tümünde aynı şeyin geçerli olduğunu düşünüyorsan, yapılanın yapan gibi olduğunu kabul etmen gerekir. d

POLOS: Kabul ediyorum.

SOKRATES: Bu konuda aynı düşüncede olduğumuza göre, şuna yanıt ver: Cezalandırılmak için bir şeyi yapmış olmak mı gerekir, yoksa bir şey yapılan mı?

POLOS: Tabii ki yapılan olmak gerekir Sokrates.

SOKRATES: Bu durumda bu da yapanın işidir.

POLOS: Elbette, bu ceza verenin işidir. e

SOKRATES: Bir nedene dayanan haklı olarak cezalandırmaz mı?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Yaptığı doğru mudur?

POLOS: Doğrudur.

SOKRATES: İşlediği suçtan dolayı cezalandırılan haklı olarak cezalandırılır.

POLOS: Haklı görünüyorsun.

SOKRATES: Doğru olan her şeyin güzel olduğunu kabul etmemiş miydik?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bu durumda ceza verenin ceza vermesi, cezalandırılanın da ceza çekmesi güzeldir. 477a

POLOS: Doğru.

SOKRATES: Güzel olduğuna göre iyi de olmaz mı? Çünkü güzel ya da hoş olan aynı zamanda yararlıdır da.

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: Bu durumda cezalandırılanın maruz kaldığı şey iyidir.

POLOS: Haklı görünüyorsun.

SOKRATES: İyi olduğuna göre bunda yarar vardır.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Peki, bu benim anladığım anlamda yararlı mı? Haklı olarak cezalandırılıyorsa, onun ruhu daha iyi hale gelebilir mi?

POLOS: Belki de.

SOKRATES: O zaman cezalandırılanın ruhunu kaplayan kötülükten kurtulması gerekir.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bu kötülüklerin en büyüğünden kurtulmak
b değil midir? Şimdi de şuna bakalım: Zenginliği amaçlayan bir insan için en büyük kötülük fakirliktir değil mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Beden söz konusu olduğunda en büyük kötülük zayıflık, hastalık, çirkinlik ya da buna benzer şeylerdir.

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: Sanırım ruhun kötülüğü olduğunu da kabul edersin.

POLOS: Evet, kabul ederim.

c SOKRATES: Ruhun kötülüğü denildiğinde bilgisizlik, adaletsizlik, alçaklık ve buna benzer şeylere akla gelir, değil mi?

POLOS: Elbette.

SOKRATES: Bu durumda üç büyük kötülük olduğunu söylüyorsun. Zenginlik, beden ve ruha karşı fakirlik, hastalık ve adaletsizlik.

POLOS: Doğru.

SOKRATES: Bu üç kötülükten en çirkini hangisidir? Yanlışlık ve genel açıdan ruhun kötülüğü değil mi?

POLOS: Tabii ki bu diğerlerinden daha çirkindir.

SOKRATES: En çirkin olan buysa en kötü olanı da budur, değil mi?

POLOS: Sokrates! Ne demek istedin?

SOKRATES: Daha önceden en çirkin olanın en acı verici ya da en çok zarar veren olduğunu ya da her ikisini birden kapsadığını söylemiştik.

POLOS: Haklısın.

SOKRATES: Öte yandan yanlışlığın ve ruh kötülüğünün d
en çirkin şey olduğunu kabul etmedik mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: En çirkin diye nitelendirmemizin nedeni başka hiçbir şeyin ondan daha fazla acı vermemesi ya da daha fazla zarar vermemesi ya da hem acı hem de zarar vermemesinden kaynaklanır değil mi?

POLOS: Kesinlikle.

SOKRATES: Peki, adaletsizlik yapmak, ölçüsüz davranmak, alçak ya da bilgisiz olmak fakir ya da hasta olmaktan daha acı verici değil midir?

POLOS: Bence değildir Sokrates.

SOKRATES: O halde ruhun kötülüğü sadece sana diğerlerinden daha fazla acı veriyor değildir, o, olağanüstü derecede zarar ve kötülük verdiğinden dolayı, aynı zamanda en çirkinidir.

POLOS: Haklısın. e

SOKRATES: Fakat en fazla zarar veren en büyük kötülük değil midir?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bu durumda adaletsizlik, ölçüsüzlük ya da ruhtaki başka hatalar en büyük kötülüklerdir.

POLOS: Belki de öyledir.

SOKRATES: Fakirlikten hangi sanat sayesinde kurtuluruz? Para kazanma sanatı sayesinde değil mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Hastalıktan da tıp sanatı sayesinde.

478a POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: Peki, ruh kötülüğünden, yani adaletsiz olmaktan hangi sanat sayesinde kurtuluruz? Yanıtlayamayacaksan şunu düşün: Bedeni hasta olan birisini nereye ya da kime götürürüz?

POLOS: Hekimlere götürürüz Sokrates.

SOKRATES: Haksızlık yapan ya da ölçüsüz davranan nereye götürülür?

POLOS: Sanırım hâkimlere demek istiyorsun.

SOKRATES: Cezalandırılması için, bu yapılır.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Doğru ceza verenler bunu adaletin kurallarına göre yapmazlar mı?

POLOS: Tabii ki.

SOKRATES: Bu durumda para kazanmak fakirlikten, tıp hastalıktan, adalet de adaletsizlik ve ölçüsüzlükten kurtulma yoludur.

b POLOS: Haklı görünüyorsun.

SOKRATES: Bunlardan en güzeli hangisidir?

POLOS: Hangi üç şeyden?

SOKRATES: Para kazanmak, tıp ve adalet.

POLOS: Sokrates! Adalet diğerlerinden daha üstündür.

SOKRATES: En güzeli o ise en çok zevk alınan ya da en çok yarar sağlayan ya da hem zevk hem de yarar sağlayan odur.

POLOS: Doğru.

SOKRATES: Hasta birisi hekimlerin kendisine bakmasından zevk alır mı?

POLOS: Sanmam.

SOKRATES: Ancak bu yapılan yararlıdır, değil mi?

POLOS: Tabii.

SOKRATES: Çünkü bu sayede hasta sıkıntısından kurtulur, biraz acı çekerek sağlığına kavuşur. c

POLOS: Öyle olmalı.

SOKRATES: Peki, sağlık açısından en mutlu insan hasta olmayan mı yoksa hekim tarafından tedavi edilen midir?

POLOS: Tabii ki hasta olmayan daha mutludur.

SOKRATES: Evet zaten daha iyi olan şey, bir sıkıntıdan kurtulmak değil de, o sıkıntıya hiç girmemektir.

POLOS: Haklısın.

SOKRATES: Ruhu ya da bedeni hasta olan insanlardan tedavi olup sıkıntılarından kurtulan mı yoksa tedavi olmayıp sıkıntılarını sürdüren mi daha şanssızdır. d

POLOS: Bence sıkıntısı devam eden daha şanssızdır.

SOKRATES: Ceza çekmek insanı en büyük sıkıntıdan, kötülükten kurtarır demedik mi?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Çünkü böylece insan daha iyi olur, daha doğru olmak zorunda bırakılır ve ceza kötülüğe ilaç olur.

POLOS: Doğru.

SOKRATES: O halde insanlar arasında en mutlu olanı ruhunda kusur olmayanlardır. Çünkü ruhtaki bir kusurun kötülüklerin en büyüğü olduğunu gördük.

e POLOS: Haklısın.

SOKRATES: İkinci sırada ise bu sıkıntıdan kurtulmuş olan gelir.

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bu da kişiye öğüt verilmesi, onun azarlanması ya da ona ceza verilmesi yoluyla gerçekleşir.

POLOS: Doğru.

SOKRATES: O halde, yanlış yapmaktan kurtulamayan ve onu halen kendisinden tutan insan en mutsuz insandır.

POLOS: Sanırım haklısın.

SOKRATES: Bu adam en ağır suçları işledikten ve en bü-
479a yük yanlışları yaptıktan sonra öğüt, azar ve cezalardan kurtulan adam değil midir? Arkhelaos ve diğer zalimlerin, hatiplerin durumu bu şekildedir.

POLOS: Haklı görünüyorsun.

SOKRATES: Açıkçası sevgili dostum, bu insanlar en ağır hastalıklara yakalanmış olmalarına karşın, ateş ve demiri kullanıyorlar. Onların durumları canları acıdığı için hekimlere başvurmaktan korkup tedavi
b edilmek istemeyen çocuklara benziyor. Sen de aynı düşüncede misin?

POLOS: Evet.

SOKRATES: Bu adam, beden sağlığı ve zindeliğinin ne olduğunu bilmiyor. Polos, seninle aynı düşüncede olduğumuz üzere, bu insanlar uğramaları gereken cezaları çekmiyorlar. Cezaların ne gibi yararlar sağlayacağını fark etmeksizin, sadece acıları düşünüyor-

lar. Hastalıklı, bozuk, yanlış ve kirli bir ruhla yaşamanın hastalıklı bir bedenle yaşamaktan daha sefil bir durum olduğunun farkında değiller. Bu nedenle cezadan kaçmak ve en büyük kötülükten kurtulmamak için ellerinden geleni yapıyorlar. Dostlarından para alarak en iyi şekilde konuşmayı öğrenmek isterler. Polos! Şimdiye dek söylediklerimiz doğruysa, buradan çıkan sonuçları görüyor musun? Yoksa birlikte mi inceleyelim? c

POLOS: Birlikte inceleyelim istersen.

SOKRATES: Onlardan adaletsizlik ve yanlış işlerin en büyük kötülük olduğu çıkmaz mı?

POLOS: Öyle gibi.

SOKRATES: Bu kötülükten kurtulmanın çaresinin ceza olduğunu söylemedik mi? d

POLOS: Olabilir.

SOKRATES: Cezasız kalınırsa, kötülük de var olur.

POLOS: Doğru.

SOKRATES: Yanlış yapmak büyük kötülükler arasında ikinci sıradadır, ilk sıradaysa yanlış yapıp cezasız kalmak gelir.

POLOS: Haklı görünüyorsun.

SOKRATES: Sevgili dostum! Bu noktada farklı düşünmüyor muyduk? Çünkü sana göre Arkhelaos en ağır suçları işlemesine karşın cezasız kaldığından dolayı mutluydu, bana göreyse Arkhelaos ya da başka bir insan yaptığı yanlışların cezasını çekmezse, diğer insanlardan daha mutsuz olduğunu söylüyordum. Ayrıca yanlışlık yapmanın yanlışlığa uğramaktan ve cezasız kalan insanın ceza çekenden daha mutsuz olduğunu belirtiyordum. e

POLOS: Doğru.

SOKRATES: Doğru söylediğim açıkça ortaya çıkmadı mı?

POLOS: Çıktı.

480a SOKRATES: Sonunda! Ancak Polos söylediğim doğruysa hitabetin yararı nedir? Çünkü şimdi söylediklerimizi doğru buluyorsak, öncelikle yanlış yapmaktan kaçınmalıyız. Çünkü yanlış yapan insan kendisine kötülük getirir.

POLOS: Evet.

SOKRATES: O halde bir insanın kendisi ya da ilgilendiği insan bir suç işler ve cezasını çekmesi gerekirken, adaletsizlik hastalığının kök salmasından, ruhunda onarılmayacak bir yara açmasından korkarak he-
b men kendisi bir hâkimin karşısına çıkmalıdır. Polos! Söylediklerimiz doğruysa başka ne diyebiliriz? Zorunlu olarak bu sonucun çıkması dışında bir şey çıkmaz.

POLOS: Haklısın Sokrates! Başka ne söylenebilir!

SOKRATES: Kendimiz, annemiz, babamız, çocuklarımız, dostlarımız ya da ülkemiz yanlış yaparsa, hitabetin buna hiçbir yararı olmaz. Polos! İnsanın kendi kendisini, annesini babasını, dostlarını veya diğer insanları, suç işledikleri zaman herkesten önce suçlamak, suçu saklamamak ve suç işleyeni sağlığına kavuşma-
c sı için yargıç katına çıkararak cezalandırılması için çalışması gerekir. İşte o zaman hitabet, insanın kendisini ya da diğer insanları korkmamaya ve acıyı düşünmeden güzel ve iyiyi bulmak için, hekimin neşter ve kızgın demirine katlanır gibi katlanmaya ve yargıcın önüne gözü kapalı ve yüksek bir kalple çıkmaya zorlar. İşlenen suçun cezası kırbaçlanmaksa kır-

baçlanır, zincirlenmekse zincirlenir, eller uzatılır para cezası verilir, sürülmekse sürgüne gidilir, ölümse ölünür. Kendisiyle ve kendi dostlarıyla konuşan ilk insan da yine kendisi olur. Hitabetten yararlanarak kötülüklerin en büyüğünden kurtulmak için suçunu söyler. Ne dersin Polos? Düşüncelerime katılıyor musun? d

POLOS: Aslında Sokrates söylediklerin bana uygun gelmiyor, ancak daha önceden söylediklerimize uygun. e

SOKRATES: O halde ya ilk söylediklerimizi değiştirmek ya da en son söylediklerimizin ilk söylediklerimizin zorunlu sonuçları olduğunu kabul etmemiz gerekir.

POLOS: Haklısın.

SOKRATES: Düşman olsun ya da olmasın birisine kötülük etmek istendiğinde bunun tersini düşünmek gerekir ve gerek sözlerle gerekse de yapılan işlerle kişiyi cezadan kurtarmalı, hâkimin önüne çıkması engellenmeli, hâkimin karşısına çıkıyorsa da her ne pahasına olursa olsun cezalandırılmasının önüne geçilmelidir. Hatta çok para çaldıysa geri vermesin, kendisine ve 481a dostlarına yanlış yapsın, ölüm cezası alması gerekiyorsa ölmesin, hatta hiç ölmesin diye uğraşılır. Kötülükleri de ölümsüz olsun ya da suçuyla beraber mümkün olduğunca uzun yaşasın. Evet, Polos bence hitabet buna yarar. Çünkü onun adaletin yolundan sapmayan bir insana yararı olabileceğini düşünmüyorum. Yararlı olsa da, daha önceden kabul ettiğimiz b şekilde, hiçbir şeye yaramaz.

KALLİKLES: Khairephon! Sokrates ciddi mi yoksa şaka mı yapıyor?

KHAİREPHON: Kallikles! Bence ciddi konuşuyor, ama en güzeli kendisine sormak.

c KALLİKLES: Tanrılar hakkı için ben de bunu öğrenmek istiyorum. Sokrates! Ciddi misin, yoksa şaka mı yapıyorsun? Eğer söylediklerin doğruysa, tüm işlerimiz karışır ve asıl yapmamız gerekenlerin tersini yapıyormuşuz gibi görünürüz.

SOKRATES: Kallikles! İnsanlarda farklı duygular olmasaydı, yani her birinin kendisine göre bir duygusu olsaydı, o zaman birini diğerine anlatmak kolay ol-

d mazdı. Bunu, ikimizin de aynı duygulara sahip olduğunu varsayarak, benim Kleinas'ın oğlu Alkibiades'i[8] ve felsefeyi, senin de Atinalı Pyrilampos'un oğlu Demos'u sevdiğini düşünerek anlatıyorum. Çok güzel konuşabilme yeteneğin var, ancak sevdiğin insanlar ne düşünürlerse düşünsünler, seninle aynı şeyi düşünmezlerse, kendilerine karşı gelemediğini ve düşüncelerini diğer insanlara göre değiştirdiğini görüyorum. Toplantılarda Pyrilampos'un oğlu Demos'un karşısında da aynı şeyi yapıyorsun. Senin söylediklerinin doğru olmadığını söylüyorsa, sen de hemen düşünceni değiştiriyorsun. Çünkü

e sevgililerinin sözlerine ve isteklerine dayanamıyorsun. Birisi onların hoşuna gitmek için söylediklerini duyar ve sözlerini yanlış bulursa, doğruyu söylemek istesen bile sevgililerin aynı görüşte olmadıklarında inanmadığın görüşü savunmaya devam edersin. Benden de aynı yanıtı aldığını düşün ve sözlerime şaşırma ve sevgilim felsefenin bu şekilde

8 Peloponnesos Savaşları döneminde önce Atina ardından Sparta tarafında yer almış devlet adamı.

konuşmasına engel ol. Çünkü o, benden duyduklarını söylüyor ve sevdiğin diğer şeyden daha sakindir. Kleinas'ın oğlu zaman zaman farklı konuşur. Ancak felsefe her zaman aynı şeyi söyler. Felsefenin söyledikleri senin de dinlediğin ve sana da ters gelen şeyler. Şimdi benim ağzımdan söylediklerini çürüt ve yanlış yapıp daha sonra da cezalandırılmanın kötülüklerin en büyüğü olmadığını ispatla. Yapmazsan Kallikles, Mısırlıların tanrısı adına yemin ederim ki Kallikles'in sözlerinde çelişki vardır ve yaşadığı sürece de bu çelişki devam edecek. Sevgili dostum! Oysa benim için kötü ve akortsuz bir rebap çalmak ya da yönettiğim koronun tempo tutamaması, insanların çoğunun benden farklı düşünmesi, benim söylediklerimin tersini söyleyerek sözlerinin birbirini tutmamasından ve şimdiye dek söylediklerimin tersini söylemelerinden daha az kötüdür diye düşünüyorum. 482a b

KALLİKLES: Sokrates! Bir halk hatibi gibi sözlerin mağrur görünüyor, Polos'un Gorgias'ın karşısında senin söylediğin gevşekliğe düşmesinden dolayı böyle konuşuyorsun. Adaletin ne olduğunu bilmeksizin hitabeti öğrenmeye gelen bir öğrenciye adaleti de öğretip öğretemeyeceğini sormuştun. Gorgias o zaman "hayır" diye yanıt vermeye utandı, insanlar bir şey isteyip kendilerine verilmediğinde sinirlenirler, Gorgias da bundan dolayı öğretebileceği yanıtını verdi. Sözlerinin birbirini tutmamasının nedeni buydu, senin aradığın şey de. Bence haklı olarak seninle alay etti. Şimdi de kendisi Gorgias'ın durumuna düştü. Ben yanlışlık yapmanın yanlışlığa uğramaktan daha çirkin olduğu yönündeki görüşüne katılmıyorum. c d

Bu nedenle onu düşünce yollarında sıkıştırdın ve konuşmaktan çekindiği için susturdun. Sokrates! Aslında sen hakikati bulmak için doğaya göre değil, yasalara göre, güzellik üzerine sıradan bir hatip gibi konuşuyorsun.

e Oysa çoğu durumda doğa ve yasalar arasında farklılık vardır. Karşındaki bu nedenle utanıp asıl düşündüğünü söylemezse, sözler de birbirini tutmaz. Sen de bunu bildiğin için tuzak kuruyorsun. Bir insan yasalardan söz etse doğayla ilgili sorular sorarsın, birisi doğadan söz etse bu kez yasalardan sorarsın. Yapılan ve uğranılan yanlış konusunda da aynı şeyi ya-
483a pıyorsun. Polos yasalara göre çirkin olandan söz ederken sen doğaya göre çirkin olandan bahsettin. Doğaya göre en kötü olan şey en çirkindir, bu açıdan yanlışlığa uğramak en çirkindir. Yanlışlığa uğramak bir insana değil, kendisini ve sevdiği insanları buna karşı koruyamayan, yaşamasındansa ölmesi daha yararlı olacak olan bir köleye yakışır. Bana göre yasaları çoğunluk, zayıf insanlar yapar. Bu nedenle ya-
b saları kendi çıkarlarına uygun şekilde düzenlerler ve bu açıdan yasaları överler ya da kötülerler. Daha fazla kazanabilecek durumda olanları ve en güçlüleri korkutmak, onların daha fazla kazanmalarını engellemek için, kendi payına düşenden fazlasını istemenin çirkin bir şey olduğunu, bunun doğru olmayacağını söylerler. İşte bunu yapmanın adaletsizlik olduğunu belirtirler. Kendileriyse sanırım onlardan daha üstte olanlarla aynı seviyede olmaktan başka bir şey istemezler. İşte bu nedenden ötürü herkesten daha zengin olmayı istemek yasalara göre doğru değildir, çirkindir ve bu yapılana adaletsizlik adı verilir. An-

cak doğanın en iyinin en kötüden, en güçlünün de en zayıftan daha zengin olmasını amaçladığını görüyorum. Bir sürü örnekte, sadece hayvanlar arasında değil insanlar arasında da her yerde ve her ırkta daha güçlünün daha zayıfa üstün olması doğru olarak adil kabul ediliyor. c

Kserkses Yunanistan'a, babası da İskit ülkesine hangi hakla savaş ilan ettiler? Elimizde daha çok sayıda örnek var. Bence bu insanlar doğru davranabilmek adına insanlar tarafından koyulan yasalara göre değil, doğa tarafından konulan yasalara uygun davrandılar. Aramızda en iyi ve güçlü olan insanları bir aslan yavrusu gibi alıp yetiştiririz, onlara eşit davranılması gerektiğini, güzel ve doğru olanın eşitlik olduğunu öğretiriz. Ancak kişi bu bağları koparak yazılarımızı, büyülerimizi, göz boyamamızı ve doğaya uygun olmayan tüm yasalarımızı yıkıp geçerek esirimiz olmaktan çıkıp başımıza geçebilir. İşte bence böyle bir durumda adalet parlar. Sanırım Pindaros şiirinde tam da söylediğim şeyden söz ediyor: d e 484a

> Yasa dünyanın, ölümlülerin ve ölümsüzlerin kraliçesidir.
>
> Bu yasa en sert hareketleri bile doğru göstererek güçlü eliyle her şeyi yönetir. Herakles'in yaptıklarında bunu görebiliyorum, çünkü onları satın almamıştı... b

Şiiri tam olarak ezberleyemedim, ancak o, hemen hemen böyle bir şeydi. Herakles, Gerion'un öküzlerini satın almadığı ya da bunlar kendisine verilmediği halde, doğa bakımından adil olduğu düşüncesinden

hareketle öküzleri ve en iyi ve güçlü malları alıp yanına götürdü. Felsefeyi bırakıp daha önemli işlerle
c uğraşırsan, bunları sen de fark edersin. İnsan gençliğinde biraz felsefeyle ilgilenirse bu güzel bir şeydir, ancak gereğinden fazla felsefeyle ilgilenilirse insan kaybolur. Çünkü ne kadar beceriye sahip olunursa olunsun, bir insan yaşlılığına dek felsefeyle ilgilenirse, adil olmak ve ün kazanmak için gerekli becerileri edinecek konulardan yoksun kalır. Devletin kanunlarını bilmez, özel ya da kamusal işler konusunda
d kullanılacak dilden haberdar olmaz, zevk ve tutkudan anlamaz, kısacası insanlarla ilgili hiçbir şeyi bilmez. Onun özel ya da kamusal bir işi yapılacak olsa devlet adamlarının sizin tartışmalarınıza katıldıkları zaman ortaya çıkan komik durum burada da olur.
e Euripides şöyle der:

> Bir insan en iyi bildiği sanata sarılır, orada kendisini ispatlar ve en çok onunla ilgilenir.

Ancak insanlar beceremedikleri işlerden kaçarlar ve onu kötülerler. Becerebildiklerini överken, kendisini de övdüğü sanır. Oysa bana göre her ikisini de öğrenmek gerekir. Bilgi edinmeyi sağlayacak kadar felsefe yapmak genç bir adam için ayıp değildir. Ancak bu, yaşlılar için komik olur. Sokrates ve ben-
485a zeri insanlar benim için kekeleyen ve çocukluk yapan insanlar gibidir. Kekeleyen bir çocukla karşılaştığımda ya da oyun oynayan bir çocuk gördüğümde bir insana yakışır halde ona gülerim, çünkü bu beni eğlendirir. Oysa ki güzel konuşan bir çocuk
b gördüğümde bunu garipserim, kulağım rahatsızlık duyar. Ancak bir adam kekelerse ya da oyun oynar-

sa, bu komik kaçar ve böyle insanların kırbaçlanması gerekir.

Felsefeyle ilgilenenler için de aynı düşüncedeyim. Genç bir adamın felsefeyle ilgilendiğini görür ve onun başarılı olduğunu anlarsam, bu delikanlıya saygı gösteririm. Ayrıca felsefeyle ilgilenmeyen ve kendisinde güzel ve iyi bir iş yapma gücünü bulamayan bir adam aşağılık biridir, Sokrates! Ancak yaşlandığında halâ felsefeyle ilgilenen ve bundan vazgeçemeyen insan kırbaçlanmalıdır. Daha önceden de söylediğim üzere, böyle bir insan, şairin de söylediği gibi, herkesin görünüp parladığı bir kentin ortasından ve toplantılardan kaçıp tüm yaşamını her şeyden uzak bir biçimde, birkaç genç adamla fısıldaşarak geçirip, ağzından hiçbir önemli ve güzel söz çıkmadan yaşamını harcar.

Seni çok severim Sokrates. Ancak sana karşı biraz önce bahsettiğim Euripides'in[9] Amhionu'na karşı Zethos'un hissettiklerini hissediyorum. Ben de sana Zethos gibi öğüt vermek istiyorum. Asıl ilgilenmen gereken şeyle ilgilenmiyorsun. Açık ellilik huyunu çocukça değiştirdin, adalet üzerine tartışmalarda doğru bir şey söylemiyorsun, doğru ve inandırıcı görünen hiçbir şeyden söz etmiyorsun hem de açık ve net bir öğüt vermiyorsun. Ancak sevgili Sokrates! Bana kızma! Seninle olan dostluğum bana bunları söyletiyor. Sen ve felsefeyle ilgilenen diğer insanları bu şekilde görmem, onların

9 MÖ 5. yüzyılda yaşamış Yunan tragedya yazarı. Yazdığı sekseni aşkın tragedyadan *Alkestis, Medea, Troyalı Kadınlar, Iphigenia Aulis'te, Iphigenia Tauris* başta olmak üzere on sekiz oyunu günümüze ulaşmıştır.

sendeki bu hale sahip olmaları seni de utandırmıyor mu?

Şimdi seni ya da sana benzer bir insanı yakalasalar ve hiçbir suçu olmamasına karşın hapse atsalar, senin de çok iyi bildiğin şekilde sıkışır ve hiçbir şey bilmediğiniz için ağzınız açık kalır. Mahkemeye gelindiğinde
b suçlamayı yapan kişi ne kadar aşağılık ve zayıf bir insan olursa olsun yine de öldürülürsünüz. Çok yetkili bir insanı düşündüren ancak kendisini koruyamayacak duruma getiren ve en büyük tehlikelerden kurtulamayacak bir duruma sokan, düşmanları tarafından
c fakirleştirilmeye ve vatanında onursuzca yaşamaya sürükleyen bir sanatın değeri ne olabilir? Belki söyleyeceğim şey biraz sert olacak ama böylesi bir insanı cezadan korkmadan tokatlamak gerekir.

Sevgili dostum! Boş konuşmayı bırak, işe yarayan bilgiyi öğren, becerikli bir insanın elde etmeye çalışa-
d cağı ünü kazanmaya çalış, belki delilik denir buna ama seni şu evde oturmaya zorlayan incelikleri diğer insanlara bırak. Boş konular üzerine tartışanları değil de zengin, ünlü ve onlara benzeyenleri kendine örnek al.

SOKRATES: Kallikles! Ruhum altından olsaydı, altını ayırmak için kullanılana benzeyen, ruhuma yaklaştırınca iyi olduğunu göstererek kendimin de iyi olduğunu ispatladığım ve başka bir deneye ihtiyaç bırakmayacak bir taş bulduğumda çok sevineceğimi düşünüyor musun?

e KALLİKLES: Sokrates! Bunu neden sordun?

SOKRATES: Şöyle söyleyeyim: Seni bulmak suretiyle, bu taşı bulduğumu sanıyorum.

KALLİKLES: Nasıl?

SOKRATES: Ruhumdaki düşünceler konusunda benimle bir olursan düşüncelerimin doğruluğundan emin olacağım. Çünkü bir ruhun iyi ya da kötü yaşadığını anlayabilmek için, onda sende olması gereken şu üç niteliğin var olması gerekir: Bilgililik, başkasının iyiliğini düşünme ve açık sözlülük. Senin gibi bilgili olmadıklarından, beni anlayamayan 487a
çok sayıda insanla karşılaştım. Kimileriyse bilgiliydiler ancak senin gibi bana ilgi göstermediklerinden dolayı doğruyu söylemek istemediler. Şu iki yabancı, yani Gorgias ve Polos ise hem bilgili hem de dostumdurlar. Ancak çekingenlik yapıp açık konuşmuyorlar. Zaten nasıl konuşabilsinler? Çekingenlikleri o kadar fazla ki, kalabalık önünde en
önemli konularda çelişkiye düşüyorlar. Oysa sende b
başkalarında olmayan sıfatlar var. Çok sayıda Atinalının kabul edeceği üzere iyi bir eğitim aldın ve her zaman benim iyiliğimi düşünürsün. Bunu nereden mi biliyorum? Hemen anlatıyorum. Sen, Aphidnalı Teisandros, Androntion'un oğlu Andron ve
Kolargealı Nausikyde felsefe öğrenmek amacıyla c
bir araya geldiniz. Günün birinde felsefe öğrenmek için ne kadar çaba harcanması gerektiği üzerine tartıştığınızı duydum. Hepiniz aynı görüşteydiniz ve sonuna kadar gitmemek gerektiğini, gereğinden fazla bilgili olarak farkına varmadan bozulmamanız için dikkat etmeniz gerektiğini söylüyordunuz.
En yakın arkadaşına verdiğin öğüdün aynısını ba- d
na da verince, bunu bana olan yakınlığının bir delili saydım.

Açık ve yalancı çekingenlikten uzak bir biçimde konuşabileceğini kendin söylüyorsun, daha önceki sözlerin de bunu ispatlar nitelikte. Şimdi şu nokta kesinleşti: Tartışmamızda bir konuda uzlaştığımız zaman, o konuya tekrar geri dönmeyeceğiz. Çünkü benimle aynı düşüncede olduğunu söylersen, bu bilgisizlikten, çekingenlikten ya da bana hata yaptırma isteğin-
e den kaynaklanmıyordur. Çünkü benim dostum olduğunu söylüyorsun. Bu durumda ikimiz arasındaki anlaşma, tam gerçeğe ulaştığımızın kanıtı olacaktır. Kallikles! En güzel tartışma konusu, senin beğenmediğin insanın aslında nasıl olması gerektiği, gençliğinde ve yaşlılığında hangi konulara ne kadar çalışması gerektiğidir.

Eğer ben bir yanlışlık yaparsam emin ol ki bu bilinçli değildir, sadece bilgisizlikten kaynaklanır. Bu nedenle bana her zaman düşüncelerini söylemeye devam et. Bana hangi sanatı öğrenmem gerektiğini
488a ve bunu nasıl başarabileceğimi açıkça anlat, sözlerine uymadığımı görürsen beni uyar ve artık işe yaramaz bir insan olduğumdan dolayı bana öğüt verme.

Şimdi konuyu yeniden ele alalım. Pindaros ve sen adalet denildiğinde bundan ne anlıyorsunuz? En güçlülerin zayıfların mallarını ellerinden almasını mı? En iyilerin daha az iyi olanları yönetmesini mi? En değerli olanların daha az değerli olanlardan daha fazla mallarının olmasını mı? Adalet konusunda başka bir dü-
b şüncen var mı? Yoksa ben yanılıyor muyum?

KALLİKLES: Hayır, daha önce söylediğimle aynı düşüncedeyim.

SOKRATES: Peki, en iyi ve en güçlü insan bir midir? Biraz önce ne söylediğini anlamamıştım. En iyiler diye isimlendirdiklerin en güçlü olanlar mı? En zayıfların en kuvvetlilere mi uyması gerekir? Büyük devletler c
doğanın kendilerine verdiklerinden dolayı saldırırlar. Güçlü derken bunu kastettiğini zannettim. Bu söylediğin de en güçlü, en kudretli ve en iyinin aynı şey olduğunu gösterir. Yoksa küçük ve zayıf olunurken aynı zamanda en kudretli de olunabilir mi? Ya da en iyi ve kudretli bir midir? Bana açıkça bunu anlatmanı istiyorum. En güçlü, en kudretli ve en iyi bir d
midir yoksa farklı mıdır?

KALLİKLES: O halde sana açıkça söylüyorum: Hepsi birdir.

SOKRATES: Doğada çoğunluk yasaları tek kişiye karşı yaptığından dolayı, tek bir kişiden daha kudretlidir değil mi?

KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Bu durumda çoğunluğun emirleri en kudretlilerin emirleridir.

KALLİKLES: Kesinlikle öyledir.

SOKRATES: Bu durumda bu emirler en iyi emirlerdir çünkü söylediğine göre en kudretli olanlar aynı zamanda en iyi olanlardı. e

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Bu emirleri en kudretliler verdikleri için aynı zamanda emirlerin en güzelleridir.

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Ancak biraz önce söz ettiğin çoğunluk adaletin eşitlikte ve kötülük yapmanın ona maruz kalmaktan daha çirkin olduğunu düşünmez mi? Bu,

489a doğru değil mi? Şimdi yalancı çekingenlik yapmaktan kaçınmalısın! Çoğunluğa göre diğer insanlardan zengin olmak değil, onlar kadar zengin olmak gerekir, yanlış yapmak yanlışlığa maruz kalmaktan daha kötüdür diye düşünmez mi? Bana yanıt vermeye çekinme Kallikles! Eğer benimle aynı düşüncedeysen doğru ve yanlışı ayırt edebilen bir insanla aynı görüşte olduğumu görerek düşüncemi sağlamlaştırabileceğim.

KALLİKLES: Haklısın, çoğunluk bu görüştedir.

SOKRATES: Bu durumda kötülük yapmanın kötülüğe maruz kalmaktan daha çirkin ve eşitliğin doğru ol-
b ması, sadece yasaya değil aynı zamanda doğaya göre de doğrudur. Ancak yasa ve doğa birbirlerine uymadıklarından dolayı ve bunu bildiğimden ötürü, tartışmayı zorlaştırmak için, doğa üzerine konuşanı yasa üzerine, yasa üzerine konuşanı da doğa üzerine çektiğimi söylerken doğruyu söylememiş oluyordun.

KALLİKLES: Bu adam boş konuşmaktan vazgeçmeyecek. Sokrates! Şu yaşında kelime oyunları yapmaya ve birisi bir hata yaptığında yeni bir şey bulmuş gibi dav-
c ranmaya utanmıyor musun? En iktidarlı derken en iyileri kastettiğimi biliyorsun. En güçlü ve en iyinin bana göre aynı olduklarını söylemedim mi? Beden gücü dışında başka hiçbir şeye sahip olmayan çok sayıda köle ya da çeşitli yerlerden toplanan insanların bir arada söyledikleri sözleri yasa olarak kabul edeceğimi mi sanıyorsun?

d SOKRATES: Çok bilgili Kallikles! Bunu mu söylemek istiyordun?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Uzun zamandan bu yana çok güçlü kelimesini bu anlamda kullandığını bildiğim halde, sana sorular sorup duruyordum. Çünkü düşünceni açıkça öğrenmek istiyordum. Gerçekten de sanırım iki adam bir adamdan ya da kölelerin senden daha güçlü oldukları için, daha iyi olduklarını düşünmüyorsundur. Bu durumda en kuvvetliler en iyiler olmadıklarına göre, baştan başlayarak bana en iyilerin kim olduklarını söyle. Ancak bana biraz yumuşak davran ki dersinden kaçmayayım.

KALLİKLES: Benimle alay ediyorsun Sokrates. e

SOKRATES: Biraz önce benimle alay ederken adına yemin ettiğin Zethos hakkı için, hayır etmiyorum Kallikles! Hadi bana en iyilerin kimler olduklarını söyle.

KALLİKLES: Daha değerli olanlardır.

SOKRATES: Sadece bir şey söyleyip hiçbir şey anlatmadığını görmüyor musun? En iyi ve en güçlü denildiğinde en bilgeleri mi yoksa başka insanları mı anlıyorsun?

KALLİKLES: Zeus adına yemin ederim ki bundan en bilgeleri anlıyorum.

SOKRATES: O halde sana göre bilge insan bilge olmayanlardan daha iyidir. Yönetici olmak ona, yönetilmek de diğerlerine yakışır. Ayrıca yöneticinin diğerlerinden daha zengin olması gerekir. Bir kişi çok sayıda kişiden daha güçlüyse bunu söylemek istediğini zannediyorum ve kelimelerle oynamıyorum. 490a

KALLİKLES: Evet bunu söylemek istiyorum. Bence adalet en iyi ve en bilgenin daha aşağı durumdakilerin ba-

şına geçmesidir ve onun diğerlerinden daha zengin olması doğaya uygundur.

b SOKRATES: Peki, şu söyleyeceğime ne dersin? Aynı şimdi olduğu gibi çok sayıda insanın bir yerde toplu olarak bulunduğunu, herkese yetecek kadar yiyecek ve içecek olduğunu, aramızda güçlü ve zayıfların bulunduğunu, kimilerinin gerektiği gibi diğerlerinden daha zayıf olmalarına karşın hekim olduklarından dolayı sağlık işlerinden anladıklarını düşün. Şimdi bu hekim diğerlerinden daha bilge olduğu için daha iyi ve güçlü sayılmaz mı?

KALLİKLES: Haklısın.

c SOKRATES: Bu doğruysa, onun en iyi olduğu için, yiyecek ve içecekten daha fazla pay alması mı gerekir? Yoksa iktidarda olduğundan dolayı, yiyecek ve içeceğin paylaştırılması onun görevi olmaz mı? Yiyecekleri yerken ve vücudun beslenmesi için kullanırken, kimileri kendinden daha büyük, kimileri ise daha küçük pay aldıkları zaman, kendi adına endişe etmemek için, onun kendi payının çok olmamasını sağlaması gerekmez mi? Diğer herkesten zayıf olsa bile en iyi olduğu için başka insanlardan daha az alması gerekir, değil mi?

KALLİKLES: Bana yiyecekten, içecekten, hekimden ve
d saçma sapan şeylerden bahsediyorsun ama ben sana bunları söylemiyorum.

SOKRATES: En iyi dediklerin en bilge olanlar değil mi? Evet ya da hayır diye yanıtla.

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: En iyi olanın payının diğerlerinden fazla olması gerektiğini düşünüyorsun değil mi?

KALLİKLES: Doğru, ama bu yiyecek ya da içecek bakımından değil.

SOKRATES: Tamam. Galiba elbise bakımından demek istiyorsun. Dokuma konusunda en usta olan kişi en geniş, en bol ve en güzel elbiseleri mi giymeli?

KALLİKLES: Hangi elbiselerden söz ediyorsun?

SOKRATES: Ayakkabılar konusunda da aynı durum söz e
konusudur. Belki de en büyük ve geniş ayakkabıları ayakkabıcılar giymelidirler.

KALLİKLES: Hangi ayakkabılar? Ne kadar boş şeyler söylüyorsun.

SOKRATES: Eğer bunu kastetmiyorsan, belki de toprağı sürmesini bilen bir işçiden bahsediyorsundur. Belki de bu işçi diğer herkesten daha fazla tohum almalı ve herkesten daha fazla toprağını ekmelidir.

KALLİKLES: Sokrates, nasıl oluyor da sürekli aynı şeyleri tekrarlıyorsun?

SOKRATES: Kallikles! Sadece aynı şeyleri söylemiyorum, aynı konulardan bahsediyorum.

KALLİKLES: Sanki aramızdaki tartışmanın konusu ayakkabılar, çırpıcılar, aşçılar ya da hekimlermiş gibi konuşmaktan tanrılar aşkına hiç vazgeçemeyeceksin.

SOKRATES: Bana en güçlü ve en bilge olanın nelerden da- 491a
ha fazla almaları gerektiğini söylemeyecek misin? Hem benim aklıma getirmemi sağlamıyorsun hem de kendin söylemiyorsun.

KALLİKLES: Söylüyorum, hem de uzun zamandan bu yana söylüyorum. En iktidarlıdan kastettiklerim ayakkabıcılar ya da aşçılar değil, devlet işlerini gerektiği şekilde yönetebilecek olan, zeki ve düşündüklerini

b yapabilen, ruhen var olan zayıflıkları nedeniyle korkaklık göstermeyen cesur insanlardır.

SOKRATES: Sevgili Kallikles! Bana yönelttiğin eleştirilerin benim sana olan eleştirilerimden ne kadar farklı olduklarını görüyor musun? Sen beni her zaman aynı şeyleri söylemekle suçluyorsun, bense senin aynı şeyler hakkında farklı şeyler söylediğini ifade ediyorum. En iyi ve en iktidarlı diye ilk önce en güçlüleri, daha sonra da en bilgeleri gösterdin. Şimdi tanımını
c değiştirdin ve bu kez de en korkusuzların en iyiler olduklarını söylüyorsun. Artık bize en iyi ve güçlülerin kimler olduklarını söyle.

KALLİKLES: Söyledim. Yönetmeyi bilen korkusuz insanlardır. Devleti yönetmek onlara yakışır. Yönetenlerin
d yönetilenlerden daha zengin olmaları doğrudur.

SOKRATES: Peki, onlar kendilerince yönetilen mi yöneten mi konumundalar?

KALLİKLES: Anlayamadım!

SOKRATES: Herkes kendisini yönetir. Belki de bunun değeri yoktur ve sadece başkalarını yönetebilmek yeterlidir.

KALLİKLES: Kendini yönetmekle neyi kastediyorsun?

e SOKRATES: Herkesin belirttiği gibi ölçülü ve kendisine hâkim olabilmesini, zevklerde ve arzularda kendini tutabilmeyi.

KALLİKLES: Ne güzel! Ama ölçülü denilenler aptallardır.

SOKRATES: Onlardan söz etmediğimi herkes anlıyor.

KALLİKLES: Sokrates! Tabii ki onlardan bahsediyorsun. Başkasının esiri olan mutlu olabilir mi? Sana doğa bakımından güzelin ve adaletin ne olduğunu söyleyeceğim: İyi yaşamak adına arzularını dizginlemek

yerine, onların mümkün olduğunca gelişmesini sağlamak, iyice geliştikleri zaman korkmadan ve ustaca ortaya çıkan istekleri yerine getirmektir. Ancak bunu herkes yapamaz. Bu nedenle de kendi arzularını serbest bırakmayanlar, utanç ve beceriksizliklerini saklayabilmek adına, arzulu olanları kötülerler. Ölçüsüzlüğün kötü bir şey olduğunu söyleyerek, doğanın daha zengin yarattığı insanları dizginlemeye çalışırlar. Kendi arzularını besleyemedikleri için, adalet ve ölçülülüğü överler. Çünkü kralın oğlu olarak doğmuş ya da kraldan yöneticilik ya da zorbalık bilgisi öğrenebilen bir insan için ölçülü olmaktan daha ayıp bir şey var mıdır? Böyle biri, kimse kendisinin istediği gibi yaşamasına engel olabilecek durumda değilken, niye kalkıp diğer insanların eleştirilerini ciddiye alsın? Kendi ülkelerinin yöneticisi olmalarına karşın, dostlarına düşmanlarından daha çok şey veremeyeceklerse, ölçülü ve adil olmak insanları nasıl mutlu eder? Sokrates senin aradığın hakikat şu: Ölçüsüzlük ve ahlak rahatlığı tamsa, bu erdem ve mutluluktur. Diğer tüm düşünceler doğaya aykırı, saçma sapan düşüncelerdir ve değersizdirler. 492a b c

SOKRATES: Kallikles! Diğer insanların düşünmelerine rağmen, rahatça söylemedikleri şeyleri istediğin gibi anlattın. Bu yolu her zaman takip etmeni ve böylece bizlerin nasıl yaşamamız gerektiğini öğretmeni istiyorum. Şu sorumu yanıtla: Olduğun gibi kalabilmek adına arzulara karşı koymamak gerektiğini, mümkün olduğunca bu arzuların gelişmesi izin vermek gerektiğini ve erdemin de bundan başka bir şey olmadığını mı söylüyorsun? e

KALLİKLES: Evet, bu düşüncedeyim.

SOKRATES: Bu durumda hiçbir şey istemeyenin mutlu olacağını söylemek, çok büyük bir hatadır.

KALLİKLES: Tabii ki. Zaten böyle düşünülürse taşlar ve ölülerden başka mutlu bir şey olamaz.

SOKRATES: Oysa senin de söylediğin gibi yaşam korkunçtur. Euripides'in şu sözlerinin doğruluğunu sorguluyorum:

Belki de yaşamak ölmektir, ölmek de yaşamak.

493a Bilge bir insandan bugünkü yaşamımızın bir ölüm, bedenimizin bir mezar, arzuların bulunduğu yerin hemen etkilenebilecek ve değişebilecek yapıda olduğunu duymuştum. Belki de onun söylediği gibi gerçekten ölüyüz. Bir masal yazarı, sanırım Sicilyalıydı belki de kelimelerle oynayarak şöyle diyordu: Ruhun bu yeri kolayca inanmasından ve uysallığından dolayı bir fıçıya benzer. Düşüncesiz ve oburlar da
b aynı ismi taşırlar. Bu insanların ruhlarında arzuların bulunduğu yerler ölçüsüz olduğundan ve bir şeyi tutamayacak seviyede olduklarından delik fıçıya benzerler. Senin düşüncenin tam aksine bu adam Hades'te yaşayanların en mutsuzlarının delik fıçılara kalbur içinde su taşıdıklarını söylüyor, Kallikles!
c Bana bunları anlatan adamın dediğine göre kalbur denilen şey, ruhtur. Düşüncesizlerin ruhu paramparçadır, unutkan olduklarından dolayı kalbura benzetilir. Bu örnekler belki biraz garip ama mümkünse düşünceni değiştirmek ve her günün getirip verdiği şeyden memnun olan ve düzenli bir hayatı

tercih eden insanın, doymayan ve yaşamını hiçbir şeyi umursamadan geçiren bir insandan daha mutlu olduğuna seni inandırmak isterim. Ne düşünüyorsun? Senin kanıtlarını yok edip, ölçülü insanların daha mutlu yaşadıklarına seni ikna edebildim mi? Yoksa masallardan ne kadar yardım istersem isteyeyim, düşüncen değişmeyecek mi? d

KALLİKLES: Sokrates! En son söylediğin doğru.

SOKRATES: O halde, yine aynı okuldan çıkan başka bir karşılaştırma yapacağım. Ölçülü ve ölçüsüz iki yaşamdan her birini çok sayıda fıçısı olan bir adama benzetecek misin? Bir adamın fıçıları çok sağlam ve şarap, bal, süt ve az bulunan içkilerle dolu. Fıçılar dolduğunda adamın içine koyacak başka bir şeyi yoktur, bu açıdan korkusuz ve rahattır. Diğerinde ise e az da olsa içki vardır ancak fıçılar çatlak ve delik olduklarından dolayı, büyük yorgunlukla o fıçıları gece gündüz doldurmak gerekir. Bu iki adamın durumu iki farklı yaşamı anlatıyorsa, ölçüsüz olan ölçülüden daha mutludur diyebilir miyiz? Bu sözlerim seni ölçülü yaşamın ölçüsüz yaşamdan daha mutlu olduğuna inandırdı mı? 494a

KALLİKLES: Hayır Sokrates. Fıçıları dolu adamın hiçbir zevki yoktur. Fıçılar dolduktan sonra ne zevki ne de derdi olduğundan, onun yaşamı taş gibidir. Yaşama zevk veren şey, fıçıyı mümkün olduğunca çok doldurmaktır. b

SOKRATES: Fıçılar ne kadar çok doldurulursa o kadar çok akmalıdır. Bunun için de büyük delikler olması gerekir değil mi?

KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: O halde sen ölünün ya da taşın yaşamını değil de bir yağmur kuşunun yaşamını övüyorsun. Şöyle mi demek istiyorsun: Acıkmalı, acıkınca da yemek yemeli.

KALLİKLES: Evet.

c SOKRATES: Susamalı, susayınca da içmeli.

KALLİKLES: Evet. Tüm isteklere sahip olunmalı ve bu istekler yerine getirilmeli, mutlu yaşamak için zevk olmalıdır.

SOKRATES: Tamam sevgili Kallikles! Baştan beri bulunduğun yoldan devam et ve sıkılma. Ben de aynı şekilde davranacağım. Ama önce şu sorumu yanıtla: Uyuz olmak ve kaşınmak ve yaşamını kaşınarak geçirmek güzel midir?

KALLİKLES: Saçmalama Sokrates! Böyle dersen herkes senin sokak hatibi olduğunu düşünecek.

d SOKRATES: Polos ve Gorgias'ı bu şekilde şaşırtıp çekinmelerini sağlamıştım. Ancak senden korkmuyorum çünkü sen cesur bir adamsın. Soruma yanıt ver!

KALLİKLES: Peki. Kaşınarak güzel bir biçimde yaşanabilir.

SOKRATES: Güzel yaşanırsa mutlu yaşanır demektir.

KALLİKLES: Doğru.

e SOKRATES: Sadece kafadaki kaşıntı mı güzeldir? Soruları artırayım mı? Buna benzer sorulara nasıl yanıt verilebileceğini düşün. Bir kelimeyle bir fahişenin yaşamı çirkin ve utanç verici değil midir? İstediklerini bol bol alıyorlar diye onlara mutlu diyebilir misin?

KALLİKLES: Böyle konulardan konuşmaktan utanmıyor musun Sokrates?

SOKRATES: Ben mi lafı buraya getirdim? Yoksa hiç fark etmeksizin, iyi ve kötü olduğuna bakmadan hazzın

mutluluk getireceğini söyleyen sen mi getirdin? Öte yandan hoş ve iyi olanın aynı olduklarını mı yoksa hoş olmasına karşın iyi olmayan şeyler olabileceğini mi düşünüyorsun? 495a

KALLİKLES: Sözlerimde tutarsızlık olmaması için aynı olduklarını söylüyorum.

SOKRATES: Düşündüğünü söylemezsen, bu, önceden söylediklerini bozar, Kallikles! Benimle birlikte mümkün olduğunca hakikati bulmaya çalışmıyor musun?

KALLİKLES: Sen de aynı şeyi yapıyorsun. a

SOKRATES: O zaman ben de senin gibi iyi yapmıyorum demektir. Sevgili Kallikles! İyice düşün bakalım. Belki de mutluluk herhangi bir zevkte değildir. Çünkü böyle olsaydı biraz önce üstü kapalı bir şekilde söylediğim sözlerle varacağımız yüz kızartıcı sonuçlar ortada.

KALLİKLES: Sokrates! Öyle olduğunu düşünüyorsun.

SOKRATES: Peki, Kallikles sen öne sürdüğün görüşü gerçekten de savunacak mısın?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: O halde ciddi bir biçimde tartışalım. c

KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Bu görüşte olduğuna göre şu soruma yanıt ver: Bilgi diye bir şey var mıdır?

KALLİKLES: Vardır.

SOKRATES: Daha önceden bir yanıtında bir çeşit cesaret olduğunu da söylemiştin, değil mi?

KALLİKLES: Evet, böyle söyledim.

SOKRATES: Cesaret ve bilgi aynı şey olmadıklarından dolayı bunlardan ayrı şeyler olarak söz ettik, değil mi?

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Peki, zevk ve bilgi aynı mı yoksa farklı mı şeyler?

KALLİKLES: En bilge insan! Sanırım ayrıdır.

d SOKRATES: Peki, cesaret ve zevk de mi ayrı şeyler?

KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: O zaman şimdi Akarnailı Kallikles'in hoş ve iyinin aynı, ancak bilgi ve cesaretin farklı şeyler olduğunu söylediğini aklımızdan çıkarmayalım.

e KALLİKLES: Alopekeli Sokrates aynı görüşte değil galiba?

SOKRATES: Evet, aynı görüşte değil. Kallikles de kendi düşüncesini daha yakından incelerse aynı görüşte olmayacak. Sence mutluluk ve mutsuzluk karşıt şeyler değil mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Birbirlerine karşıtsalar, sağlık ve hastalık arasındaki ilişkinin bir benzeri de onlarda var diyebilir miyiz? Çünkü aynı anda hem sağlıklı hem de hasta olamayız. Sağlığımızı kaybedip aynı anda hastalıktan kurtulmamız söz konusu olamaz.

KALLİKLES: Ne söylemek istiyorsun?

SOKRATES: Örnek olarak vücudundan herhangi bir parça alalım. İnsan gözünden rahatsızlanabilir mi?

KALLİKLES: Tabii ki olabilir.

SOKRATES: İnsanın gözleri aynı anda hem iyi hem de hasta olamaz.

496a KALLİKLES: Elbette olamaz.

SOKRATES: Göz hastalığından kurtulduğunda, gözlerin sağlığı kaybolur ve sonuçta hastalıkla birlikte sağlık da gider mi?

KALLİKLES: Hayır.

SOKRATES: Gerçekten de bu saçma sapan bir şey olurdu değil mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Sanırım sırayla olur, biri önce gelir ya da gider diğeri ardından. b

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Güç ve zayıflık için de aynı şeyi söyleyebilir miyiz?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Hızlılık ve yavaşlık için de geçerli midir?

KALLİKLES: Geçerlidir.

SOKRATES: İyilik ve mutluluk ve bunların tersi olan kötülük ve mutsuzluk da yine sırayla gelir.

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Bu durumda aynı anda elimizde duran ve kaybolan bir şeyler varsa, bu iyilik ya da kötülük değildir. Bu konuda aynı görüşte miyiz? Yanıtlamadan önce iyice düşün. c

KALLİKLES: Tamamen aynı görüşteyiz.

SOKRATES: Şimdi aynı görüşte olduğumuz konulara geri dönelim. Açlık güzel mi yoksa hoş mu diyordun? Sadece açlıktan söz ediyorum.

KALLİKLES: Acı bir şey olduğunu, acıkınca yemek yemenin de güzel bir şey olduğunu söyledim.

SOKRATES: Tamam ancak açlık acı mıdır değil midir? d

KALLİKLES: Acıdır.

SOKRATES: Susamak da aynı şekilde değil mi?

KALLİKLES: Çok daha acıdır.

SOKRATES: Başka örnekler de verelim mi yoksa herhangi bir istek ya da ihtiyacın acı olduğunu kabul ediyor musun?

KALLİKLES: Sormana gerek yok kabul ediyorum.

SOKRATES: Susadığında içmek sence güzel değil midir?

KALLİKLES: Güzeldir.

e SOKRATES: Ancak burada kastettiğin acı duyduğunda içmek değil mi?

KALLİKLES: Elbette.

SOKRATES: İçmek bir ihtiyacı gidermek ve bir zevk değil midir?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: O halde sana göre içerken zevk alınır.

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Bunun için susanması yeterlidir.

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Yani acı duyulması yeterlidir.

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Buradan nasıl bir sonuç çıktığını görüyor musun? Susayınca su içildiği zaman hem zevk alınır hem de acı çekilir diyorsun. Bunun ruhta ya da bedende olmasının bir önemi yok, aynı yerde ve aynı zamanda olmuyor mu? Haksız mıyım?

KALLİKLES: Haklısın.

497a SOKRATES: Ancak aynı anda hem mutlu hem mutsuz olunamayacağını söylememiş miydin?

KALLİKLES: Söyledim.

SOKRATES: Şimdiyse aynı anda hem acı çekileceğini hem de zevk alınacağını söylüyorsun.

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Bu durumda zevk mutluluk, acı mutsuzluk, hoş da iyi dışında başka bir şey.

KALLİKLES: Sokrates! Bu ayrıntıları anlayamıyorum.

SOKRATES: Kallikles! Anlıyorsun ancak anlamazlıktan geliyorsun. Biraz daha devam edelim.

KALLİKLES: Daha neler saçmalayacaksın?

SOKRATES: Beni eleştiren senin ne kadar kurnaz bir insan olduğunu göstermek istiyorum. Her insan susaması b geçince artık içmekten zevk almaz değil mi?

KALLİKLES: Ne dediğini anlamıyorum Sokrates.

GORGİAS: Hadi Kallikles. Bizim için soruları yanıtla ki tartışmanız sona ersin.

KALLİKLES: Ancak Sokrates hep aynı şeyi yapıyor. Karşısındaki insanın düşüncelerini çürütene kadar bir sürü boş ve gereksiz soru soruyor.

GORGİAS: Soruları tartacak halin yok ya! İzin ver de Sokrates istediği gibi sorsun.

KALLİKLES: Madem Gorgias istiyor o zaman boş ve ge- c reksiz sorularını sormaya devam et.

SOKRATES: Ne kadar mutlusun Kallikles! Küçük sırlardan önce büyüklerini öğrendin. Böyle olacağını düşünmemiştim. Tartışmaya kaldığımız yerden devam edelim. Her insanın susaması geçince içmekten aldığı zevk de geçer mi?

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Açlık ve diğer ihtiyaçlar için de aynı şey geçerli değil mi? Bu ihtiyaçlar kaybolunca zevk de alınmaz değil mi?

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Aynı anda zevk ve acı hissedilmez.

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: İyilikler ve kötülükler aynı anda kaybolmaz- d lar. Bunu da kabul etmiştin. Halen aynı görüşte misin?

KALLİKLES: Aynı görüşteyim de ne olacak peki?

SOKRATES: Sevgili dostum bu durum bize iyinin hoş ile, kötünün de acı ile aynı olmadığını ispatlar. Çünkü bunların bir bölümü aynı anda kaybolabilir. Diğer kısım arasında bazı farklılıklar olduğundan kaybolamaz. Böyle olunca hoş ve iyi, acı ve kötü nasıl bir olur?

e İstersen bir de konuya şöyle bak: İspatıma rağmen düşüncemi kabul etmediğini sanıyorum. İyilere kendilerinde çok sayıda iyi, güzellere de kendilerinde çok sayıda güzel olduğu için güzel demiyor musun?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Peki, duygusuz ve alçaklara iyi diyor musun? Biraz önce doğru ve zeki olanlara iyi diyordun. Yoksa iyi dediklerin bunlar değil mi?

KALLİKLES: Tabii ki önceki görüşümdeyim.

SOKRATES: Akılsız bir çocuğun sevindiğini gördün mü?

KALLİKLES: Gördüm.

SOKRATES: Peki, hiçbir budalanın sevindiğini gördün mü?

KALLİKLES: Gördüm de bu sorularla nereye varacaksın?

SOKRATES: Bir yere varmayacağım, sen sadece yanıt ver.

KALLİKLES: Gördüm.

498a SOKRATES: Peki, bilge insanlar mı yoksa duygusuz insanlar mı sevinç ve acıyı daha kuvvetli hissederler?

KALLİKLES: Bence aralarında fazla fark yoktur.

SOKRATES: Bu kadarı yeterli. Peki, savaşta korkak insan gördün mü?

KALLİKLES: Görmez olur muyum?

SOKRATES: Peki, düşmanlar çekilirken korkaklar mı yoksa cesurlar mı daha sevinçliydiler?

KALLİKLES: Duruma göre değişir ama hemen hemen b
hepsi aynı seviyedeydi.

SOKRATES: Farkın bir önemi yok, ancak korkaklar da seviniyordu.

KALLİKLES: Evet, çok seviniyorlardı.

SOKRATES: Duygusuzlar da seviniyordu herhalde.

KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Peki, düşman saldırdığında, sadece korkaklar mı yoksa hem korkaklar hem de cesurlar mı sıkılırlar?

KALLİKLES: Her iki grup da sıkılır.

SOKRATES: Aynı oranda mı sıkılırlar?

KALLİKLES: Belki korkaklar daha çok sıkılırlar.

SOKRATES: Düşman geri çekildiğinde korkaklar daha çok sevinmez mi?

KALLİKLES: Belki de.

SOKRATES: Söylediğine bakılırsa duygusuzlar, bilgeler, korkaklar, cesurlar acıyı ve zevki hemen hemen aynı oranda, ama belki korkaklar biraz daha fazla duyarlar.

KALLİKLES: Evet. c

SOKRATES: Ancak bilgeler ve cesurlar iyi, korkaklar ve duygusuzlar kötüdür.

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Bu durumda iyilerle kötüler zevk ve acıyı hemen hemen aynı derecede mi duyarlar?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Peki, iyiler ve kötüler aynı derecede iyi ve kötü müdürler? Yoksa daha iyi ve daha kötüler de var mıdır?

d KALLİKLES: Söylediğini anlamadım.

SOKRATES: İyilerin kendilerinde iyilik olduğundan iyi, kötülerin de kendilerinde kötülük bulunduğundan kötü, zevkin iyi, acının kötü olduğunu söylememiş miydin?

KALLİKLES: Söyledim.

SOKRATES: Mutlu olanlarda, mutlu olduklarından dolayı iyilik ve zevk vardır.

KALLİKLES: Zaten bu başka şekilde açıklanamaz.

SOKRATES: Sevinçli olanlar kendilerinde iyilik bulunduğu için iyidirler değil mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Kötülük ve acı da acı duyanda olmaz mı?

e KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Kötülerin kendilerinde kötülük olduğundan dolayı kötü diye isimlendirildiklerini söylememiş miydin?

KALLİKLES: Söyledim.

SOKRATES: Bu durumda sevinç duyanlar iyi, acı duyanlar da kötüdürler.

KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Duygular ne kadar güçlüyse iyilikleri ve kötülükleri o kadar güçlü, duygular birbirine ne kadar denk ise iyilik ve kötülükleri de denktir.

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Öte yandan acı ve sevincin hemen hemen bilgeler, korkaklar, duygusuzlar ve cesurlar arasında birbirine yakın seviyede olduğunu söylüyorsun.

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Şimdi sözlerinden çıkan sonuçları birlikte inceleyelim. Çünkü güzel olan şeyleri birkaç defa incelemek güzeldir denir. Bilge ve cesur olan iyidir, 499a
değil mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Duygusuz ve korkaklar da kötüdür.

KALLİKLES: Kesinlikle.

SOKRATES: Sevinç duyanlar iyidir.

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Acı çekenler kötüdür.

KALLİKLES: Burası kesin.

SOKRATES: Bu durumda kötü insan iyi insan kadar kötü b
ve iyi, hatta ondan daha iyi bile olabilir. Hoş ve iyinin aynı şey olduğunu söylersek bu son söylediklerimizden böyle bir sonuç çıkmaz mı? Bu mutlak bir sonuçtur değil mi?

KALLİKLES: Bir süredir seni dinleyerek, kendi kendime isteklerine olumlu yanıt verildiğinde sana verilenin üzerine bir çocuk gibi atlayıp çırpınacağını düşünerek sözlerine yanıt veriyorum. Benim de diğer herkes gibi bazı zevkleri daha iyi, bazılarını daha kötü bulmadığımı mı zannediyorsun?

SOKRATES: Kallikles! Ne kadar da kurnazsın. Sürekli fi- c
kir değiştirerek beni çocuk yerine koyuyorsun ve kandırmaya çalışıyorsun. Önceleri beni kandırmak istemeyecek bir dostum olduğunu düşünmüştüm. Ancak yanılmışım, yine de atasözündeki gibi her şeyi olduğu şekliyle kabul etmeli ve aldığımdan daha fazlasını istememeliyim. Şimdi söylediğine bakılırsa zevklerin bir kısmı iyi bir kısmı kötüdür diyorsun değil mi?

KALLİKLES: Evet.

d SOKRATES: İyiler yararlı olanlar, kötüler yararlı olmayanlardır değil mi?

KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Yararlı olan zevkler iyilik, yararsız olanlar da kötülük getirirler değil mi?

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Artık daha önceden bahsettiğimiz beden zevklerinden, yani yemek içmekten söz eder misin? Bunlardan bedene sağlık, güç ya da benzeri bir iyilik getirenlere iyi, tam tersini getirenlere de kötü demiyor musun?

KALLİKLES: Tabii ki böyle söylüyorum.

e SOKRATES: Acıların da aynı şekilde bazıları iyi bazıları kötüdür değil mi?

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: O halde, aranması ve tercih edilmesi gereken zevk ve acılar iyi zevk ve acılardır.

KALLİKLES: Kesinlikle.

SOKRATES: Kötüler değildir.

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Hatırlarsan, Polos benimle her konuda iyilik yapmanın gerektiğini kabul etmişti. Sen de bizim gibi her şeyin sonunda amacın iyilik olduğunu, ne yapılırsa yapılsın iyilik için yapılması gerektiğini, başka şeylere ulaşmak için iyilik yapmanın gerekmediğini mi düşünüyorsun? Bizimle aynı düşüncede misin?

500a

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: O zaman her şeyi yani hoş olanı bile iyilik için yapmalıyız. İyiliği hoş olan için değil.

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Herkes hoş şeyler içindeki iyileri anlayabilir mi? Yoksa bunu anlayabilmek için her şeyden anlayan bir insan mı olmak gerekir?

KALLİKLES: Her şeyden anlayan insan olmak gerekir.

SOKRATES: Şimdi Polos ve Gorgias'a söylediğimi tekrarlayacağım. Bazı sanatların sadece zevki amaçladıklarını, iyi ve kötüyü bilmediklerini, bazılarının ise bildiklerini söylediğimi hatırlarsın. Zevk verenler arasında yemek pişirmek bir sanat değil, bedenle ilgili bir görenekti. Tıp ise iyilik verenler arasındaydı. Dostluk tanrısı adına Kallikles şaka yapmadan ve düşüncenin aksine yanıt vermeden cevapla. Söylediklerimin şaka olduğunu düşünme. Nasıl bir konu üzerine tartıştığımızı görüyorsun. Biraz aklı olan bir insan için nasıl yaşamayı, bana önerdiğin yaşam biçimini halk önünde konuşarak hitabet ve bugün sizin yaptığınız gibi siyaset yaparak erkek gibi mi yoksa felsefeyle ilgilenerek mi yaşamak gerektiğini, bu iki hayatın birbirleriyle olan farklarını bilmek kadar önemli bir konu olabilir mi? Belki de en güzeli biraz önce belirttiğim gibi bunları ayırt etmek sonra aralarındaki ayrılıkları incelemek ve en sonunda hangisinin daha iyi olduğuna karar vermektir. Söylemek istediğimi anlayamadın mı?

KALLİKLES: Aslında evet, anlayamadım.

SOKRATES: O halde daha açık bir biçimde anlatayım. İkimiz de iyi ve hoş şeyler olduğunu ve bunların birbirlerinden farklı olduklarını kabul ettik. Bunların her birini elde edebilmek, hoş ya da iyiye ulaşmak için

hazırlanma ve yetişme gerekir. Öncelikle bunları ka-
e bul edip etmediğini söyle.

KALLİKLES: Bunları kabul ediyorum.

SOKRATES: Polos ve Gorgias'a söylediklerimi doğru buluyorsan bunu da belirt. Kendilerine yemek pişirmenin bir sanat olmadığını, bir görenek olduğunu, tıbbın ise bir sanat olduğunu söylemiştim. Çünkü tıp
501a önce hastaların doğasını inceler, yaptığı şeyleri neden ve nasıl yaptığını bilir ve bunların nedenlerini gösterebilir. Aşçılık ise sadece zevkle ilgilenir. Amacına yönelik olarak doğru zevkin nedenini ve doğasını aramaz. Bu anlamda herhangi bir beceri göstermeden ilerler ve hiçbir şey bilmeden yalnızca göre-
b nek ve günlük işleri yaparak zevk yetiştirir. Öncelikle bunu doğru bulup bulmadığını, sonra ruh ile ilgili bir kısmın sanat kurallarına uyarak onun iyiliğine çalışan, bir kısmın ise bu iyilikle ilgilenmeksizin yemek pişirme için bulunup bulunmadığını incele. Sadece ruhun zevkini ve kendisine zevki veren çareleri arayan, bunlar arasında en kötülerini belirlemeden, iyi ve kötüyü düşünmeden sadece zevki vereni
c bulan meslekler olup olmadığına bak. Kallikles! Bence böyle meslekler vardır. Bence dalkavukluk da yararlı ya da zararlı olduğuna bakmaksızın ruha ya da başka bir şeye zevk vermeye çalışır. Bu anlamda benimle aynı düşüncede misin?

KALLİKLES: Hayır. Ancak tartışmayı sona erdirmek ve Gorgias'ın beğenisini kazanmak için söylediklerini kabul ediyorum.

d SOKRATES: Dalkavukluk iki ya da daha çok ruha karşı mı yoksa sadece bir ruha karşı mı kullanılır?

KALLİKLES: İki ya da daha çoğuna karşı.

SOKRATES: Bu durumda gerçek çıkarı düşünmeden çok sayıda ruha hoş görünebilir mi?

KALLİKLES: Öyle görünüyor.

SOKRATES: Şimdi bu mesleklerin neler olduklarını söyler misin? Ya da istersen ben sorayım sen de buna benziyorsa evet benzemiyorsa hayır diye yanıt ver. e
Flavtacı. Bu meslek sence başka hiçbir şeye bakmaksızın sadece zevk vermeyi amaçlıyor gibi görünmüyor mu?

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Yine buna benzeyenler yani lir çalanlar için de aynı şey geçerli değil mi?

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Koro ve Bakkhos[10] için yazılan şiirler konusunda da aynı fikirde misin? Meles'in oğlu Kinesias dinleyicilere kendilerini daha iyi yapacak şeyler mi söylüyor yoksa hoşlarına gidecek şeyler mi söy- 502a
lüyor?

KALLİKLES: Hoşlarına gidecek şeyler söylediği ortada.

SOKRATES: Babası Meles lir çalarak iyiliği mi düşünüyordu? Dinleyicileri sıkmasına rağmen en hoş olanı aramıyor muydu? Lir ile söylenen tüm övgü şarkılar zevk için söylenmez mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Peki, tragedya? Böylesine görkemli ve olağa- b
nüstü şiirin amacı nedir? Tüm amacının izleyicilerin beğenisini kazanmak olmadığını mı sanıyorsun? Belki de izleyiciler için hoş ve güzel bir şey varken onu

10 Yunan mitolojisinde şarap ve bağ Tanrısı Dionysos'un isimlerinden biri.

atıp yerine yararlı olanı çağıracaktır. Sence tragedya hangisini yapar?

KALLİKLES: Sokrates! İzleyicilerin hoşlarına gitmek için
c onlara hoş şeyler sunduğu açıktır.

SOKRATES: Kallikles! Biraz önce bunların dalkavukluk olduğunu söylememiş miydik?

KALLİKLES: Söyledik.

SOKRATES: Bir şiirden melodi, ritim ya da ölçüyü çıkarırsak geriye bir şey kalır mı?

KALLİKLES: Tabii ki kalmaz.

SOKRATES: Ancak bu sözler kalabalığa ve halka söylenmiyor mu?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Bu durumda şiir halka söylenen bir söz türüdür.

KALLİKLES: Sanırım söylediğin gibi.

d SOKRATES: O halde, şiir de bir tür hitabettir. Şairlerin tiyatroda hatiplik yaptıklarını düşünmüyor musun?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: O halde erkek, kadın, çocuk fark etmeksizin, esir ve erkin insanlardan oluşan halka karşı kullanılan bir hitabet türü bulduk. Bu öylesine bir hitabet türü ki dalkavukluğa benzediği için değerli değildir.

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Peki, Atina ya da diğer kentlerdeki erkin in-
e sanlar için hitabetle ilgili ne düşünmeliyiz? Sence hatipler vatandaşlarla konuştukları zaman her zaman en büyük iyiliği düşünerek mi konuşurlar? Yoksa sadece vatandaşların hoşuna gitmeyi düşünüp, diğer insanların çıkarlarını bir köşeye koymak suretiyle sadece kendi çıkarlarını düşünerek ve halkla çocuklar-

la konuşur gibi konuşup iyi veya kötüyü ayırt etmeden mi konuşurlar? 503a

KALLİKLES: Bu soru bu kadar basit değil. Vatandaşların iyiliği için konuşanlar da var, senin söylediğin gibi davrananlar da var.

SOKRATES: Tamam. İki türlü konuşma yöntemi varsa, bunlardan birisi dalkavukluk yapan utanılacak türdekidir. Diğeri ise vatandaşların ruhlarını mümkün olduğunca iyiliğe götürmeye çalışan, dinleyenlerin hoşuna gitsin ya da gitmesin her zaman iyiyi gösterendir. Ancak böyle bir hitabeti hiç görmedik. Sen b böylesi karakterde bir hatip biliyorsan hemen adını söyle.

KALLİKLES: Zeus adına yemin ederim ki bugünkü hatipler arasında böylesi yoktur.

SOKRATES: Peki, eskiler arasında? Konuşmaya başladığında Atinalıları eskisinden daha iyi yapan birisini gösterebilir misin? Ben böyle birisini görmedim. c

KALLİKLES: Nasıl yani? Themistokles böyle bir insandı, Kimon[11] ve Miltiades[12] ve yine kısa bir süre önce ölen Perikles de söylediğin gibiydi.

SOKRATES: Kallikles! Daha önce de söylediğin gibi, kendinin ve diğer insanların arzularını yerine getirmek senin için gerçek erdemse diyecek bir şeyim yok. Ancak böyle değilse ve daha önce konuştuğumuz gibi insanı daha iyi bir insan haline getiren arzuları ve bunun da bir sanat olduğunu söyleyeceksek, bu ha- d tiplerden herhangi birisinin erdemli olduğunu söyleyebilir misin?

---

11 MÖ 510-450 yılları arasında yaşamış olan Atinalı komutan.

12 Pers Savaşları sırasında Atina ordusunun başında bulunan ünlü komutan.

KALLİKLES: Nasıl yanıtlayacağımı bilemiyorum.

SOKRATES: İyi düşünürsen yanıtı bulursun. Dikkatlice inceleyelim! Sonra da karar ver. Her sözünde en büyük iyiliği amaçlayan bir insan öylesine konuşmaz değil mi? Her sözünü seçerek konuşur. Yapmak istediğini bilen, eseri için kullanması gerekenleri etraftan toplayan değil, gerekeni alabilecek bir sanatçı gi-
e bi davranır. Örneğin ressam, mimar ya da gemi yapımcılarına bakalım. Hepsi istenilen biçim ve güzelliği elde edebilmek adına her şeyi düzenli bir biçimde yerleştiriyor, koyuyor ve uyduruyor. Her sanatçı, özellikle de daha önceden sözünü ettiğimiz bedenle ilgilenenler, beden eğitimi öğretmenleri ya da he-
504a kimler için de aynı şey geçerlidir. Bu insanlar bedeni düzenlerler ve düzeltirler. Benimle aynı düşüncede misin?

KALLİKLES: Tamam.

SOKRATES: Bir evde düzen ve topluluk varsa o ev iyidir, karmaşa varsa iyi değildir.

b KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Gemi için de aynı şey geçerlidir, değil mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Bedenlerimiz için aynı şey geçerli midir?

KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Peki, ya ruhumuz? Uygunsuz olursa mı düzenli olur, uygun olursa mı?

KALLİKLES: Biraz önce söylediklerimize göre ikinci söylediğin doğru.

c SOKRATES: Peki, bedende kural ve düzenin etkisine ne isim vereceğiz?

KALLİKLES: Sanırım sağlık ve güç demek istiyorsun.

SOKRATES: Evet. Kural ve düzenin ruha etkisine ne isim vereceğiz? Beden için olduğu gibi buna da bir isim bul.

KALLİKLES: Sokrates! Sen neden bir isim bulmuyorsun?

SOKRATES: İstersen söyleyeyim. Doğru buluyorsan kabul et. Yoksa beni durdur ve fikrimi çürüt. Bence bedendeki düzene zindelik diyebiliriz, sağlık ve bedenin diğer iyi özellikleri zindelikten kaynaklanır. d

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Ruhtaki düzen ve kurala da yasalara uygunluk adını vermek gerekir. İnsanları doğru ve akıllı yapan budur. Adalet, akıllılık budur. Sen de aynı düşüncede misin?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Benim bahsettiğim sanat kurallarına ve erdeme göre konuşan bir hatibin ruhlara her söz ve işinde vermeye çalışacağı şey budur. Halka bir şey ver- e
diğinde ya da aldığında her zaman vatandaşların ruhlarında doğruluğu öne çıkarıp yanlışlığı geriye atmayı, bir sözüyle tüm erdemleri verip tüm kötülükleri çıkartmayı düşünür. Benimle aynı düşüncede misin?

KALLİKLES: Aynı düşüncedeyim.

SOKRATES: Peki, Kallikles! Hasta ya da rahatsız bir bedene, kendisine iyiliği dokunmayacak hatta iyi düşünüldüğünde kötülüğü dokunacak şeyleri vermekle nereye varılır? Böylesine bol yiyecek, güzel içkiler ve diğer şeyler yararlı mıdır? Ne dersin?

KALLİKLES: Haklısın. 505a

SOKRATES: Sanırım bir insan için hasta bir bedenle yaşamak iyi değildir. Çünkü bu nedenle zor bir yaşam sürmek zorunda kalır, değil mi?

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Zaten bu yüzden hekimler sağlığı iyi olanları acıktıkları zaman istedikleri kadar yemek, susadıklarında da istedikleri kadar içmek konusunda serbest bırakırlar. Ancak hastalar asla istedikleri
b kadar, doyuncaya kadar yiyemezler. Bu doğru mu?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Kallikles! Ruh için de aynı kural geçerli değil midir? Dengesiz, akılsız, yanlış, dinsizlik nedeniyle kötü olanları isteklerinden uzaklaştırmalı, ancak kendilerini iyi yapacak şeylere izin verilmelidir. Sende aynı düşüncede misin?

KALLİKLES: Aynı düşüncedeyim.

SOKRATES: Ruh için en iyi olan bu değil midir?

KALLİKLES: Kesinlikle.

SOKRATES: Öte yandan bir insanı isteğinden uzaklaştırmak demek onu cezalandırmak demek değil midir?

KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: O halde biraz önce söylediğinin tam tersine ruh için ceza vermek taşkınlıktan daha iyidir.

c KALLİKLES: Sokrates! Ne demek istediğini anlamadım. Başka birisine sor.

SOKRATES: Kendine hizmet edilmesinden hoşlanmıyorsun ve bahsettiğimiz cezaya katlanamıyorsun.

KALLİKLES: Bence söylediklerinin bir değeri yok Sokrates. Sadece Gorgias'ın hoşuna gitsin diye sana yanıt verdim.

SOKRATES: Tamam, ne yapalım peki? Konuşmamızı tamamlamayıp yarıda mı keselim?

KALLİKLES: Nasıl istersen öyle yapalım.

SOKRATES: Bir masalın yarıda kesilemeyeceği söylenir. Sonuna gelinmeden dağınık kalmaması için ona bir son vermek gerekir. Konuşmamızı tamamlayabilmek için diğer sorularıma yanıt ver. d

KALLİKLES: Sokrates! Ne kadar baskı kurdun! Ancak beni dinlersen ya bu tartışmayı yarıda keseceksin ya da başka birisiyle tamamlayacaksın.

SOKRATES: Kim tamamlamak ister? Tamamlamadan bırakmayalım.

KALLİKLES: Sen kendi başına konuşarak ya da sorularına kendin yanıt vererek tamamlayamaz mısın?

SOKRATES: Epikharmos'un[13] dediği gibi eskiden iki kişinin söylediğini benim söylememi mi istiyorsun? e Korkarım, sonunda bu olacak. Ancak bence üzerine konuşulan konu hakkında doğru ve yanlışın ne olduğunu bilmek istiyorsak, bu konuda birbirimizle yarışmalıyız. Çünkü bu noktanın açığa çıkması herkesin yararınadır. Ben düşündüklerimi söyleyeceğim, aranızdan herhangi birisinin söylediklerime itirazı varsa, sözlerime karşı çıksın ve benim düşüncelerimi çürütsün. Ben söylediklerinden emin bir insan olarak konuşmuyorum, sadece sizinle birlikte araş- 506a tırma yapıyorum. Söylediklerimin aksini söyleyen birisi çıkar ve haklı olursa bunu önce ben kabul ederim. Bunları söylememin nedeni tartışmayı sonuna dek götürmek istediğinizi düşünmem, farklı bir düşüncedeyseniz hemen bırakalım.

GORGİAS: Sokrates! Bence sözlerini tamamla, diğerleri de eminim ki aynı düşüncedeler ve söyleyeceklerinin devamını dinlemek istiyorlar. b

13 MÖ 6. yüzyılda yaşamış bir komedya yazarı.

SOKRATES: Gorgias! Ben de Zethos'a karşılık Amphion'un söylediklerini söyleyene kadar Kallikles ile tartışmaya seve seve devam edeceğim. Ancak konuşmamızı tamamlamak için bana yardım etmek istemediğine göre, beni dinle ve yanlış bir şey söylediğimde beni durdur. Yanıldığımı gösterdiğinde senin yaptığın gibi öfkelenmem, tam aksine seni bana en büyük iyiliği yapan insan olarak görürüm.

c KALLİKLES: Tamam, sözlerini bitir.

SOKRATES: Dinle o zaman. Konuyu en başından alacağım. Hoş ve iyi aynı şey midir? Kallikles ve benim aynı görüşte olduğumuz üzere, aynı değildir. Hoştan iyiye mi yoksa iyiden hoşa mı varmalıyız? Hoş bize zevk veren, iyi de bizi iyi yapan şey değil midir? Tabii ki. O halde biz ve iyi olan diğer şeyler, bizde bulunan erdemlerden dolayı iyiyiz? Bence başka türlüsü kabul edilemez, Kallikles! Ancak herhangi bir eşya, beden, ruh ya da hayvanda bulunan erdem tesadüfen kendisinde bulunmaz. Her birisinin kendi
d doğasına uygun olan bir düzen ve doğruluktan kaynaklanır. Doğru değil mi? Ne düşünüyorsun? Bence öyle.

O halde her şeyin erdemini yapan düzendir. Bence de. Bir şeyi iyi yapan kendine uygun düzenin bulunmasıdır. Haklısın. Kendine uygun bir düzenin bulunduğu ruh, düzeni olmayan ruhtan iyidir. Kesinlikle. Düzeni iyi olan ruh iyi bir biçimde düzenlen-
e miştir. İyi düzenlenmiş ruh da ölçülüdür? Elbette. O halde ölçülü ruh iyidir. Benim bu noktalara itirazım yok, senin varsa söyle.

KALLİKLES: Devam et.

SOKRATES: Bence ölçülü ruh iyiyse, bunun tam tersi de kötüdür. Böylesi bir ruh ölçüsüz ve düzensiz değil midir? Tabii ki. Ölçülü insan tanrılara ve insanlara karşı ödevlerini yapar. Çünkü bunları yapmazsa akıllı olmayacaktır. Böyle yapması gerekir. Diğer insanlara karşı ödevlerini yaparak doğru, tanrılara karşı ödevlerini yaparak da kutsal işler yapmış olur. Doğru ve kutsal işler yapan bir insan gerektiği şekilde doğru ve kutsal değil midir? Kesinlikle. Kendisi aynı zamanda cesurdur. Çünkü aranması ya da kaçınması zorunlu olmayan bir şeyden kaçmak ya da [onu] aramak ölçülü bir insana uygun düşmez. O sadece ödeviyle ilgili insan ve şeyleri, zevkleri ve acıları arar ya da onlardan kaçar, ödevine kuvvetle sarılır. Kallikles! Böylece ölçülü insanın gördüğümüz şekilde doğru, korkusuz ve dindar olmasından dolayı iyi, iyi olmasından dolayı tüm işlerinin iyi ve doğru, bu nedenle mutlu ve zengin, yaptığı işler kötü olduğu takdirde de mutsuz olması gerekir. Oysa senin dediğinin tersine kötü olan ölçülü insanın tersidir. Benim doğru olarak söylediklerim bunlar. Söylediklerim doğruysa mutlu olmak isteyen bir insan ölçülülüğe bağlanıp alışmalı, ölçüsüzlükten, taşkınlıktan ve cezalandırılacak duruma düşmekten tüm gücüyle kaçınmalıdır. Ancak kendisine veya yakınlarından birisine ceza verilecek olsaydı bu ister bir kişi ister devlet olsun mutlu olması isteniyorsa cezasını çekmelidir. İşte yaşamımızı düzenlemek için her zaman göz önünde tutmamız gereken amaç.

507a b c d

Mutlu olunmak isteniyorsa, kişinin ve devletin tüm amacı adalet ve ölçülülük olmalıdır. Her şey buna göre düzenlenmeli, kişi kendisini arzularına kaptırıp

e bir hırsız gibi yaşamaktan uzak tutmalıdır. Zaten böylesi bir insan diğer insanlar ya da tanrılar tarafından sevilmez. Çünkü kendileriyle bir ilgisi olmaz, olsa da aralarında bir dostluk yetişmez, Kallikles! Bilgeler gökyüzü ve yer, tanrılar ve insanlar, dostluk,
508a kurulu düzene uygunluk, ölçülülük ve adalet birbirine bağlıdır derler. Sevgili dostum! Bu nedenle dünyaya düzensizlik ve karışıklık değil de düzen ismi verilir.

Ancak sen tüm bilgeliğine karşın buna bakmıyorsun ve insanlar ve tanrılar arasında geometrik denkliğin çok güçlü olduğunu unutuyorsun. Tam aksine denk
b olmaması için çalışmak gerektiğine inanıyorsun. Çünkü geometriyle ilgilenmiyorsun. Şimdi ne olursa olsun ya benim kanıtlarımı çürütmen, mutlu olanların mutluluklarının adalet ve ölçülülükten kaynaklanmadığını, mutsuz olanların da arzuları nedeniyle mutsuz olmadıklarını ispatlaman ya da kanıtlarım doğruysa onlardan çıkacak sonuçları incelemen gerekir, Kallikles! Bir yanlışlık yapıldığında kendisini, arkadaşlarını, oğlunu suçlamak ve bunun için de hi-
c tabeti kullanmak gerektiğini söylediğim zaman senin de ciddi olup olmadığımı sorduğun sorulardan çıkar.

Polos'un yalancı bir çekingenlikle kabul ettiğini düşündüğün, yanlış yapmanın yanlışa uğramaktan daha çirkin ve çirkin olduğu için de yararsız olduğu doğruymuş. Polos'un da Gorgias'ın yalancı bir çekingenlikle doğru [olarak] kabul ettiğini söylediği, iyi bir hatip olmak için adil olmak ve adalet bilimini elde etmek gerektiği düşüncesi doğruymuş.

Eğer bu doğruysa eleştirilere bir bakalım: Kendimi, dostlarımı veya akrabalarımdan hiçbirisini büyük tehlikelerden kurtaramayacak, adeta zavallı bir insan gibi karşıma çıkıp senin lafınla yüzüme bir d
yumruk atacak, mallarımı alacak, sürgüne gönderecek, hatta daha kötüsü beni öldürecek bir insana teslim olacağımı söylerken ve böyle olmanın dünyadaki en ayıp şey olduğunu belirtirken haklı olup olmadığına bakalım. Senin düşüncen buydu, ben ise şöyle düşünüyorum: Bugüne dek defalarca söyledim, tekrarlamama engel yok. En ayıp şeyin hak- e
sız bir biçimde dayak yemek ve kişinin bedenine zarar verilmesi olmadığını, fakat beni ve yakınlarımı dövmenin, mallarımı çalmanın, beni esir almanın, evimi yıkmanın, kısacası bana kötülük yapmanın benim açımdan değil, bana kötülük yapan açısından daha kötü ve çirkin olduğunu iddia ediyorum. Bence tüm konuşmamız boyunca ifade ettiğimiz bu gerçekler –şu sözü kullanmak yerinde olacaktır- birbirlerine demir ve elmastan bağlı nedenlerdir. Sen ya da senden daha güçlü bir insan bun- 509a
ları ayıramazsınız. Doğrusu benim kullandığımdan farklı bir dil kullanılamaz. Bunu her zaman söylüyorum, nedenini bilemeyeceğim ancak senin gibi karşılaştığım herkes komik duruma düşüyor.
Tekrarlıyorum: Durum söylediğim gibi. Bu doğruysa, yani yanlışlık yapan kötülüklerin en büyüğünü b
yapıyorsa herhalde bu suçtan daha büyüğü ceza almamak olurdu. Bundan kurtulmak için kişinin kendisine bir yardımda bulunması gerekir. Bunun yapılmaması komik olacaktır. Yardım nedir? Bizden büyük kötülüğü uzaklaştıracak olan değil midir? Bu

anlamda en çirkin şeyin kendine ve yakınlarına yardım edememek olduğu açıktır. İkinci kötülük bizi kötülüğe karşı koruyan, üçüncü kötülük bizi çirkinliğe karşı koruyan ve böylece çirkinlik büyüdükçe yapılması gereken yardımları yapmamaktır. Kötü-
c lük ne kadar büyük olursa olsun ona karşı durabilmek o kadar güzel, karşı duramamak da o kadar ayıptır. Kallikles! Ne dersin?

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Bence yanlışlık yapmak yanlışlığa uğramaktan daha büyük bir kötülüktür. Peki, bir insan hem yanlışlık yapmamak hem de yanlışlığa uğramamak için ne yapmalıdır? İktidar mı yoksa irade mi? Şunu söylemek istiyorum: Yanlışlığa uğramamak için sadece onu istememek yeterli midir yoksa
d ondan kaçabilmek için yeterince güçlü olmak mı gerekir?

KALLİKLES: Tabii ki güçlü olmak gereklidir.

SOKRATES: Peki, yanlışlık yapmamak söz konusu olduğunda sadece onu istememek yeterli midir, yani istemeyince yapılmaz mı yoksa bir de iktidarı ve ancak sadece onun öğretebileceği sanatı öğrenmek de mi
e gerekir? Kallikles, bu soruya yanıt ver. Polos ve ben hiç kimsenin bilerek yanlışlık yapmadığını, bütün kötülükleri istemeksizin yaptıklarını söylerken, doğru söylediğimizi düşünüyor musun?

510a KALLİKLES: Sokrates! Sözünün bitmesi için bunu kabul ediyorum.

SOKRATES: O zaman yanlışlık yapmamak için bir iktidar ve bir de sanat elde etmek gerekiyor.

KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Peki, yanlışlığa hiç uğramamak ya da en azından başımıza az gelmesi için ne yapmalıyız? Sen de benimle aynı düşüncede misin? Bence bir yerde iktidar ya da zorbalığı elinde bulundurmak ya da yönetimle aranın iyi olması gerekir.

KALLİKLES: İyi bir şey söylediğinde nasıl onu beğendiğimi görüyorsun, Sokrates! Bu sözlerinin tamamen doğru olduğunu düşünüyorum. b

SOKRATES: Şimdi de birazdan söyleyeceğimin doğru olup olmadığına bak. Bence bir insanı bir diğer insana bağlayan en sıkı bağ, eski bilgelerin dediği gibi birbirlerine benzeyenleri bağlayan dostluktur. Sen de aynı düşüncede misin?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: O halde iktidarın vahşi ve kaba bir zorbanın elinde olduğu bir yerde, ondan daha iyi bir vatandaş varsa zorba bu insandan korkar ve onu tüm kalbiyle asla sevmez.

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Zorba kendisinden daha aşağı durumdaki adamı da sevmez. Çünkü onu aşağı görür ve dostluğunu istemez. c

KALLİKLES: Burası da doğru.

SOKRATES: Bu durumda kendisine kalan tek dost, onunla benzer huylara sahip, aynı şeyleri beğenen ya da eleştiren ve kendi isteklerine uyandır. Ülkesinde büyük bir itibar görür ve hiç kimse ona kötülük yapmakla övünemez, değil mi?

KALLİKLES: Doğru. d

SOKRATES: Eğer bu ülkede bir genç nasıl güçlü olunacağını ve kendisini kötülüklerden ne şekilde koruyaca-

ğını sorsa, bence ona verilecek en iyi yanıt, mümkün olduğunca ülkenin yöneticisiyle aynı şeylerden hoşlanmak ve aynı şeylerden nefret etmek, olabildiğince ona benzemektir. Haklı mıyım?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: İşte kendisini kötülükten koruyabilecek ve
e kentte güçlü olabilecek bir adam.

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Ancak kötülük yapmamaya da ulaşabilecek mi? Belki de çok kötülük yapan efendisine benzediği ve onun tarafından desteklendiği için buna ulaşamayacaktır. Bense tam aksine mümkün olduğunca yanlış yapmamak ve ceza almamak isteyeceğini düşünmüştüm. Ne dersin?

KALLİKLES: Sanırım haklısın.

511a SOKRATES: Bu durumda kendisinde en büyük kötülükler bulunacak, iktidara yakın olup yöneticiye benzemesinden dolayı, onun kötü ve aşağılık bir ruhu olacaktır.

KALLİKLES: Sokrates! Düşünceleri nasıl böyle karıştırıyorsun anlamıyorum. Zalim adama benzemek isteyen bu adamın, [kendisine] benzemeyenler isterse [onun] mallarını elinden kapacaklarını ve kendisini
b yok edeceklerini bilmiyor musun?

SOKRATES: Sevgili Kallikles! Bunu biliyorum. Hem zaten bilmemek için sağır olmam gerekirdi. Çünkü hem senden hem Polos'tan hem de kentteki diğer insanlardan, bunu defalarca duydum. Ancak sen de şunu dinle: İsterse öldürür ancak kötü bir insan doğru bir insanı öldürmüş olur.

KALLİKLES: Zaten bu durum insanı sinirlendirmiyor mu?

SOKRATES: Hayır, en azından aklın gösterdiği gibi düşünceli bir insan için sorunun yanıtı, hayır. İnsanın tüm amacının mümkün olduğunca uzun yaşamak ve bizi mahkemelerde kurtaracak, retorik gibi tehlikelerden koruyacak olan sanatları öğrenmek olduğunu mu sanıyorsun? c

KALLİKLES: Zeus adına yemin ederim ki bu güzel bir öğüt.

SOKRATES: Tamam sevgili dostum. Sence yüzmek değerli bir sanat mıdır?

KALLİKLES: Zeus adına yemin ederim ki hayır.

SOKRATES: Oysa bazı kazalarda yüzme bilmek insanın yaşamını kurtarır. Ancak bu sanat senin için aşağılık bir sanatsa daha önemlisini söyleyeyim. Gemileri yönetmek sanatı da hitabet gibi sadece ruhları değil beden ve malları da en büyük tehlikelerden korur. Ayrıca bu sanat gösterişten uzak bir sanattır, olağandışı şeyler yapıyormuş gibi görünmez ve bununla övünmez. Hitabetin sağladığı yararların aynısını Aigina'dan bizi buraya getiren gemi iki *obolos*[14] karşılığında verir. Mısır'dan ya da Poros'tan getiriyorsa, böylesine büyük bir hizmet karşılığında yani kendimizin, çocuklarımızın, mallarımızın, karılarımızın kurtulması karşılığında en fazla iki *drakhme*[15] isterler. Bu sanatı bilen bir insan tüm bu işleri yaptıktan sonra karaya çıkar ve deniz kenarında gemisinin yanında sessizce dolaşır. Boğulmaktan kurtararak hizmet ettiği yolcular, gemiden inerlerken bindikleri zamana göre beden ya da ruhen daha iyi durumda değil- d e

14 Yunanlılarda *drakhme*nin 6'da birine denk gelen gümüş para birimi.

15 Bir *talanton*un 6000'de birine denk gelen para birimi.

dir. Bu nedenle yolculara iyilik yapıp yapmadığının farkında değildir. Kendi kendine şöyle der: "İyileşemeyecek kadar hasta bir insan boğulmadıysa, bu onun için bir kötülüktür. Ben ona hiçbir iyilik yapmadım. Aynı şekilde başka birisinde bedenden çok
512a daha önemli olan ruhta iyileşmeyecek hastalıklar varsa, onun da yaşamasına gerek yoktur. Denizden, mahkemelerden ya da başka bir tehlikeden kurtararak, ona iyilik yapmıyorum." Bunları söyler, çünkü kötü bir insan için yaşamak kötü bir şey olduğuna göre, bunun iyi olmadığının farkındadır. Tam da bu nedenle kurtulmamızı kendisine borçlu olduğumuz
b gemicinin, bazen kentleri kurtardığı için ordu komutanının ya da önemli şeyler kazandırdığı için makine yapımcısının kendi kendisiyle övünmesi söz konusu olmaz. Bu nedenle bunları mahkeme hatipleri ile kıyaslama! Kallikles! Aslında bu insanlar size karşı
c kullandığınız dili kullansalardı, diğer sanatların yanında bunun bir önemi olmadığını gösterip makine ustası olmanızı önerirlerdi. Ayrıca sen onun sanatını küçümsersen ve onun sadece bir makineci olduğunu söylersen, oğul ya da kızlarınızı birbirleriyle evlendiremezsiniz.

d Senin sanatını bu kadar büyütmene neden olan gerekçeleri inceledikten sonra makineci ve diğerlerini nasıl olur da küçümsersin? Kendilerinden daha iyi ve üstün bir aileden geldiğini söyleyeceğini biliyorum. Ancak en iyi demek benim anladığım şey demek değilse ve erdem, yaşamını ve mallarını korumaksa makineci, hekim ya da korunmamızı sağlayan diğer araçları yapanları küçümsememek gerekir.

Sevgili dostum! Belki de iyilik ve erdem başka insanların yaşamını kurtarmaktan farklı bir şeydir. Bir insan için asıl olan şey az ya da çok yaşamak değildir. Bir insanın çok yaşamayı düşüneceği yerde, kadınların dediği şu söze uyması gerekir: "Kimse kaderden kaçamaz." Bu konuyu tanrıya bırakıp mümkün olduğunca iyi yaşamaya bakmalıdır. Bunu yönetimi altında yaşadığın iktidarların geleneklerine uyarak mı yaparsın? Atinalıların sevgi ve beğenilerini kazanmak istiyorsan, onlara elinden geldiğince benzemen mi gerekir? İşine yarayacak şeyin bu olup olmadığını düşün.

Sevgili dostum! Anlatılanlara göre Thesselialı kadınların ayı kendilerine çektikleri zaman başlarına gelen şeyin Atina'daki iktidarı ele geçirdiğimizde bizim de başımıza gelmesinden korkuluyor. Kallikles! Eğer birisinin sana iyilik ve kötülük bakımından iktidara benzemeden güçlü olunabileceğini göstereceğini düşünüyorsan, emin ol yanılıyorsun. Zeus adına yemin ederim ki Pyrilampos'un oğlu Demos'un dostluğunu kazanmak için, onlara kendini benzetmek değil, doğuştan benzemek gerekir. Seni onlara benzetebilecek olan, senin isteğin üzerine siyaset adamı ve hatiptir.

Her insan kendi huylarına uygun sözleri sever. Ancak kendisine yabancı olanı beğenmez. Yoksa sen farklı mı düşünüyorsun? Kallikles! Bir şeyler söylemek ister misin?

KALLİKLES: Sokrates! Nasıl yaptığını bilemiyorum ama doğru söylüyor gibi görünüyorsun. Ancak diğerlerinin çoğu gibi ben de tüm söylediklerine inanmıyorum.

SOKRATES: Kallikles! Ruhunda Demos'a karşı kök salan aşk nedeniyle bana karşı duruyorsun. Ancak birkaç defa aynı konular üzerine düşünürsen, bana inanabilirsin. Beden ve ruhu yetiştirmenin iki yolun olduğu-
d nu, birisinin zevki diğerinin hoşa gitmeyi düşünmeksizin iyiyi düşündüğünü söylediğimizi hatırla. Böyle bir ayrım yapmıştık değil mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Zevke yönelenin sıradan bir dalkavukluk olduğunu da söyledik. Doğru değil mi?

e KALLİKLES: Nasıl istersen.

SOKRATES: Diğeri ise vücudu ve ruhu mümkün olduğunca daha olgun kılar.

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Devlete ve vatandaşlara karşı yapılacak hizmetler onları mümkün olduğunca daha iyi kılmalıdır değil mi? Eğer böyle değilse daha önceden konuştuğumuz şekilde büyük zenginlik, iktidar ya da herhangi bir gücü elde edecek kişilerin iyi ve doğru duyguları yoksa onların yapacakları işlerden bir fay-
514a da beklememek gerektiğini konuşmadık mı? Bunu da doğru kabul edelim mi?

KALLİKLES: İstersen edelim.

SOKRATES: Surlar, tersaneler, tapınaklar inşa etmek gibi devlet işlerini yapmak konusunda birbirimizle ko-
b nuşsak, öncelikle mimarlık bilip bilmediğimizi, bunu kimden öğrendiğimizi kendi kendimize sormamız gerekmez mi Kallikles? Haksız mıyım?

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Bir dostumuz ya da kendimiz için bir ev yaptıysak bunun güzel olup olmadığını araştırmamalı

mıyız? Eğer usta ve ünlü öğretmenlerimiz olduğunu, onlarla birlikte ya da kendi başımıza çok sayıda güzel bina yapmış olduğumuzu görürsek, o zaman uygun olarak devlet işlerini de üstlenebiliriz. Ancak c
bir öğretmen tarafından eğitilmediysek, hiçbir şey yapmadıysak ya da değerli bir şey yapmadıysak devlet işlerine girmek ve birbirimizi buna yönlendirmek delilik olur değil mi? Ne dersin haklı mıyım?

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Her işte aynı şey geçerlidir. Örneğin devlet d
hekimi olmak için başvuruda bulunsak ve bu sanatı iyi bildiğimizi söylesek, önce birbirimizi denemez miydik? "Tanrılar aşkına Sokrates nasıldır? Şimdiye dek hasta birisini iyileştirdi mi?" diye sormaz mısın? Ben de senin için aynı şeyleri sorarım, eğer sen Atinalı ya da yabancı, erkek ya da kadın hiç kimseyi iyileştirmemişsen Zeus adına yemin ederim ki Kallikles, bir insan hekimlik sanatında ustalaşmadan, çeşitli başarılar elde etmeden, atasözündeki gibi çömlekçiliği bir testi üzerinde öğrenmek ister ve devlet hekimi olmaya başvurursa ve diğer insanları da buna yönlendirirse, bundan daha komik bir şey olabilir mi? Sence bu yapılan delilik değil midir? e

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Devlet işleriyle uğraşmaya başlayan ve bugüne dek bundan uzak durduğum için beni eleştiren iyi adam! Biz birbirimizi denemeyecek miyiz? Kallikles acaba bir vatandaşı iyileştirdi mi? Atina vatandaşı, yabancı, özgür veya köle, eskiden kötü, yanlış, hatalı ve duygudan yoksunken, Kallikles tarafından iyileştirilmiş birisi var mıdır? Bunları so- 515a

rarlarsa ne yanıt verirsin? Seninle konuşup iyi olan
b kimi gösterebilirsin? Devlet işlerine girmeden önce böyle bir şey yaptıysan neden yanıtlamıyorsun?

KALLİKLES: Sokrates! Her zaman haklı olmak istiyorsun.

SOKRATES: Haklı duruma yükselmek için değil sadece devlet işlerinin nasıl yapılması gerektiği konusunda ne düşündüğünü öğrenmek istediğim için bunu söy-
c lüyorum. Yönetimde olduğun zaman bizleri mümkün olduğunca iyi bir insan yapmaya çalışmaktan başka bir şeyle ilgilenecek misin? Devlet adamının görevinin bu olduğunu birkaç defa kabul etmedin mi? Yanıtla! Senin yerine konuşmam gerekiyorsa ben söyleyeyim. Evet, kabul ettin. İyi bir insanın ülkesine vereceği iyilik buysa Perikles, Kimon, Miltia-
d des ya da Themistokles'in iyi bir vatandaş olduğunu düşünüyor musun?

KALLİKLES: Evet, öyle düşünüyorum.

SOKRATES: İyi olsalardı, hepsinin vatandaşları öncesine göre daha iyi yaptıkları açık olurdu, değil mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Peki, Atinalılar Perikles meclislerde konuşmaya başladığı ilk zamanlar, son zamanlarına göre daha mı az iyiydiler?

KALLİKLES: Belki de öyleydiler.

SOKRATES: Kallikles! Söylediklerimize göre devlet adamı iyi bir vatandaş ise bu soruya "belki" diye değil "kesinlikle" diye yanıt verilmelidir.

KALLİKLES: Peki, sen ne demek istiyorsun?

e SOKRATES: Bir şey demek istemiyorum. Yalnızca şu soruma yanıt ver: İnsanlar Perikles'in Atinalıları daha iyi insanlar mı yoksa daha kötü insanlar mı yaptığı-

nı düşünüyorlar? Memuriyetlerde bulunanlara maaş verdiği için Perikles'in Atinalıları tembel, korkak, geveze ve paraya düşkün hale getirdiğini söylemek istiyorum.

KALLİKLES: Sokrates! Bu söylediklerini kulakları delik Lakedaimonialılardan duydun.

SOKRATES: Benim kulaktan dolma öğrendiğim, ancak her ikimizin de bildiği bir şey: Perikles ilk zamanlarda büyük ün kazandı. Atinalılar o zamanlar çok kötü olmalarına karşın kendisine bir ceza vermediler. Ancak yaşamının sonlarına doğru Atinalılar daha iyi olmalarına karşın, Perikles'e hırsız dediler ve ona ceza verdiler. Neredeyse kötü bir vatandaş olduğuna hükmederek ona ölüm cezası vereceklerdi. 516a

KALLİKLES: Cezayı verselerdi Perikles daha mı kötü olacaktı?

SOKRATES: Sanırım bir eşek, at, öküz çobanı koşmayan, vurmayan, ısırmayan hayvanlara bakarken, bu hayvanlar ne kadar vahşileşirlerse o çobana o kadar kötü denir. Yumuşak başlı hayvanları alıp sonradan vahşileştiren bekçiye sen kötü dersin, değil mi?

KALLİKLES: Sana uymak için evet diyorum. b

SOKRATES: İsteğimi yerine getirmek için şuna da yanıt ver: İnsan da hayvan sırasına girer mi?

KALLİKLES: Tabii ki girer.

SOKRATES: Perikles'in insanları yönetmek gibi bir amacı yok muydu?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Peki, Perikles iyi bir devlet adamı olsaydı, daha önceden de kabul ettiğimiz şekilde, Atinalıların

onun elinin altında öncekine göre daha doğru olmaları gerekmez miydi?

c KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Homeros'a göre doğru adamlar yumuşak başlı olurlar. Sence de böyle mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Oysa Perikles halkın yönetimini aldığında, onları eskisinden daha vahşileştirdi; onlar, hem de kendisi bunu hiç istememesine rağmen kendisine karşı vahşileştiler.

KALLİKLES: Bunu da kabul edeyim mi?

SOKRATES: Sence doğruysa kabul et.

KALLİKLES: Tamam.

SOKRATES: [Onları] daha vahşileştirerek daha kötü ve yanlış yapmamış mıdır?

KALLİKLES: Doğru.

d SOKRATES: Buna göre Perikles iyi bir devlet adamı değildi.

KALLİKLES: Sence öyle.

SOKRATES: Zeus adına yemin ederim ki söylediklerine göre sence de öyle. Şimdi Kimon'a geçelim. Yönettiği insanlar sesini duymamak için on yıl süreyle onu sürgün etmediler mi? Themistokles'e de aynısı yapılmadı mı? Onu da sürgün etmediler mi? Maraton zaferini kazanan Miltiades'i de, *prytanis*[16] tarafından kurtarılmasaydı eğer, çukura atmış olacaklardı. Söylediğin şekilde bu insanlar değerli olsalardı, bunlar yaşanmazdı. İyi bir arabacının savaş arabasının üzerinde dimdik durduktan sonra atlarını uysallaştır-

16 Atina'da yürütme görevinin başında bulunan görevliye verilen isim.

masi ve kendisi de ustalaştıktan sonra düşmesi normal değildir. Arabacılık sanatında ya da başka bir sanatta böyle olamaz.

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: O halde, bu kentte iyi bir devlet adamı yok derken haklıymışız. Sen de, şimdi böyle insanlar olmadığını ancak geçmişte olduğunu söylüyordun ve onların isimlerini sayıyordun. Ama onların da bugünkülere benzediklerini gördük. İyi hatip olsalar bile, gerçek hitabeti kullanmadılar. Çünkü kullansalardı, dalkavukluk yapan hitabeti kullanmazlardı ve devrilmezlerdi. 517a

KALLİKLES: Oysa Sokrates, bugünkü insanlardan birisinin onların yaptıklarını yapması zordur. b

SOKRATES: Dostum! Bu insanları devlet için harcadıkları çabadan dolayı eleştirmiyorum. Hatta bugünkülerden daha üstün ve kentin isteklerini yerine getirmek konusunda daha becerikli olduklarını düşünüyorum. Ancak istekleri değiştirmek, onlara karşı durmak, vatandaşları daha iyi yapacak şeylere doğru çevirmek konusunda bugünkülerden farklı olmadılar. Oysa iyi bir vatandaşın görevi budur. Gemiler, surlar, tersaneler yapmak konusunda bugünkülerden üstün olduklarını düşünüyorum. Bundan dolayı bu konu üzerine seninle tartışmam komik olacaktır. Aynı şeyden söz ediyoruz ancak birbirimizi anlamıyoruz. Bedene ve ruha bakmanın iki yolu olduğunu defalarca söyledin. Birinde bedene açsa yemek, susamışsa içecek, üşümüşse elbise, ayaklarını koruyacak ayakkabı yani bedenin isteyeceği şeyleri vermektir. Beni daha iyi anlayabilmen için aynı örnekleri kul- c d

lanmıyorum. Ekmekçi, aşçı, dokumacı, ayakkabıcı, ekmeklerini, kumaşlarını ve ayakkabılarını toptan ya da tek olarak satanlar, bunların bazılarını satabilir-
e ler. Bu işleri yapanların beden bakımıyla ilgilendiklerini zannetmeleri, ayrıca bu sanatların dışında antrenman ve tıbbın da olduğu, hatta diğer sanatların bunlarla karıştığı yerde, yiyecek ve içecek konusunda neyin sağlığa uygun neyin sağlığa uygun olmadığını diğer sanatlar bilmezken, bunların bildiğini düşünmeleri, üstelik kendilerinin ve diğerlerinin bunları gerçekte bilmemeleri kadar şaşırılacak bir şey
518a yoktur. Bu nedenle beden bakımı açısından bu sanatlar sıradan, aşağı soydan bir insana yakışmayan sanatlar olarak tanımlanır. Ama antrenman ve müzik eğitimi haklı olarak üstte görülür.

Ne düşündüğümü anladığını zannediyorum. Ruh için de aynı şey geçerlidir. Söylediklerimi iyi anlayan bir insan gibi bazı noktaları kabul ediyorsun. Ancak bir süre sonra gelip kentte doğru vatandaşlar olduğunu söylüyorsun. Bu insanların kimler olduklarını sorduğumda, siyaset konusunda bana öyle isimler veriyorsun ki, bu durum aynı beden konusunda ekmekçi Thearion, Sicilya yemekleri üzerine yazan Mithaikos, şarapçı Sarambos'u örnek göstermeye benzer. Birisinin ekmek, diğerlerinin şarap ve yemek vererek bedene çok iyi baktıklarını ispatlamaya benziyor.

Sevgili dostum! Antrenmandan bir şey anlamadığı-
c nı söylesem belki de kızarsın. Hizmetçilerin tüm işleri isteklerimizi yerine getirmektir; onlar, hangilerinin kötü olduğunu bilmezler, vatandaşları doyu-

rup şişmanlatan, bundan dolayı beğeni toplayan ancak aynı zamanda hastalıklara yol açan hizmetçileri örnek olarak gösteriyorsun. Bu insanlar bilgisizliklerinden dolayı, şişmanlamalarına, hastalıklardan zayıf düşmelerine neden olanları suçlamazlar. Sağlıklarını düşünmeden yaptıkları aşırılıklar daha sonraları hastalık haline dönüştüğünde orada bulunan ve kendilerine öğüt veren insanlara neredeyse tüm suçu yüklerler, mümkün olduğunca bu insanları azarlayıp, zarar verirler. Oysa sıkıntılarının asıl nedeni olan birinci insanları överler. Kallikles! Sen de onlar gibi davranıyorsun. Atinalılara istediklerini veren insanları övüyorsun. Atinalılar onların devleri büyüttüğünü söylüyorlar, bu büyüklüğün sadece içindeki yarayı saklayan bir çıbandan başka bir şey olmadığını görmüyorlar. Çünkü bu insanlar ülkeyi limanlar, tersaneler, surlar ve benzeri değersiz şeylerle doldurdukları zaman adalet ve ölçülülüğü düşünmüyorlardı. Zayıflık ortaya çıktığında, Atinalılar kendilerine öğüt verenleri suçlayacaklar. Ama kendilerine bu sıkıntıları veren Themistokles, Kimon ve Perikles'i övecekler. O dertleri vermediğiniz, sadece verenlere yardımcı olduğunuz için, kazandıklarını kaybettikleri zaman, kendinizi korumazsanız Alkibiades'e ve sana saldıracaklar. Bugün yanlış bir şeyin yapıldığını görüyorum, daha önceki dönemlerde yaşamış olanlar da benzeri şekilde davranmışlar.

Kentteki insanlar devlet adamları tarafından suçlanıp cezalandırıldıkları zaman, hepsi birden kötü muamele görmekten söz ediyorlar. Devlete çok emek vermelerine karşın kendilerinin yok edilmesinin

yanlışlığını vurguluyorlar. Ama bu, yalandır. Devletin yöneticisi, asla o devlet tarafından baskıya uğratılmaz. Öte yandan devlet adamları ve sofistleri aynı
c yere koymak gerekir. Sofistler her şeyde bilgili olmalarına karşın, zaman zaman anlamsız şeyler yaparlar. Erdem konusunda öğretmen olarak görünürler, ancak çoğu zaman öğrencilerini vermeleri gereken parayı vermemelerinden ya da kendilerine karşı iyilik borcunu ödememelerinden dolayı suçlarlar. Oysa ki bunun kadar saçma bir şey olabilir mi? İçlerinde bulunan yanlışlığı yok edip yerine doğruluk geçiren,
d bir öğretmen sayesinde iyi ve doğru olan insanların şimdi kaybettikleriyle kendilerine bir kötülük yapmalarında saçma bir yan yok mu? Kallikles! Yanıt vermemen nedeniyle uzun uzun konuşmak zorunda kaldım.

KALLİKLES: Sen yanıt verilmeden konuşamıyor musun?

e SOKRATES: Sanırım konuşabilirim, ancak yanıt vermek istemediğin için uzun konuştum. Ancak dostluk tanrısı adına sevgili dostum! Bir adamı kendi elimizle iyi yaptığımızı söyledikten sonra, onun iyiyken kötü olacağını söylemek saçma değil mi?

KALLİKLES: Bence de.

SOKRATES: İnsanlara erdemli olmayı öğretmeyi sanat edinenlerin bu dili kullandıklarını görmüyor musun?

520a KALLİKLES: Görüyorum ancak neden bu değersiz insanlar hakkında konuşuyorsun.

SOKRATES: Devleti yöneten ve onu en iyi duruma getirmeye çalışan insanların daha sonra devletin bozuk olduğunu söylemelerine ne diyorsun? Bunlar ve di-

ğerleri arasında bir fark var mı? Polos'a söylediğim gibi, sofistlik ve hitabet birbirine çok benzerdir, hatta belki de aynı şeylerdir. Ancak sen cahilliğinden dolayı hitabetin güzel bir şey olduğunu söyleyip sofistliği küçümsüyorsun. Oysa gerçekte tıbba karşılık beden eğitimi ve kararlara karşılık kanunlar ne kadar güzelse, sofistlik de hitabetten o kadar güzeldir. Bence sofistler ve hatipler kendi yetiştirdikleri insanların kendilerine karşı kötülük yaptıklarını söylemeyecek yegâne insanlardır. Çünkü böylece daha iyi yaptıklarını söyledikleri insanlara aslında hiçbir şey yapmamış olduklarını gösterirler, değil mi? b c

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Doğru söylüyorlarsa yaptıkları iyilik karşılığında para istemeyenler de onlardır. Aslında herhangi bir eğitim alan bir insan, yani beden eğitimi öğretmeninden hızlı koşmayı öğrenen, öğretmen kendisini serbest bırakmışsa ve hızlı koşmayı öğrettiğinde alacağı para üzerine konuşulmamışsa, kendisine olan minnet borcunu ödemeyebilir. Çünkü insanları kötü yapan şey, yavaş koşmak değil yanlışlıktır, ne dersin?

KALLİKLES: Çok doğru. d

SOKRATES: Öğretmen öğrencide yanlışlığı yok ediyorsa, kendisinin yanlışlık yapmasından korkmuyor ve gerçekten de insanları iyi yapabiliyorsa iyiliğini parasız olarak verir, değil mi?

KALLİKLES: Haklısın.

SOKRATES: Bu nedenle bence başka herhangi bir öğüt verirken, yani mimarlık ya da diğer sanatlardan söz ederken para almak ayıp değildir.

KALLİKLES: Sanırım haklısın.

e SOKRATES: Ancak bir insanı mümkün olduğunca evini ya da ülkesini yönetmek için verilecek öğütler karşılığında para almak ayıp görünür değil mi?

KALLİKLES: Evet.

SOKRATES: Bunun nedeni bu iyiliğin diğer tüm iyilikler arasında kendisine iyilik yapılana karşılık olarak iyilik verilmek istenmesinden kaynaklanır. Bu nedenle de minnet duygularını göstermek iyi, göstermemek kötü görünür değil mi?

521a KALLİKLES: Doğru.

SOKRATES: Devlete yardım etmek için hangi yolu benimseyeyim? Atinalılara hizmet etmek için, bir hekim gibi onların isteklerine karşı mı çıkmalıyım? Yoksa hoşlarına gitmek için mi çalışmalıyım? Kallikles! Doğruyu söyle! Benimle açık bir şekilde konuştuğun için ne düşündüğünü söylemen gerekiyor. Açık ve cesurca konuş.

KALLİKLES: Onların isteklerini yapmalısın.

b SOKRATES: Sevgili dostum! Benden onları övmemi istiyorsun!

KALLİKLES: Sokrates! Kendine Mysialı dedirtmek istiyorsan orasını bilemem. Çünkü söylediğimi yapmazsan...

SOKRATES: Daha önceden söylediğin şeylere aynı şeyleri söyleyerek yanıt verdim. Yine aynısının olmasını istemiyorsan, tekrarlama. Karşıma çıkan ilk insanın beni öldürebileceğini söylediğinde, kötü bir insanın iyi bir insanı öldüreceğini söylemiştim. Tüm mallarımı elimden alabileceğini söyledin. Bunun yanıtı olarak da malları nasıl kullanacağını bilemeyeceğini,

ancak onları hakkı olmadan aldığı için, bunu çirkin ve bundan ötürü de kötü bir şekilde kullanacağını söyledim. c

KALLİKLES: Her şeyden uzak olduğun için böyle bir şey yaşamayacağından, çok kötü ve aşağılık bir insanın seni mahkemeye çıkarmayacağından emin görünüyorsun.

SOKRATES: Atina gibi bir kentte herhangi bir insanın başına böyle bir şeyin gelmeyebileceğini düşünmek aptallık olur. Ancak şundan eminim: Günün birinde mahkemeye işim düşerse beni oraya getirten adam kötü bir insandır. Çünkü iyi bir insan asla suçsuz bir insanı suçlamaz. Ayrıca ölüm cezası alırsam, bunda da şaşırılacak bir şey olmaz. Bunu neden beklediğimi anlatayım mı? d

KALLİKLES: Evet, anlat.

SOKRATES: Sanırım gerçek siyaset sanatına bağlı tek demeyeyim ama birkaç Atinalıdan birisiyim. Buna göre iş yapan tek kişi de benim. Konuştuğum insanların hoşlarına gitmeye çalışmıyorum, en hoşu değil en iyiyi arıyorum, senin de yapmamı söylediğin güzel şeyleri yapmıyorum. Bu nedenle hâkimlerin önünde ne söyleyeceğimi bilemem. Ben de Polos'a söylediğim duruma düşerim. Jürinin çocuklardan e oluştuğu bir mahkemede aşçı tarafından suçlanan hekime benzerim. Böylesine jürinin önünde hekim şu şekilde suçlansa: "Çocuklar! Şu gördüğünüz adam size büyük kötülükler yaptı. Benim gibi çok sayıda güzel ve hoş yemekle sizleri doyuracağına, açlık ve susuzlukla canınızı sıktı, size acı ilaçlar verdi 522a ve [sizi] zayıflatarak boğdu. Sizleri yakıp yıkarak

aranızdaki en gençleri bile ümitsizliğe itti." Hekim bu durumda ne der? Böylesi bir tuzağa düşen hekim ne diyebilir? Doğruyu söyler: "Çocuklar! Bunları sizin sağlığınız için yapıyorum," derse, jüri nasıl bir gürültüyle kendisini karşılar? Sanırım bu gürültü çok güçlü olurdu değil mi?

KALLİKLES: Sanırım öyle olurdu.

SOKRATES: Bu hekimin ne söyleyeceğini bilemeyeceğini düşünüyor musun?

b KALLİKLES: Tabii ki.

SOKRATES: Mahkemeye çıkacak olursam, aynı şeyin benim de başıma geleceğini biliyorum. Çünkü hâkimlere iyilik ve hizmet diye düşündükleri o zevkleri verdiğimi söylemeyeceğim. Onları verenlerin ya da elde edenlerin yerinde olmak istemiyorum. Beni gençlerin akıllarına kuşku sokmakla ya da daha yaşlıları kalabalıkta acı sözlerle küçümsemekle suçlasalar onlara şöyle derdim: "Hâkimler! Benim böyle konuşmamı sağlayan şey hakikattir. Size hizmet etmek

c için [c] doğru olmayanı ya da başka bir şeyi söyleyemem. Kaderimde ne varsa onu beklemeliyim."

KALLİKLES: Sokrates! Bir insanın böyle kendisini koruyamayacak durumda olması güzel bir şey mi?

SOKRATES: Evet, Kallikles! Sadece ona bırakmayı kabul ettiğin şeyi elinde tutması yeterlidir. Böylece hem insanlara hem de tanrılara karşı doğru olmayacak bir

d şey yapmamış olduğunu söyleyebilirsin. Daha önceden de kabul ettiğin şekilde, kendini korumak için en iyi yol budur. Kendimi ya da başka birisini bu yöntemle koruyamayacağımı gösterseler, az ya da çok kişi önünde olduğu gibi yine kendime kızarım.

Ölüme neden olursa acırım. Ancak dalkavukluk yapmaya yarayan hitabeti bilmediğim için öleceksem, bunu isteyerek kabul ederim. İnsan korkak ve duygusuz biri olmazsa, ölüm korkunç olmaz. Mutsuzluk kötülüklerden kaynaklanır. En büyük mutsuzluk ise Hades'e kötülüklerle dolu bir ruhla gitmektir. Dilersen sana bu konuda gerçek bir hikâye anlatayım. e

KALLİKLES: Madem ki bu kadar anlattın onu da anlat.

SOKRATES: O halde dinle! Masal zannedeceksin ama bu yaşanmış bir hikâyedir, söyleyeceklerim doğrudur. Homeros'un belirttiği gibi Zeus, Poseidon ve Pluton babalarından kalan imparatorluğu aralarında paylaşmışlar. Kronos'un zamanında insanlar üzerinde bir kanun vardı. Bu kanun günümüze kadar geçerliliğini sürdürmüştür. Doğru ve güzel bir yaşamı olanlar ölümden sonra Mutlular Adası'na giderler. b Orada her türlü sıkıntıdan uzak güzel bir yaşam sürerler. Doğru olmayan ve dinsiz bir yaşam sürenler ise Tartaros adı verilen, cezalarını çekecekleri hapishaneye giderler.

Kronos zamanında ve Zeus onun yerine geçtikten sonra insanlar ölecekleri gün, daha yaşarken, hâkimler tarafından yargılanırlardı. Bu nedenle kötü kararlar veriliyordu. Sonunda Pluton ve Mutlular Adası bekçileri Zeus'un yanına geldiler ve çok sayıda insanın, aldığı cezayı ya da ödülü hak etmediklerini söy- c lediler. Zeus yanlışlıkları düzelteceğini söyledi. Şöyle dedi: "Yanlış kararlar verilmesinin nedeni, insanların elbiseleriyle yargılanmasından kaynaklanıyor. Çünkü insanlar henüz hayattayken yargılanıyorlar.

Bu nedenle ruhları çürümüş çok sayıda insan güzel bir bedene sahip, iyi kalpli ve zenginlikle dolu gibi görünüyor. Karar verilirken çok sayıda şahit onun iyi bir yaşam sürdüğünü söylüyorlar. Hâkimler de
d söylenenlere inanıyorlar. Ayrıca üzerlerinde elbiseleriyle, ruhlarının önünde gözler, kulaklar ve kendi bedenleri olmasına rağmen yargılanıyorlar. Kendilerini ve yargıladıkları insanları kaplayan, bu şeyler birer engeldir. Öncelikle insanlara ölecekleri zamanı bildirmemek gerekir. Çünkü bunu önceden biliyorlar. Ayrıca Prometheus'a da bunu söyleyeceğim. Dahası, insanların elbisesiz yargılanmaları gerekir. Herkesin bedeni ölüyken ve çıplakken ruhu incelenebi-
e lir. Doğru karar verilebilmesi için, yakınlarından hiç kimse olmamalı. Ayrıca üzerindeki tüm aldatıcı nesneleri dünyada bırakmalılar. Bu karışıklığı sizden daha önce fark ettiğim için üç oğlumu Asya'daki Mi-
524a nos[17] ve Rhadamantos'u[18] ve Avrupa'daki Aiakos'u hâkim yaptım. İnsanlar öldüğünde Mutlular Adası ve Tartaros'a giden yolların kesiştiği yerde kararlarını verecekler. Rhadamantos Asyalıları, Aiakos da Avrupalıları karşıladığı zaman, her ruh hakkında doğru karar alabilmek için hepsi hakkındaki son kararı Minos'a bırakıyorum."

b Evet Kallikles! Doğru olduğunu düşündüğüm hikâye bu şekilde. Bence ölüm o âna dek aynı yerde olan iki şeyin yani beden ve ruhun birbirlerinden ayrılmasından başka bir şey değildir. Ayrıldıkları zaman insanın sağlığındaki hallerinden farklı değiller. Be-

17 Yunan mitolojisinde Girit'in efsanevi kralı.

18 Yunan mitolojisinde Minos'un kardeşi.

den doğasını, tedavi ve kazaların izlerini saklıyor. Bir insan sağlığında gördüğü bakım ya da doğasından aldığı şeylerden ya da her ikisinden dolayı uzun c
boyluysa, öldükten sonra da uzun boylu olur. Şişmansa öldükten sonra da şişmandır, uzun saçları varsa yine uzun saçlıdır. Diğer her şey için durum aynıdır.

Bir insan biniciyse yaşarken bedeninde kırbaç yaraları ya da başka izler varsa bunlar öldükten sonra da vardır. Yaşarken bir yerleri kırık ya da çıkıksa, ölümden sonra da durum aynıdır. Kısacası, beden ölümden önce nasılsa ölümden sonra da aynıdır. Kallikles! Bence ruh için de aynı şey geçerlidir. Bedenden ayrıldığında yaşamın, doğanın ya da geçirdiği kazaların izlerini taşır. Ölüler hâkimin önüne geldikleri zaman, örneğin Asyalılar Rhadamantos'un karşısına çıktıklarında Rhadamantos onları çağırır ve kimin ruhu olduğunu bilmeden hepsini iyice inceler. Çoğu e
zaman Büyük Kral'ın ya da önemli hükümdarlardan birinin ruhunu alır, ancak onda sağlıklı hiçbir şey bulamaz. Yalnızca sadakatsizlik ve yanlışlığın onu kırbaçladığını ve yara izleriyle kapladığını, ruhunda yer ettiğini, doğruluktan uzakta yetiştiği için her şeyin yalan ve gereksiz işlerle kaplandığını, iktidar, gevşeklik, eğlence ve düzensizliğin her yeri kapladı- 525a
ğını görür. Sonra da cezasını çekmesi için onu Tartaros'a gönderir.

Cezalandırılan insanın haklı olarak ceza alması halinde, cezadan yararlanarak daha iyi olması ya da diğer insanların çektiği acıları görerek onların durumuna düşmemek istemesi ve örnek olması gerekir.

Ancak tanrıların insanlara verdikleri cezalardan yararlanan insanların kötülükleri geçicidir. Durum böyle bile olsa cezadan yarar, gerek burada gerekse
b de ölümden sonra ancak acı çekerek elde edilir. Çünkü yanlışlıktan kurtulmanın başka yolu yoktur. En büyük cinayetleri işleyenler ve asla iyileşemeyecek durumda olanlar, örnek konumundadırlar. Cezanın kendilerine bir yararı yoktur, çünkü iyileşemezler. Ancak yaptıkları kötülüklerin karşılığında korkunç ve sonsuz işkenceler ile Tartaros'ta asılı dururlar ve oraya gelen tüm kötü insanlara bir eğlence ve oyun olarak yararlı olurlar.

c Polos'un söyledikleri doğruysa, Arkhelaos ve ona benzer zalimler aynı durumdadır. Bu durumda olanların çoğu zalimler, krallar, büyük iktidara sahip hükümdarlar ya da devlet adamlarıdır. Çünkü ellerindeki iktidarla en büyük ve dine en aykırı kötülükleri
d yapmışlardır. Homeros da aynı görüşte. Hades'te sonsuza dek kalanların Tantalos, Sisyphos, Tityos gibi krallar olduklarını söylemekte. Tersites ya da sıradan insanların kötülükleri asla iyileşmeyeceği için, onlar en büyük cezalara layık görülmezler. Sanırım iktidarın gücüne sahip olmadıkları için böyle bir ka-
e rar alındı. Bu sayede iktidarlı olanlardan daha mutlu oldular.

Kallikles! İktidarın gücüne sahip insanlar arasında çok kötü insanlar vardır. Ancak diğerlerinin beğenisini kazanacak kadar erdemli insanlar da olabilir. Çünkü kötülük yapabilme şansları varken, insanın tüm yaşamını doğrulukla geçirmesi çok zor ve beğe-
526a nilesi bir iştir. Böylesi insanlara fazla rastlanmaz. Fa-

kat yine de bu kentte kendilerine verilen işleri doğru bir biçimde yapan insanlar vardı ve var olacaktır. Bu insanlardan birisinin Yunanistan'da büyük ün kazandığını biliyoruz. O, Lysimakhos'un oğlu Aristides'tir. Kallikles! Çoğu zaman iyi insanlar iktidarı el- b
lerine geçirdikleri zaman kötü insanlar olurlar. Biraz önce anlattığım konuya geri dönelim. Kötü bir insan Rhadamantos'un eline düştüğünde, Rhadamantos'un onun kim olduğunu ve hangi aileden geldiğini bilmez. Kötülüğünü anladıktan sonra iyileşip iyileşemeyeceğine dair bir işaret koyar ve onu Tartaros'a gönderir. Bu kişi konulan işarete göre cezasını c
çeker.

Rhadamantos bazen de ister bir vatandaş ya da ister başka birisi olsun, doğru ve dürüst yaşamış, bence sadece kendi işiyle uğraşıp her türlü yalan dolandan uzak durmuş bir filozofun ruhuyla karşılaşır ve onu Mutlular Adası'na gönderir. Aiakos da aynı şeyi yapar. İkisi de karar verirlerken ellerinde bir asa tutarlar. Kararları inceleyen Minos ise yalnızdır. Homeros'un Odysseus'un elinde altın bir asayla ölüleri de- d
ğerlendirmesi gibi, onun da altın bir asası vardır.

Kallikles! Ben bu hikâyeye inanıyorum ve hâkimin önüne sağlıklı bir ruhla çıkmak istiyorum. İnsanların çoğunun sevdiği şeyleri önemsemeyerek, başka bir şey aramayarak ve zamanı geldiğinde ölürken son derece doğru bir insan olmak için elimden geleni yapacağım. Seni ver diğer herkesi böyle bir yaşam sürmeye ve savaşların en büyüğüne davet ediyorum. e
Bahsettiğim karar ânı geldiğinde, kendini koruyamayacaksın. Aigina'nın oğlu seni yargılayacağı za-

man şaşıracaksın, benim burada yaşadığım gibi senin de başın dönecek, belki de yaptıkların rezilce yüzüne söylenecek ve hakarete uğrayacaksın. Belki de
527a hikâyemi bir ninenin masalı gibi görüp umursamıyorsun. Eğer bundan daha iyisini arar ve bulursak umursamamamız normal olur, ancak Yunanistan'ın en bilge üç insanı sen, Gorgias ve Polos diğer dünyada yararlı olacak ve bundan sonra yaşanması gereken yaşamı bulamıyorsunuz. Şu ana kadar inceledi-
b ğimiz ve çürütülemeyen düşünce şu:

Kötülüğe maruz kalmaktan değil de, kötülük yapmaktan çekinmeliyiz. İyi görünmeye değil, iyi olmaya çalışmalıyız. Cezasını çekip doğruluğa ulaşmak için, kötülük yapmış insanın cezasını çekmesi, kendisine ya da diğer insanlara dalkavukluk yapmama-
c sı, hitabet ve diğer sanatları hakikat için kullanması gerekir.

Beni dinleyerek, aklın gösterdiği yoldan ilerle ve ölümden sonra seni mutluluğa götürecek yola gir. Duygusuz olduğun gerekçesiyle seni küçümsemelerine aldırış etme, Zeus adına yemin ederim ki dayak yemeye bile katlan. Eğer gerçekten de erdemli ve
d doğru bir insansan bundan hiçbir zarar gelmez. Daha sonra hepimiz erdemli olunca, gerek duyarsak siyasete gireriz, başka bir iş yapmamız gerekiyorsa şimdikinden daha iyi durumda olduğumuz için bunu değerlendiririz. Çünkü şu andaki bilgisizliğimiz o kadar büyük ki, en önemli konular, hatta aynı konular üzerine düşünürken düşüncelerimiz değiştiğinde bir değerimiz varmış gibi görünmekten yüzümüz kızarmalıdır.

Uygulanacak en güzel yolun hakikat ve erdemleri e
öğreten gerçeği önderimiz kabul edelim. Bu yoldan gidelim ve diğer insanları da bu yola davet edelim. Seni yanına çeken, benim de uymamı istediğin sözlerden uzak duralım. Kallikles! Bunların hiçbir önemi yoktur.

KAYNAKÇA

Anderson, H., *The Argument of Plato*, London, 1935.

Annas, J., *An Introduction to Plato's Republic*, Clarendon Press, Oxford, 1988.

Aristoteles, *Metafizik* (çev. A. Arslan), Sosyal Yayınları, İstanbul, 1996.

Arthur, A. W. H., *Merit and Responsibility: A Study in Greek Values*, Chicago, 1975.

Baldwin, C. S., *Ancient Rhetoric and Poetic*, Macmillan, New York, 1924.

Barker, E., *Greek Political Theory*, Methuen, London, 1964.

Barnes, J., *The Presocratic Philosophers*, Routledge and Kegan Paul, London, 1982.

Bluck, R. S., *Plato's Life and Thought*, London, 1949.

Brandwood, L., *A Word Index to Plato*, Leeds, 1976.

Brandwood, L., *The chronology of Plato's dialogues*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990.

Bréhier, E., *Histoire de la Philosophie*, vol. 1, *Antiquité et le Moyen-Age*, PUF, Paris, 1983.

Brommer, R., *Eidos et İdea. Étude sémantique et chronologique des ?uvres de Platon*, Assen, 1940.

Brun, J., *Platon et L'Académie*, Paris, 1960.

Cevizci, A., *Sokratik Diyaloglarda Yöntem* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara, 1984.

Cevizci, A., (der), *Platon Felsefesi Üzerine Araştırmalar*, cilt 1: İdealar Kuramı, Ankara, 1989.

Cevizci, A., *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, 4. baskı, Asa Kitabevi, Bursa, 2006.

Coplestone, F., *A History of Western Philosophy*, 5th edit., 1. cilt, Burns Oates and Washbourne Ltd., London, 1966.

Vogel, C. J. De, *Rethinking Plato and Platonism*, Leiden, 1986.

Dherbey, G. R., *Les Sophistes*, PUF, Paris, 1985.

Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri* (çev. Candan Şentuna), YKY, İstanbul, 2003.

Dodds, E. R., *Plato's Gorgias*, Oxford University Press, Oxford, 1971.

Eflatun, *Büyük Klasikler: Eflatun I*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, Ocak 1974.

Eflatun, *Büyük Klasikler: Eflatun II*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, Ocak 1975.

Eralp, H. V., *Platon I, Hayatı, Eserleri, Sokratik Diyaloglar*, İstanbul, 1953.

Frazer, J. G., *The Growth of Plato's Ideal Theory*, New York, 1930.

Friedlander, P., *An Introduction to Plato* (trans. by H. Meyerhoff), New York, 1958.

Furley, D. J., "Homer", *The Encyclopedia of Philosophy* (ed. by P. Edwards), vol. 4, Macmillan Comp., New York, 1967, ss. 61-63

Gould, T., *The Ancient Quarrel Between Poetry and Philosophy*, Princeton University Press, Princeton, 1990, s. 35.

Görgemanns, H., *Platon*, Heidelberg, 1994.

Griswold, C., "Platon on Rhetoric and Poetry", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (ed. by E. N. Zatla), http://plato.stanford.edu archives /fall 2005 / entries.

Grube, M. A., *The Trial and Death of Socrates*, Indianapolis, 1975.

Guthrie, W. K. C., *Socrates*, Cambridge University Press, Cambridge, 1971.

Guthrie, W. K. C., *A History of Greek Philosophy*, vol. IV, *Plato, The Man and His Dialogues: Earlier Period*, Cambridge, Cambridge University Press, 1975.

Güzey, K., "Platon Felsefesinin Toplumsal Kökleri" *Felsefe Dergisi* (1988/1), ss. 11-24.

Hare, R. M., *Plato*, Oxford University Press, Oxford, 1982.

Havelock, E. A., *A Preface to Plato*, Harvard University Press, Cambridge, 1982.

Hintzen, B., *Das Partizip Praesens in Ciceros Reden unter Einbeziehung des Partizip Perfekt der Deponentien*, Münster-New York, 1993.

Irwin, T., *Plato's ethics*, Oxford University Press, New York, 1995.

Jaeger, W., *Paideia: The Ideals of Greek Culture* (trans. by G. Highet), 3 vols., New York, 1934.

Karasan, M., *Eflatun'un Devlet Görüşü*, MEB, İstanbul, 1947.

Kerferd, G., "Hippias", *The Encyclopedia of Philosophy* (ed. P. Edwards), MacMillan Comp., New York, 4th vol., 1967, ss. 5-6.

KÇAK; Klasik Çağ Araştırmaları Kurumu, *Sempozyum II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985.

Kraut (ed.), *The Cambridge Companion to Plato*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992.

Ledger, G. R., *Re-Counting Plato: A Computer Analysis of Plato*, Oxford University Press, New York, 1990.

Levinson, R. B., *In Defense of Plato*, Cambridge, 1953.

Liddle H. G., – R. Scott, *Greek Lexicon*, Revised Edition by H. Stuart Jones, Oxford, 1973,

Macdowell, D., *The Law in Classical Athens*, Ithaca 1978.

Mansion, S., *Le Jugement d'Existence chez Aristote*, Louvain, 1972.

Maranhao T. (ed.), *The Interpretation of Dialogue*, Chicago University Press, Chicago, 1990.

Martinez, J. A., *A bibliography of writings on Plato*, San Diego, 1978.

Most, G. W., "Hesiod", *Routledge Encyclopedia of Philosophy* (ed. by E. Craig), Routledge, New York, 2000, s. 351.

Most, G. W., "Homer", *Routledge Encyclopedia of Philosophy* (ed. by E. Craig), Routledge, New York, 2000, s. 361.

Murray, P., *Plato on Poetry*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996.

Nadaff, R. A., *Exiling the Poets: the Production of Censorship in Plato's* Republic, University of Chicago Press, Chicago, 2002.

Paksüt, F., "Platon'da Ahlak ve Eğitim", *KÇAK* II, ss. 78-93

Peters, P. E., *Grek Felsefesi Terimleri* (çev. H. Hünler), Paradigma Yayınları, İstanbul, 2004.

Platthy, J., *Plato. A critical Biography*, Santa Clauss, 1990.

Platon, *?uvres Complètes* (traduction par V. Cousin), Paris, 12 cilt, 1922-40.

Platon, *Yasalar* (çev. C. Şentuna – S. Babür), Ara Yayıncılık, İstanbul, 1988.

Platon, *Sokrates'in Savunması* (çev. A. Cevizci), Sentez Yayınları, Bursa, 2008.

Platon, *Devlet* (çev. S. Eyüboğlu- M. A. Cimcoz), İş Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

Platon, *Mektuplar* (çev. F. Akderin), Say Yayınları, İstanbul, 2010.

Rosen, S., *The Quarrel Between Philosophy and Poetry*, Routledge, Chapman and Hall, New York, 1988.

Ross, D., *Plato's Theory of Ideas*, Oxford University Press, Oxford, 1951.

Santas, G. X., *Socrates: Philosophy in Plato's Early Dialogues*, Routledge and Kegan Paul, London, 1979.

Saunders, T. J., *Introduction to Ion*, Penguin Books, London, 1987.Shorey, P., *The Unity of Plato's Thought*, Chicago University Press, Chicago, 1903.

Shorey, P., *What Plato Said?*, Chicago University Press, Chicago, 1933.

Stenzel, J., *Plato's Method of Dialectic* (trans. by D. J. Allan), New York, 1973.

Taylor, A. E., *Plato: The Man and His Work*, 7th edit., London, 1971.

Versenyi, L., *Sokratik Hümanizm* (çev. A. Cevizci), 3. baskı, Sentez Yayınları, Bursa, 2007.

G. Vlastos, *Studies in Grek philosophy*, II. *Socrates, Plato and their tradition* (ed. by D. W. Graham), Princeton, N. J., 1995.

Wedberg, A., "İdealar Kuramı", *Platon'un Felsefesi Üzerine Araştırmalar*, cilt 1. *İdealar Kuramı* (der. A. Cevizci), Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990.

Zeller, E., *Grek Felsefesi Tarihi* (çev. A. Aydoğan), Say Yayınları, İstanbul, 2004.